הלכות אישות פרק ט"ו (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום השיעור: רמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו

הקדמה לפרק ט"ו: הקשר בין עונה, פריה ורביה ושלום בית

1. דברי הרמב"ם

(הקדמה לסדר ולמבנה של הלכות אישות פרק ט"ו, כהמשך להלכות עונה בפרק י"ד עד לסיום ההלכות של חיי אישות.)

2. ביאור הפשט

בפרק זה עובר הרמב"ם מהלכות מצוות עונה (בפרק י"ד) להלכות מצוות פריה ורביה, ומסיים את הפרק בהדרכות חכמים על שלום בית וההנהגה הנכונה בין איש לאשתו. בכך מסתיים החלק בהלכות אישות המדבר אל בני הזוג עצמם על חייהם המשותפים, לפני שהרמב"ם עובר (בפרק ט"ז) להלכות גביית הכתובה, דינים וסכסוכים.

3. חידושים וביאורים

* **הקשר בין פרק י"ד לפרק ט"ו (ר' יצחק):**

בפרק י"ד למדנו שמצוות עונה יש לה שני חלקים: היא חיוב ושעבוד בין איש לאשה, והיא גם לאו של "ועונתה לא יגרע" (שנשאר איסור אפילו כשמוסיף על כתובתה כקנס דרבנן). כעת בפרק ט"ו מתווסף דבר שלישי: מצוות עשה של פריה ורביה. מכאן עולה שאפילו כשהאשה מוחלת או שניהם מסכימים שלא תהיה עונה, אין זה עוזר אם הוא עדיין לא קיים פריה ורביה.

מכאן מתרחב הפרק לכל פרטי פריה ורביה (מי חייב, כמה ילדים, החיוב מדרבנן, והחיוב על האשה), ועד לסוף הפרק שבו הרמב"ם מדבר על שלום בית וכיצד אדם צריך להתנהג עם אשתו (שיהא אוהב את אשתו וכו') – כי כל כוונת התורה בנישואין אינה רק החיובים הבסיסיים מהתורה של שאר כסות ועונה, אלא גם רצון התורה בפריה ורביה וקיום נכון של בית.

* **ההבדל בין שאר וכסות למצוות עונה, וגדר "לצערה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

שאר וכסות דומים לחושן משפט (בין אדם לחברו), שבהם לשני האנשים יש שעבודים שהם יכולים לשנות או למחול עליהם. אבל בעונה "התורה מתערבת" עם לאו (ממש כמו שאדם אינו רשאי לתת לאחר להכותו או לבזותו באמצע בית המדרש).

על פי זה מתבאר יסוד חדש במה שהרמב"ם אמר בפרק י"ד שאם הוא מונע עונה "לצערה" הוא עובר על "ועונתה לא יגרע": בעניינים כלליים של בין אדם לחברו, אם אדם כועס על חבר (למשל, אינו מכבדו כי אותו אינו מכבדו, או כמו שהרמ"א כותב בפריקה וטעינה לגבי "שונא"), או אפילו בשאר וכסות – אם הבעל כועס וקונה היום לחם פשוט יותר במקום היקר כי היא לא התנהגה כראוי – זה לגיטימי על פי הדין (כל עוד אין זה לא תשנא). אבל בעונה אומרת התורה שאסור להשתמש בה כ"נשק" כשכועסים. עונה צריכה להיות דבר מסודר לפי גדר חז"ל (כפי כוחו וכפי מלאכתו). אם בני זוג כועסים (כמו שרואים ב"מאיס עלי" או מורדת לצערו שיש בהם איסור של "לא תונו"), הברירה היא או לעשות שלום או לתת גט – אבל אין שום זכות להשתמש במניעת עונה בגלל חשבונות וריבים.

* **מקום מצוות פריה ורביה ושלום בית בהלכות אישות:**

* *השאלה (ר' יואל אשר):* מדוע מציב הרמב"ם את פריה ורביה בהלכות אישות? פריה ורביה אינה דין בין איש לאשתו (מותר אפילו לגרש אשה אם היא אינה יכולה להוליד!), אלא היא מצווה של קיום העולם העומדת כמה פעמים בפרשת בראשית ונח (ולכאורה שייכת לבני נח, כמו שרואים בשבע ברכות). מונים אחרים של המצוות (כמו ספר החינוך, ההולך לפי סדר הפרשיות) מונים אותה כמצווה הראשונה, ואצל הרמב"ם לכאורה היתה צריכה להיות בהלכות יסודי התורה או הלכות מלכים!

* *תירוץ א' – מחלוקת ראשונים בגדר מצוות קידושין (ר' יצחק):* יש מחלוקת יסודית בין ראשונים (הנוגעת לברכת אירוסין ומצווה בו יותר מבשלוחו). ראשונים אחרים סוברים שהמצווה של נישואין היא רק מצוות פריה ורביה, וקידושין הם רק ה"לואס" (הדרך ההלכתית לעשות זאת); לפיהם אכן כל הלכות אישות היו צריכות להיות תחת כותרת פריה ורביה. הרמב"ם לעומת זאת סובר שעצם הקנין של קידושין (יצירת קביעות וחשיבות של אישות) היא מצווה בפני עצמה. לכן עיקר ספר נשים בנוי על המצווה והחיובים של קידושין, ופריה ורביה מובאת כאן כפרט המתקשר להלכות עונה (מתי אסור לבטל עונה בגלל פריה ורביה).

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר):* אנשים נושאים נשים כחלק טבעי מהחיים (כמו שכתוב בבראשית "כי טובות הנה ויקחו להם נשים"). באה התורה ונותנת מצווה כיצד לעשות זאת בקדושה דרך קידושין, ואחר כך מוסיפה התורה שנשיאת אשה צריכה להיות גם למטרת פריה ורביה.

* *מדוע שלום בית נמצא כאן ולא בהלכות דעות (ר' יואל אשר):* אף שהנהגות כלליות בין אנשים ("ואהבת לרעך כמוך") נמצאות בהלכות דעות, הכניס הרמב"ם את הלכות שלום בית כאן בפרק ט"ו, כי בין איש לאשתו יש הלכות מיוחדות ורגישות מיוחדת (בגלל עונה, וכדי להימנע מהחששות של "בני תשע מדות"

שבהם הכל צריך להיות מתוך אהבה). לכן צירף הרמב"ם את כל הדינים המיוחדים לאיש ואשתו תחת מצווה אחת.

הלכה א': מחילה על מצוות עונה וחיוב פריה ורביה

1. דברי הרמב"ם

האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר. במה דברים אמורים בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו.

2. ביאור הפשט

אשה שנותנת רשות לבעלה אחר החתונה שימנע ממנה עונה (או ששניהם הסכימו כך), מותר והוא אינו עובר על "ועונתה לא יגרע". אבל זה רק אם כבר יש לו ילדים וכבר קיים מצוות פריה ורביה. אבל אם עדיין לא קיים פריה ורביה, הוא חייב להיות עמה בכל זמן עונתו הראויה עד שיהיו לו ילדים, כי פריה ורביה היא מצוות עשה מן התורה ("פרו ורבו").

3. חידושים וביאורים

* **הדיוק של "אחר הנישואין" (ר' יואל אשר):** הרמב"ם כותב שהיא נתנה לו רשות דווקא "אחר הנישואין" – כי אם היו עושים תנאי כזה *לפני* החתונה, התנאי לא היה עוזר כי זה "מתנה על מה שכתוב בתורה" (כמו שלמדנו בפרקים הקודמים). רק אחר החתונה היא יכולה למחול על שעבודה.

* **גדר המחילה (ר' יצחק ור' יואל אשר):** אף שלשון הרמב"ם הוא "שהרשת את בעלה" (שנראה כאילו החיוב מוטל על הבעל והוא מבקש ממנה רשות), עיקר הפשט הוא שמצוות עונה בנויה לספק את הצד השני, ואם שניהם מסכימים לוותר על כך, נעלם האיסור של "ועונתה לא יגרע" – אלא אם כן עדיין קיימת מצוות עשה של פריה ורביה המחייבת אותו להמשיך לשמור על כל עונה.

* **מדוע משתמשים בשיעורים של "עונה" למצוות "פריה ורביה"?**

* *קושיא (ר' יואל אשר):* הרמב"ם אומר חידוש גדול שהוא "חייב לבעול בכל עונה". השיעורים של עונה (כמו טַיָּל כל יום, תלמיד חכם משבת לשבת וכו') בנויים על המצווה של בין אדם לחברו של עונה, לפי כוחותיו וצערה. אבל כאן הרי שניהם מחלו על עונה, והחיוב היחיד שנשאר הוא מצוות עשה של פריה ורביה (בין אדם למקום). מדוע חיוב פריה ורביה יהיה קשור לשיעורים של עונה?

* *תירוץ א' (ר' יואל אשר):* ברגע שחז"ל קבעו שיעור לתשמיש, נשאר זה השיעור גם לפריה ורביה.

* *תירוץ ב' – חידוש לקולא (ר' יצחק):* היה אפשר לחשוב שמצד פריה ורביה אדם צריך לעשות כל יום (או כל רגע) עד שהיא תתעבר, אפילו תלמיד חכם שמצד עונה חייב רק משבת לשבת. בא הרמב"ם ללמדנו חידוש לקולא: ממש כמו שהשכל הישר מבין שאי אפשר לחייב אדם יותר מכוחו ועבודתו ("לפי מלאכתו") במצוות עונה, כך גם למצוות פריה ורביה יש גדרים, והתורה אינה דורשת מאדם לקרוע את כוחותיו. לכן חיוב פריה ורביה הוא גם רק לפי "עונתו" שהוא יכול. (ר' משה פיינשטיין באגרות משה שואל בדיוק מדוע לא יהיה חייב כל שנייה, והתירוץ הוא שלכל מצווה יש גדריה).

* **הלשון "בכל עונה" מול הימים המסוגלים להריון:**

* *קושיא (ר' יצחק ור' יואל אשר):* אם החיוב הוא רק בגלל פריה ורביה, מדוע אומר הרמב"ם סתם "בכל עונה"? אם היא כבר מעוברת ברור שאינו חייב. ואפילו כשאינה מעוברת, אנו יודעים – והגמרא גם יודעת (סמוך לטבילתה) – שיש ימים מסוגלים להתעבר (מיד אחר המקווה וכדומה), וימים אחרים שהיא לא יכולה להתעבר. מדוע לא אומר הרמב"ם שהוא חייב רק בזמנים המסוגלים להריון?

* *הסבר (ר' יצחק):* הרמב"ם מתכוון ב"בכל עונה" רק לעונתו שהוא יכול (להוציא שצריך יותר מעונתו). אבל למעשה, אם אצל תלמיד חכם (שעונתו שבת) הרופא אומר לפי "טבלה" שהזמן שהיא יכולה להתעבר הוא באמצע השבוע, ברור שחיוב פריה ורביה גובר והוא חייב להיות עמה באמצע השבוע.

* **[הרחבה: כמה צריך אדם לשנות את אורח חייו למען פריה ורביה?]**

* *ר' יואל אשר:* למדנו קודם שאדם רשאי להיות ספן שנמצא בבית רק פעם בששה חדשים, כי פרנסה היא אחד הדברים החשובים ביותר בנישואין. אבל צריך לשקול: אם הוא עדיין לא קיים פריה ורביה, האם רשאי גם ללכת לעבודה כה קיצונית, או שצריך לשנות את "אורח החיים" שלו כדי לקיים את מצוות העשה?

* *ר' יצחק:* האגרות משה שואל בדיוק את כל השאלות הללו, האם ספן צריך לוודא שיחזור הביתה בזמן הראוי להזריע.

הלכה ב' וג': מי חייב, מאיזה גיל, וההיתר לתלמיד חכם

1. דברי הרמב"ם

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. ומאמתי יתחייב האיש במצוה זו? מבן שש עשרה או מבן שבע עשרה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתיירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון, והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו, אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור.

2. ביאור הפשט

מצוות פריה ורביה מוטלת רק על האיש ולא על האשה. החיוב על האיש מתחיל מגיל שש עשרה או שבע עשרה, ואם עברו עשרים

שנה ועדיין לא נשא אשה, הרי הוא עובר ומבטל מצוות עשה.

מי שעוסק בלימוד תורה וטרוד בה וחושש שנישואין יכריחו אותו לעבוד למחייה ויבטל מן התורה, מותר לו לדחות את הנישואין, כי "עוסק במצוה פטור מן המצוה" וכל שכן בתלמוד תורה. מי שנפשו חשקה בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עוון – בתנאי שיצרו אינו מתגבר עליו. אבל אם יצרו מתגבר עליו, חייב לישא אשה (אפילו יש לו כבר ילדים) שמא יבוא לידי הרהור.

3. חידושים וביאורים

*** מדוע אשה פטורה מפריה ורביה, והאם יש לה קיום המצווה?**

* *טעם הפטור (ר' יואל אשר ור' יצחק):* יש מחלוקת תנאים (רבי יוחנן בן ברוקה סובר שאשה כן חייבת, אבל אנו לא פוסקים כך). בדרך כלל אשה חייבת בכל מצוות עשה שאינן תלויות בזמן, וכאן זה עוד יותר תמוה כי האשה היא שעושה את עיקר פריה ורביה (היא נושאת את הילד תשעה חודשים)! אחד הראשונים/מפרשים אומר שמכיוון שזה כל כך קשה לאשה, התורה לא רצתה לחייב אותה בדבר כה קשה, והתורה סמכה על כך שלאשה יש טבע טבעי שהיא רוצה ילדים. את הבעל לעומת זאת קל יותר לחייב.

* *האם יש לה מצווה כשיש לה ילדים? (ר' יואל אשר ור' יצחק):* ר' יואל אשר רצה לומר בתחילה ש"לא האשה" פירושו רק שאין מחייבים אותה, אבל אם יש לה ילדים היא בוודאי עושה מצוות עשה. ר' יצחק שאל אותו שזה לא נכון, אין לה מצוות עשה. ר' יואל אשר הסכים שיש לה רק קיום כמו "אינו מצווה ועושה".

* *האם אשה יכולה לומר שאינה רוצה ילדים? (ר' יצחק):* אם אשה לא תרצה ילדים יהיה לה דין של "מורדת"; אין לה זכות להתחמק מכך, אפילו אם היא לא אומרת "מאוס עלי" אלא רק שאינה רוצה ילדים, כי הבעל הרי חייב.

*** גדר חיוב המצווה בגיל שש עשרה-שבע עשרה מול עשרים שנה:**

* *הקושי (ר' יצחק ור' יואל אשר):* כל מצווה בתורה מתחייבים בה בגיל שלוש עשרה (בר מצווה). אם בחור בן שלוש עשרה נשא אשה ויש לו ילדים, הוא בוודאי מקיים את המצווה! מה כוונת הרמב"ם שהחיוב מתחיל בגיל 16–17 שנים, ובגיל 20 שנה הוא "עובר ומבטל מצוות עשה"?

* *יסוד למדני (ר' יצחק):* תיאורטית וטכנית מתחייבים אכן בכל המצוות בגיל שלוש עשרה. אבל לכל מצווה יש גדריה ושיעוריה כיצד ומתי היא חלה לפי המציאות. חז"ל הבינו שפריה ורביה דורשת תנאים מסוימים – כמו ישוב הדעת (בגרות) וכסף להחזיק בית. לכן זה גדר במצווה עצמה שהחיוב מתחיל רק בגיל 16–17 שנים.

* *המשמעות המעשית של ההבדל בין 16–17 ל-20 (ר' יצחק ור' יואל אשר):* בגיל 16 או 17 שנים (לפי הענין של כל בחור, כוחו וכספו) מתחיל החיוב **לחפש** שידוך. מכיוון שמציאת שידוך לוקחת זמן, נתנו חז"ל כמה שנים. אבל כשמגיע לגיל 20 שנה, זה כבר צריך להיות מוגמר ("סופי"); אחרי 20 שנה אין יותר תירוצים, והוא נקרא "עובר ומבטל מצוות עשה".

*** שיטת הרמב"ם על המשנה "בן שמונה עשרה לחופה" ויישוב הסתירה עם הלכות דעות (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *מקור הרמב"ם:* בפרקי אבות כתוב "בן שמונה עשרה לחופה". מדוע פוסק הרמב"ם 16–17 שנים? כי הרמב"ם פוסק לפי הגמרא בקידושין. הרמב"ם סבר שאותה משנה באבות היא למעשה ברייתא, והוא אינו פוסק אותה להלכה (גם לא בהלכות תלמוד תורה לגבי השנים של לימוד מקרא, משנה וגמרא). למעשה גם אין סתירה, כי אם מתחילים לחפש שידוך בגיל 16–17, מגיעים לחופה בסביבות גיל 18 שנים.

* *יישוב הסתירה עם הלכות דעות (חשבון הפרנסה):* בספר המדע (הלכות דעות פרק ה') כתוב שאדם צריך קודם להסדיר פרנסה ("יטע כרם") ודירה ורק אחר כך לשאת אשה. כשאיש נושא אשה הוא חייב לתת לה מדור, שאר, כסות ועונה. בגיל 13–14 שנים אף אחד לא מצפה שנער יוכל להרוויח כסף להחזיק בית; אז הוא מתחיל ללמוד מקצוע או לעבוד. עד שהוא מגיע לגיל 16–17 שנים (הזמן שחכמים קבעו לנישואין), הוא כבר עבד ויש לו קריירה ו"כרם" להחזיק משפחה, ואז מתחיל חיובו לחפש אשה. ממילא שתי ההלכות ברמב"ם מתאימות לחלוטין.

*** מדוע דווקא מזונות מפריעים לתלמיד חכם, ולא עונה (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

איש חייב בשאר, כסות ועונה. לכאורה כבר נתנו חז"ל עצה לתלמיד חכם לגבי "עונה", שחיובו רק פעם בשבוע (משבת לשבת), כי תורה מתשת כוחו (ר' יצחק מוסיף שמבחוץ לא רואים את תשישות הכוח, אבל ר' יואל אשר סובר שכן רואים אותה). אבל עיקר הבעיה שהרמב"ם מעלה היא "שלא יטרח במזונות" – העבודה ה

קשה למחייה שתיקח ממנו את הזמן מהלימוד (שהרי באותם זמנים לא היה מושג של כולל שבו נושאים אשה ולא דואגים לפרנסה).

*** הכלל של "עוסק במצוה פטור מן המצוה" בתלמוד תורה ובמצוות אחרות:**

* *השאלה (ר' יואל אשר):* מכיוון שהרמב"ם בונה את ההיתר על הכלל של "עוסק במצוה פטור מן המצוה" (ורק מוסיף "וכל שכן בתלמוד תורה"), יוצא לכאורה שאם מישהו עוסק במצווה אחרת – למשל, הוא משרת ומטפל באביו החולה כל היום – גם הוא יהיה פטור מלשאת אשה! הוא רוצה לומר בתחילה שבאמת תלמוד תורה שונה כי תורה קודמת לכל (כמו שראינו קודם שאשה לא יכולה למנוע את הבעל מללכת ללמוד), אלא שהרמב"ם ניסח זאת עם הכלל המקומי של "עוסק במצוה".

* *התירוץ (ר' יצחק):* הרמב"ם מכניס זאת במפורש לכלל של "עוסק במצוה", וממילא אכן נכון שגם מצווה אחרת יכולה לפטור. ההבדל הוא רק מעשי: רוב המצוות אינן מפריעות לנישואין. רק בתלמוד תורה, מכיוון שנישואין דורשים ללכת לעבוד למחייה

("יטרח במזונות"), מה שלוקח את האדם מבית המדרש, הופכת מצוות פריה ורביה לסתירה ישירה ל"טרוד בתורה".

* **ההיתר של בן עזאי לכל החיים ("כל ימיו") מול מצוות אחרות:**

* *דיוק ב"ושגה בה כבן עזאי" (ר' יואל אשר):* זהו לשון שהרמב"ם משתמש בו גם בהלכות תלמוד תורה והלכות תשובה. "שגה בה" פירושו שהוא שקוע לחלוטין ("אובססיבי") בתורה; לא רק כשהוא יושב ללמוד, אלא מוחו חושב אוטומטית על לימוד בכל רגע שלא מפריעים לו. הוא נדבק בתורה ("ונדבק בה") כאילו כבר נשא אותה.

* *האם הפטור הולך לכל החיים במצוות אחרות?* ר' יואל אשר סובר שהפטור של "עוסק במצוה" במצוות אחרות הוא רק לתקופה זמנית (להתאחר), אבל אם אדם מתחמק כל החיים מפריה ורביה יש לו עוון – חוץ מבתורה, שבה אפשר שאדם יהיה "משוגע לתורה" לכל החיים. ר' יצחק לעומת זאת סובר שתיאורטית אין הבדל כמה זמן זה נמשך; מכיוון שזה הולך עם הכלל של "עוסק במצוה פטור מן המצוה", זה יכול תיאורטית לעבוד לכל החיים בכל מצווה. ההבדל הוא רק שרוב האנשים מסיימים את מצוותם בשלב מסוים, משא"כ בן עזאי מעולם לא הפסיק ללמוד.

* *ניסיון למצוא דוגמה למצווה אחרת "כל ימיו":* ר' יואל אשר מנסה למצוא דוגמה היפותטית למצווה אחרת שתופסת אדם כל החיים: למשל רופא שמרפא אנשים שבע עשרה שעות ביום, או מתפלל (כמו הרבי מריבניץ) שרוצה רק להתפלל כל היום. ר' יצחק דוחה את שתי הדוגמאות: לרופא יש זמן לשאת אשה והוא גם מרוויח כסף מכך **[הרחבה: ר' יצחק מציין אגב שלפי הרמב"ם רופא באמת אסור לקחת כסף]**. וגם תפילה אינה סתירה לנישואין, כי תפילה לא עולה כסף ואפשר להתפלל כל היום והלילה יחד עם עבודה למחייה (ואפילו להתפלל על פרנסה עצמה). רק בתורה יש מציאות שבה ה"טורח במזונות" הוא סתירה ישירה ל"שגה בה".

* **יישוב הסתירה בין "חשקה נפשו בתורה" ל"יצרו מתגבר עליו":**

כיצד אדם יכול להיות במדרגה של בן עזאי (חשקה נפשו בתורה) ובו זמנית להיות מי שיצרו מתגבר עליו?

* *ר' יואל אשר:* בתחילה רצה לומר שאם יצר הרע מפריע לו, הרי הוא ממילא מבטל תורה ואינו עוד בקטגוריה של "שגה בה". אחר כך מסביר שהוא באמת "חשקה נפשו בתורה" במובן שהוא בשום אופן לא רוצה לוותר על מעמדו כבן תורה, ללבוש בגדי עבודה וללכת לעבוד כל היום למחייה כדי לפרנס אשה. הוא רוצה להישאר בבית המדרש, אבל בתוך הלימוד יש ימים שהיצר מתגבר עליו.

* *ר' יצחק:* הרמב"ם מדבר על מי שעדיין לומד והוא "חשקה נפשו בתורה", אלא שבאותו זמן יש לו הרהורי עבירה. מדוע אדם כזה לא יכול לשאת אשה אבל כן להיכשל כל לילה בעבירות ("הרהור")? כי אשה כשרה עולה כסף ודורשת עבודה קשה למזונות (שלוקחת אותו מהלימוד), משא"כ עבירות עולות פחות או כלום, והוא לא צריך ללכת לעבוד בשבילן, והן לא לוקחות כל כך הרבה זמן! לכן הוא יכול טכנית להישאר יושב ולומד ביום ולחטוא בלילה. האמת היא שאם מישהו באמת "שוגה בתורה" (כמו שהרמב"ם כותב בהלכות איסורי ביאה), לא יהיו לו כל כך הרבה הרהורי עבירה; הרמב"ם בא להזהיר אנשים שמרמים את עצמם וחושבים שהם במדרגה של בן עזאי בעוד שהם באותו זמן פסולת ("לאולייף") ומלאים עבירות.

* **מחלוקת בפירוש המילה "הרהור" ו"יצרו מתגבר עליו":**

ר' יואל אשר תמה על המילים "ואפילו היו לו בנים": כאן לא מדובר במצוות פריה ורביה, ואת האיסור דרבנן להיות בלא אשה הרמב"ם יאמר רק מאוחר יותר; וכיצד אשה עוזרת בכלל למגר הרהורים? על כך מתפתחת מחלוקת בפשט:

* *מהלך ר' יואל אשר:* "הרהור" פירושו ממש מחשבה. אפילו לא יצא מכך דבר למעשה, אבל רגע הוא עסוק בעבירות. לכך מובא רעיון (אולי מהמהר"ל) על הגמרא "הרהורי עבירה קשים מעבירה": כל עוד אדם אין לו כוח להשקיט את היצר דרך תורה, ההרהור לא מפסיק לרתוח במערכת שלו ומייסר אותו, ולבסוף יכריע אותו ויביא למעשה עבירה (כגון לחיות עם אשה שלא בחופה וקידושין או להיכשל באשת איש מתאווה). אבל אם היתה לו מחשבה לזמן קצר והתגבר והלך הלאה, זה לא נקרא "יצרו מתגבר עליו", אלא להיפך – הוא מתגבר על יצרו.

* *מהלך ר' יצחק **[הרחבה: המחלוקת בין חסידים לליטאים על נישואין צעירים]**:* ר' יצחק חולק בתוקף. הוא סובר שתורת המהר"ל אינה מתאימה לגמרא "משביעו רעב ומרעיבו שבע" (שסיפוק התאווה לא משקיט אותה, אלא מגביר אותה). לפי ר' יצחק "הרהור" ו"יצרו מתגבר עליו" אינם פירושם אדם חולה, וגם לא הרהורים רגילים שיש לבחור (שעליהם אומרים חז"ל בבבא בתרא "אין אנו ניצולין מהן בכל יום"). הוא מראה שהטענה החסידית נגד הישיבות הליטאיות של פעם (שבהן נשאו אשה מאוחר כדי שיוכלו ללמוד לפני שהולכים לעבוד) שצריך לשאת אשה צעיר בגלל הרהורי עבירה, היא טעות בפשט הרמב"ם. ראיה לדבר: גם לבחור בגיל חמש עשרה יש הרהורים, ובכל זאת כולם מחזיקים (אפילו החתם סופר, ורב חסדא בגמרא שנשא אשה בגיל ארבע עשרה או שש עשרה) שלא נושאים לפני כן, והרמב"ם עצמו כותב שהזמן הרגיל הוא עד עשרים שנה! בנוסף, לרמה פשוטה כזו של הרהורים גם נישואין לא עוזרים.

* אלא מה? הרמב"ם מדבר על אדם רגיל (למשל בגיל 45 שנים) שמשתגע מתאווה בגלל שאין לו אשה, והופך ל"אדם של הרהורי עבירה" ("lowlife") – הוא מסתובב כל היום מתכנן עבירות ועושה עבירות למעשה. (זה לא כמו תלמיד חכם שנכשל פעם אחת בלילה, שעליו אומרת הגמרא "עבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום", אלא מי שכל מהותו נתפסת בכך). הרמב"ם קורא לזה "הרהור" לא רק כלשון נקייה למעשה עבירה, אלא כי זה מבטא את שורש הבעיה: ראשו של האדם שקוע בזה לחלוטין.

* **שלוש סיבות ומצוות נפרדות לשאת אשה (ר' יואל אשר):**

רואים כאן ברמב"ם שלושה יסודות נפרדים מדוע צריך לשאת אשה: (א) מצוות קידושין וקדושה (לא להיות פנוי, כמו בתחילת הלכות אישות), (ב) מצוות פריה ורביה, ו-(ג) כדי להינצל מיצר הרע, הרהורי עבירה ותאוות שבאות מאי-נשיאת אשה.

הלכה ד': שיעור פריה ורביה (זכר ונקבה, סריס ואילונית)

1. דברי הרמב"ם

כמה בנים יהיו לו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו? זכר ונקבה, שנאמר: "זכר ונקבה בראם". היה הבן סריס או שהיתה הבת אילונית – לא קיים מצוה.

2. ביאור הפשט

כדי לצאת ידי חובת מצוות פריה ורביה צריך אדם להוליד לפחות בן אחד ובת אחת. אם הבן סריס או הבת אילונית (שאינם יכולים להוליד), האב לא קיים את המצווה.

3. חידושים וביאורים

*** הטעם מדוע צריך זכר ונקבה, והלימוד מהפסוק "זכר ונקבה בראם":**

* *סברת ר' יואל אשר:* הפשט פשוט: זכר ונקבה הם "סט שלם" שיכול להמשיך להוליד ולהמשיך את העולם (אף שהאח והאחות לא יכולים לשאת זה את זו, האב סיפק זכר ונקבה לעולם). והפסוק "זכר ונקבה בראם" מראה שכאשר הקב"ה ברא את העולם – כביכול קיים את פריה ורביה שלו – עשה זאת עם זכר ונקבה כדי שיוכלו להמשיך להתרבות.

* *חידוש ר' יצחק בדרשת הפסוק:* אם זו רק סברה של המשכת העולם, מדוע צריך פסוק "זכר ונקבה בראם"? הסברה עצמה מספיקה! לכן אומר ר' יצחק פשט חד במה שנדרש: מצוות פריה ורביה היא לברוא "אדם". מהי הגדרת התורה ל"אדם"? התורה אומרת בפסוק: "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם". חז"ל לומדים מכאן (כמו המושג של "פלגא גופא") שיחיד לבדו נקרא רק חצי אדם; השם "אדם" חל רק על זכר ונקבה ביחד. ממילא, כדי לקיים פריה ורביה (לעשות אדם), צריך להוליד זכר ונקבה, שביחד הם מהווים "אדם" אחד.

* *הדיון על כך:* ר' יואל אשר משיב שבאלפי מקומות בתורה יחיד כן נקרא "אדם" (כמו שהוא מבדח: כשכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן", האם נאמר שיחיד לא יכול להביא קרבן אלא רק איש ואשה ביחד?!), ובנוסף לא כתוב במצוות "פרו ורבו" שצריך לעשות "אדם", אלא שיתרבו, ממילא מהלך ר' יצחק הוא תורה בארבעה שלבים. ר' יצחק עומד על פשטו, שבפסוק בריאת האדם כתוב במפורש ש"אדם" הוא דווקא זכר ונקבה, ורק כך מובן מדוע הרמב"ם (והגמרא) צריכים להגיע לפסוק "זכר ונקבה בראם".

*** הלכת סריס ואילונית:**

* *ר' יואל אשר:* זה מוכיח את סברתו! סריס ואילונית הם בוודאי בכלל "אדם", ובכל זאת האב לא יוצא בהם, כי תכלית פריה ורביה (ו"לשבת יצרה") היא שהעולם יהיה בר-קיימא לטווח ארוך, והם אינם יכולים להוליד.

* *ר' יצחק:* אפשר היה להתווכח על ההלכה (ולשאול: מדוע לא מספיק "לשבת" לדור הנוכחי? מדוע צריך לדאוג למחר?), אבל חז"ל אכן למדו את הסברה שהילד צריך להיות ראוי להוליד הלאה.

הלכה ה': קיום המצווה דרך בני בנים

1. דברי הרמב"ם

נולדו לו ומתו, והניחו בנים – הרי זה קיים מצות פריה ורביה; בני בנים הרי הן כבנים. במה דברים אמורים? בשהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באין מזכר ונקבה, אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו. אבל אם היה לו בן או בת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה – עדיין לא קיים מצוה.

2. ביאור הפשט

אם היו לאדם ילדים והם מתו, אבל הם השאירו נכדים, הסבא קיים את המצווה, כי "בני בנים הרי הן כבנים". אבל זה רק בשני תנאים: (א) הנכדים הם זכר ונקבה, ו-(ב) הם באים משני ילדיו – הן מהבן והן מהבת (אפילו אם הנכד הוא מבתו והנכדה היא מבנו). אבל אם רק אחד מילדיו השאיר זכר ונקבה (והילד השני מת בלי ילדים, או שהיה לו רק ילד אחד), הסבא לא יצא.

3. חידושים וביאורים

*** גדר "בני בנים הרי הן כבנים":**

כדי שהנכדים ישלימו את מצוות הסבא, לא מספיק שיהיו בעולם זכר ונקבה שמקורם ממנו (דרך ילד אחד). צריך להיות שהשיעור המקורי שלו של "זכר ונקבה" (בנו ובתו) יש לשניהם המשך. כל אחד משני ילדיו צריך להשאיר לפחות ילד אחד (וביחד הנכדים צריכים להיות זכר ונקבה).

*** נכדים כחלק ממצוות הסבא (ר' יצחק):**

רואים מכאן (אף שאפשר לפקפק עד כמה אפשר ללמוד זאת מההלכה) שנכדים הם חלק ישיר מקיום המצווה של הסבא עצמו. סבא לא יכול לומר "מה לי ולנכדיי, זה עניינו של בני" – אלא הם ממש הקיום של מצוות פריה ורביה שלו.

הלכה ו': גר ועבד משוחרר שהיו להם ילדים קודם לכן

1. דברי הרמב"ם

היו לו בנים בגיותו, ונתגייר הוא והן – הרי זה קיים מצוה זו. אבל אם היה עבד ולו בנים ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו ייחוס.

2. ביאור הפשט

אם לגוי היו ילדים כשהיה גוי, ואחר כך התגייר הוא וילדיו, הוא קיים בכך את מצוות פריה ורביה. אבל אם היה עבד כנעני והיו לו ילדים, ואחר כך הוא וילדיו שוחררו והפכו ליהודים מלאים, הוא

לא קיים בכך את המצווה, והוא צריך להוליד ילדים חדשים אחרי שהפך לבן חורין, כי לעבד אין שום ייחוס.

3. חידושים וביאורים

*** כיצד גר יוצא במעשה שנעשה לפני החיוב? (גדר פריה ורביה ולשבת יצרה אצל גויים ויהודים):**

* *השאלה ויסוד "לשבת יצרה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):* כשהוליד את הילדים כגוי עדיין לא היתה לו מצוות פריה ורביה (כמו שכתוב בגמרא סנהדרין שבן נח אינו מצווה על פריה ורביה), ופריה ורביה קשורה להולדת יהודים – כיצד יכול להיות לזה קשר למצוותו מאוחר יותר כשהופך ליהודי?

ר' יצחק ור' יואל אשר שוקלים שהקב"ה ברא את העולם "לשבת יצרה" (שיהיה מיושב באנשים), וכתוב שענין "לשבת יצרה" הוא מצווה גם על בני נח, אפילו אם הם אינם מחויבים במצוות פריה ורביה.

* *מחלוקת אמוראים בדין זה (ר' יצחק):* בגמרא (יבמות סב.) זו מחלוקת אמוראים בין ר' יוחנן וריש לקיש (ולהלכה פוסקים כר' יוחנן שהוא קיים את המצווה). לכן אי אפשר לומר שהסברה כאן פשוטה וברורה לחלוטין, כי אמורא גדול (ריש לקיש) אכן סבר להיפך (ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" והוא לא יוצא עם הילדים מגיותו).

*** ההבדל בין מעשה המצווה לתוצאה (תוצר) בפריה ורביה:**

* *ר' יואל אשר:* עיקר הביאור אצל הגר הוא שמסתכלים על השילוב של ה"מעשה" וה"תוצאה" (התוצר): מעשה הולדת הילדים נעשה על ידו בעבר, והסוף הוא שעכשיו הוא השאיר ילדים יהודיים בעולם. בהרבה מצוות התוצר קרוב מאוד למעשה; אבל בפריה ורביה התוצר מרוחק בשנים – אדם אפילו לא יודע אם הוא באמת קיים את המצווה עד שרואה את נכדיו (שהרי הילדים עצמם צריכים גם לדעת להוליד). זו בוודאי אחת הסיבות שלא מברכים על מצוות פריה ורביה, כי מתוודעים לתוצר רק בעוד שבעים שנה בערך. (ר' יצחק מעיר שכן מברכים בחתונה, אבל זו שאלה אם אותה ברכה היא על מצוות פריה ורביה).

* *ר' יצחק:* כמעט כל המעשים והמצוות האנושיים בנויים על תוצר (אחרת אין זה דין מעשה), כמו למשל מצוות תלמוד תורה, שחלק מהמצווה הוא התוצר של להיות תלמיד חכם, שלוקח עשרות שנים. לכן פריה ורביה היא מעשה ארוך הנמשך כל החיים. ראיה לכך מהגמרא במסכת שבת, שכאשר אדם מת שואלים אותו בעולם הבא: "עסקת בפריה ורביה?" – שואלים על ההתעסקות של כל חייו, כי אי אפשר לציין רגע ספציפי אחד שבו מקיימים זאת.

*** ההבדל בין גוי לעבד לענין ייחוס (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

עבד כנעני – אף שהוא חייב בהרבה מצוות כ

יהודי – יש לו בעיה של "אין לו ייחוס". מכיוון שהעבד וזרעו שייכים כממון לאדון (האדון יכול אפילו לקבוע עם מי הוא ישא אשה), הוא לעולם לא נחשב כאב לילדיו, ואפילו כששניהם משתחררים מאוחר יותר אין להם שום קרבה.

לעומת זאת, אצל גוי אומרת הגמרא (לפי רבי יוחנן) ש"בגיותן אית להו יחס" – שני גויים כן יש להם מושג של אב וילד (אף שבגמרא יש גם שיטה של "זרמת סוסים זרמתם" שזרע הגוי הפקר, אבל להלכה יש להם כן ייחוס ביניהם). אמנם כשגוי מתגייר לבדו ההלכה היא "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" והוא מאבד את ייחוסו לאביו הגוי (כי יהודי עם גוי אין להם ייחוס), אבל כאן ששניהם התגיירו, נשאר הייחוס שהוא אביו.

*** המשמעות של "נתגייר הוא והן" – גירות של משפחה (ר' יצחק):**

מה היה הדין אם הילדים התגיירו מאוחר יותר, לא באותו זמן עם האב? מהלשון "נתגייר הוא והן" (או "נתגיירו עמו") משמע סברה (דומה לאיש ואשה שמתגיירים ביחד) שיש מושג ש"משפחה מתגיירת", לא רק אדם בודד, ולכן נשאר הייחוס לענין פריה ורביה, אף שלהלכה הם לא נקראים קרובים לענייניים אחרים.

*** [הרחבה: כיבוד אב וירושה אצל גר ועבד משוחרר (ר' יואל אשר ור' יצחק)]:**

רואים כאן איך מחלקים את ההלכה ("פלגינן"): לענין פריה ורביה הגר נחשב כאב, אבל לעניינים אחרים הם לא נקראים קרובים. אצל עבד שהתגייר או שוחרר יחד עם אביו, כתוב במפורש שאין חיוב כיבוד אב מעיקר הדין, וגם בירושה אומר הרמב"ם שעבד לא יורש את אביו (בגלל גזירה, שלא יעשו קל וחומר וכו'). ר' יואל אשר מזכיר אבל שעדיין יכול להיות ענין של כיבוד אב מצד הכרת הטוב, דומה להלכה אצל אב חורג שלומדים שיש גדר של כיבוד אב.

הלכה ז': נישואין עם אשה שאינה יכולה להוליד, וכפייה אחרי עשר שנים

1. דברי הרמב"ם

לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתייחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר הוא אין שומעין להן אלא יוציא או ישא אשה הראויה לולד.

2. ביאור הפשט

אדם לא רשאי לשאת עקרה (אשה שאינה יכולה להוליד מסיבה ידועה), זקנה (אשה מבוגרת שכבר אינה יכולה להוליד), אילונית (אשה שרואים מאיבריה שהיא מלידה אינה ראויה להוליד), או קטנה שעדיין אינה ראויה ללדת – אלא אם כן כבר קיים פריה ורביה, או שיש לו אשה אחרת שממנה יכול להוליד.

אם נשא אשה רגילה והיא לא ילדה במשך עשר שנים, עליו לגרשה ולשלם לה כתובה, או לשאת אשה נוספת שיכולה להוליד. אם הוא

לא רוצה, כופים אותו ומכים אותו בשוט עד שיגרשנה. אם הוא או היא טוענים שימשיכו לגור ביחד בלי ביאה ובפני עדים כדי שלא יהיה ייחוד (עד שימצא אשה שנייה), אין שומעים להם, אלא כופים אותו עד שיגרשנה או ישא אשה שיכולה להוליד.

3. חידושים וביאורים

*** גדר האיסור לשאת עקרה (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

מה שאסור לשאת עקרה אינו איסור עצמאי בנישואין עצמם, אלא זה פשוט ביטול של מצוות עשה של פריה ורביה. לכן, אם יש לו אשה אחרת או שכבר קיים את המצווה, מותר לחלוטין.

*** דין עשר שנים והמקור מאברהם אבינו (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

כשאדם נשא אשה רגילה (בהיתר) והיא לא ילדה במשך עשר שנים, היא מקבלת כעת את המעמד ההלכתי של "עקרה" שעמד בתחילת ההלכה, והוא חייב לגרשה או לשאת אשה נוספת. אבל עליו לשלם לה את הכתובה, כי היא לא עשתה שום עוולה – זו מחלה ולא אשמתה. שיעור עשר השנים נלמד מפרשת לך לך, שבה אברהם אבינו חיכה עשר שנים עם שרה אמנו, ואחרי עשר שנים נשא את הגר.

*** דיוק בלשון הרמב"ם: "עד שיוציא" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

קודם לכן נתן הרמב"ם שתי אפשרויות – "יוציא... או ישא אשה הראויה לילד" (או לגרש או לשאת אשה שנייה). מדוע כותב הרמב"ם במכות רק "ומכין אותו בשוט **עד שיוציא**" ולא מזכיר "עד שישא אשה הראויה"?

התירוץ הוא שבדרך כלל אנשים לא גרים עם שתי נשים, וזה מאוד יקר להחזיק שתי נשים. אם היה לו כסף ורצה לשאת אשה שנייה היה עושה זאת בעצמו; כשמגיעים לכפייה, הדרך המעשית היחידה היא לכפות אותו לתת גט.

*** כפייה על פריה ורביה להלכה למעשה, והמשמעות של "מכין אותו בשוט" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *כפייה בזמן הזה:* כוח בית הדין להכות בשוט הוא הדין הכללי של "כופין על מצות עשה". אבל בשולחן ערוך (וברמ"א) כתוב שלמעשה אין נוהגים בזמנינו לעשות את הכפייה. אכן מוצאים גדולי ישראל שלא גירשו את נשותיהם אפילו אחרי שלא היו להם ילדים במשך שנים רבות (ולפעמים גם אי אפשר לדעת אצל מי האשמה).

* *המשמעות של "שוט":* בגמרא לפעמים יש מושג של "כפייה" שפירושו רק במילים, אבל כאן אומר הרמב"ם במפורש שכופים ממש פיזית עם "שוט" (שוט) – לא משתמשים בשום מילים עדינות, דיפלומטיות רבניות, אלא בחומרה הקשה המלאה. ר' יואל אשר מוסיף מחשבה משלו: שוט נותנים בדרך כלל לעבד; אולי החכמים ראו באיש שלא מגרש בגלל אשתו כ"עבד לאשתו", ולכן הוא מקבל שוט.

*** מדוע לא שומעים לו כשהוא רוצה לגור איתה בפני עדים בלי אישות? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

מדוע צריך לכפות אותו לגרש את האשה הראשונה אם הוא אוהב אותה או מתבייש בגללה, ומדוע לא מספיק שיפסיק לגור איתה בזמן שהוא מחפש אשה שנייה?

בתחילה אפשר היה לחשוב מהלשון שיש איסור (כמו השחתת זרע) להיות באישות עם אשה כשיודעים בוודאות שאין שום סיכוי לפריה ורביה, ולכן הבעל מנסה לטעון שיימנע מביאה וייחוד. אבל ר' יואל אשר ור' יצחק דוחים זאת: לגור איתה עצמו בוודאי אינו איסור בעצם, כי ההוכחה היא שהוא רשאי לשאת אשה שנייה ולהמשיך להישאר עם הראשונה! אלא הסיבה שכופים אותו לגרש מוסברת בשני אופנים:

* *מהלך א' (מצד הבעל):* אשה שנייה היתה דבר נדיר מאוד ולא נוח, והוא כבר תפוס עם אשה בבית. ממילא בית דין לא סומך עליו, ומניחים שכל עוד הוא עם האשה הראשונה לעולם לא ישא שנייה. טענותיו ש"עוד מעט אשא אשה שנייה ובינתיים אגור בלי ביאה עם הנוכחית" נראות כתירוצים בלבד להתחמק מגט. לכן כופים אותו קודם לגרש, אלא אם כן רואים בפועל שהוא אכן נושא אשה אחרת.

* *מהלך ב' (מצד האשה, לפי מסכת כתובות):* לא סומכים על המצב בגלל האשה: ממש כמו שהיא לא רוצה שיגרשנה, היא גם תמנע ממנו ותפריע לו מלשאת אשה שנייה. לכן, כדי שיוכל לקיים פריה ורביה, עליו קודם לגרשה.

הלכה ח': כשהמניעה היא ממנה או ממנו ("יורה כחץ") ודיני הכתובה

1. דברי הרמב"ם

נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, והיה הוא יורה שכבת זרע כחץ, חזקת החולי ממנה ותצא שלא בכתובה, ויש לה תוספת, לא תהיה זאת פחותה מאילונית שלא הכיר בה. ואם אינו יורה כחץ, חזקת החולי ממנו בלבד, וכשיוציא יתן כתובה כולה. הוא אומר ממנה נמנע הולד והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ, היא נאמנת, ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי ויתן כתובה. ואם אמרה איני יודעת אם ממנו אם ממני, אין לה עיקר כתובה כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם ירה כחץ או לא ירה והוא אינו מרגיש.

2. ביאור הפשט

כשלבני זוג אין ילדים עשר שנים, דין הכתובה תלוי בשאלה אם יודעים מי הסיבה:

* אם הבעל "יורה שכבת זרע כחץ" (זרעו מתפרץ בכוח כמו חץ), החזקה שהמחלה/מניעה היא אצל האשה. אז היא יוצאת בלי עיקר

כתובה, אבל היא כן מקבלת את תוספת הכתובה (כי היא לא גרועה מאילונית שהבעל לא ידע עליה).

* אם הוא אינו יורה כחץ, החזקה שהבעיה רק אצלו, וכשהוא מגרשה עליו לשלם את כל הכתובה (עיקר ותוספת).

* אם יש להם ויכוח – הוא אומר שזה ממנה, והיא טוענת בוודאות שזה ממנו כי הוא אינו יורה כחץ – מאמינים לה. הבעל יכול רק להטיל חרם סתם על מי שטוען דבר שאינו יודע בוודאות, והוא חייב לשלם את הכתובה.

* אם היא אומרת "איני יודעת אם זה ממנו או ממני" (טענת שמא), היא לא מקבלת עיקר כתובה, כי מעמידים את הכסף בחזקת הבעל עד שתטען בוודאי.

* הסיבה שהיא נאמנת היא כי היא מרגישה בגופה אם הוא יורה כחץ, בעוד שהבעל לא מרגיש זאת.

3. חידושים וביאורים

*** התועלת מהגירושין והחזקה של "יורה כחץ" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

כל ההלכה של כפייה לגרש אחרי עשר שנים יש לה טעם רק אם הבעיה אצלה; אם הבעיה אצלו, הגירושין לא יעזרו כלום. "יורה כחץ" לא יוצר ידיעה מוחלטת (יכול להיות בעיה אחרת אצלו), אבל זה יוצר "חזקה" הלכתית שהחלק שלו עובד והמחלה ממנה.

*** הסתירה עם הלכה ז' וההשגה של הראב"ד:**

* *הקושיא (ר' יצחק):* בהלכה הקודמת (הלכה ז') כתב הרמב"ם סתם "יוציא ויתן כתובה", וכאן הוא כותב שאם הוא יורה כחץ (שזה המקרה הרגיל) היא יוצאת *שלא בכתובה*! יתר על כן, האשה הרי נשאה בחזקת אשה רגילה שיכולה להוליד, מדוע תאבד את כתובתה? הראב"ד אכן חולק על הרמב"ם ("אין לי חלק בדבריו, שאין אומרים כן אלא בבעל שלישי") וסובר שאשה מאבדת את כתובתה רק אחרי שנשאה לשלושה גברים ולא ילדה (חזקה עליה), אבל לא אצל הבעל הראשון.

* *התירוץ על הסתירה ברמב"ם (ר' יואל אשר):* במקרה רגיל לא חוקרים ולא מייסרים אותה בבדיקות, אלא הדין פשוט "יוציא ויתן כתובה". הלכה ח' מדברת רק כשמתחיל דין ודברים ומבררים אצל מי הבעיה; אם מתברר שהחזקה שזה ממנה, היא מאבדת את הכתובה.

*** ההבדל בין עיקר כתובה לתוספת כתובה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

מדוע היא מאבדת את עיקר הכתובה כשהמחלה ממנה, אבל תוספת היא כן מקבלת? יסוד הרמב"ם הוא: עיקר כתובה היא תקנת חכמים "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה". אבל באשה שאינה בת בנים, שבה החכמים עצמם עומדים וכופים את הבעל לגרשה (ממש כמו באיסורי ביאה או אילונית), האם אפשר לומר שהחכמים ירצו שלא יגרשנה?! לכן החכמים הפקיעו את עיקר הכתובה למפרע, אפילו לא ידעו זאת בשעת החתונה.

לעומת זאת, "תוספת כתובה" אינה תקנת חכמים אלא התחייבות עצמאית שהבעל כתב לה מדעתו, וזאת אי אפשר לקחת (ממש כמו אצל אילונית שלא הכיר בה).

*** הדיוק של "וכשיוציא" כשהוא אינו יורה כחץ (ר' יואל אשר):**

הרמב"ם כותב: "ואם אינו יורה כחץ, חזקת החולי ממנו בלבד, **וכשיוציא** יתן כתובה כולה". הוא לא אומר שהוא *חייב* להוציא, אלא "כשיוציא" (אם הוא רוצה לגרש). מדוע? כי אם הבעיה אצלו ("אינו יורה כחץ"), לא כופים אותו בכלל לגרש, כי הוא ממילא לא יכול להוליד ורשאי להישאר איתה! אלא אם הוא מחליט מעצמו לגרשה, עליו לשלם את כל הכתובה, כי המניעה שלו והחכמים לא ביטלו את הכתובה.

*** נאמנות האשה על "יורה כחץ" והלכות טענת ברי ושמא (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *סברת הנאמנות:* זה חידוש שהאשה יודעת יותר טוב מהבעל מה קורה עם שכבת זרעו. ההסבר (בגמרא וברמב"ם) הוא שהבעל לא יודע מה קורה בפנים ברחמה והוא לא מרגיש איך זה יוצא בשעת תשמיש (ר' יצחק מוסיף שאולי זה דווקא כשהוא איתה), בעוד שהאשה כן מרגישה זאת בגופה. לכן, אפילו כשהבעל טוען נגדה שהוא כן יורה כחץ, יש לה יותר נאמנות כי אצלה זה "ברי" ברור והוא לא יכול באמת לדעת.

* *חרם סתם:* מכיוון שהבעל לא יכול להוכיח שהיא משקרת, הדבר היחיד שהוא יכול לעשות הוא להטיל "חרם סתם" (לא על שמה ישירות, אלא כללית על מי שטוען דבר שאינו יודע בוודאות), ואחר כך עליו לשלם את הכתובה.

* *חזקת ממון בטענת שמא:* מכיוון שהאשה באה להוציא כסף מהבעל שהוא המוחזק ("העמד ממון בחזקת בעליו"), היא יכולה להוציא את הכתובה רק כשיש לה טענת ודאי חזקה ("ברי") שהוא אינו יורה כחץ (שלבעל אין דרך לסתור). אבל אם היא אומרת "איני יודעת", אין לה כוח להוציא מיד המוחזק והיא מאבדת את עיקר הכתובה.

*** [הרחבה: פירוש המשנה של הרמב"ם על סיבות רפואיות לעקרות (ר' יואל אשר)]:**

הרמב"ם כותב בפירוש המשנה: "גורמי מניעת הלידה רבים ידועים אצל הרופאים" – הרופאים יודעים על הרבה סיבות רפואיות שונות מדוע בני זוג לא יכולים להוליד. מדוע ההלכה מזכירה רק "יורה כחץ"? כי בהלכה הולכים לפי החזקות הפשוטות שאנשים יכולים לקבוע בעצמם בבית בלי רופאים, וזה תלוי אם הוא יורה כחץ או לא.

הלכה ט'–י' (בחלוקה של השיעור): אשה שדורשת גט אחרי עשר שנים

1. דברי הרמב"ם

האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה כחץ, שומעין לה, אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה, וכופין אותו להוציא ויתן עיקר כתובה בלבד, שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותיטול.

2. ביאור הפשט

בדרך כלל אשה לא יכולה לדרוש גט, אבל אם היא באה לדרוש גט אחרי עשר שנים שלא ילדה וטוענת שזו אשמתו כי הוא אינו יורה כחץ, שומעים לה. אף שלאשה אין מצוות פריה ורביה, היא צריכה ילדים שיהיו לה לחברה ויעזרו לה בזקנותה. לכן כופים את הבעל לתת לה גט, אבל עליו לשלם לה רק את עיקר הכתובה ולא את תוספת הכתובה.

3. חידושים וביאורים

*** זכות האשה לדרוש גט לטובתה שלה (ר' יואל אשר):**

בדרך כלל אשה לא יכולה לדרוש גט סתם, אלא אם כן יש לה טענות הלכתיות ספציפיות כמו "מאוס עלי" וכדומה. עד כה דיברנו על כפייה לגרש בגלל *המצווה* של פריה ורביה (שהיא לטובת ישוב העולם). כאן יש מקרה חדש: האשה פטורה מפריה ורביה, והבעל לא מבטל ממנה שום מצווה!

החידוש הוא שלאדם יש זכות הלכתית מלאה לרצות ילדים לעצמו – לא רק כמצווה, אלא לצרכים האנושיים שלו, לרווחה ולטובה של העולם: להיות לה לחברה ולעזרה בזקנותה ("צריכה היא לבנים לזקנותה"). הטענה כל כך צודקת שבית דין כופה את הבעל ("כופין אותו להוציא") לתת לה גט עם עיקר הכתובה.

* **ההבדל בין עיקר ותוספת כתובה במקרה ז

ה (ר' יואל אשר):**

מדוע הוא כאן פטור מהתוספת (שונה מהלכה ח')? כי את התוספת הוא הוסיף מרצונו החופשי בתנאי שהיא תישאר איתו כל עוד הוא רוצה ("if you're gonna stick around"). הוא לא כתב אותה באופן שהיא תוכל לעזוב כשהיא רוצה ("שתצא לרצונה") ועוד לקחת את מתנתו.

הלכה י"א: הפסקות בחישוב עשר השנים

1. דברי הרמב"ם

הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה חולה או שהיתה היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן אותו זמן מן המנין.

2. ביאור הפשט

אם במהלך עשר השנים הוא נסע למסחר, או שאחד מהם היה חולה, או ששניהם היו כלואים בכלא, לא מונים את אותו זמן בחישוב עשר השנים, כי "עשר שנים" אינו רק מספר אלא עשר שנים שבהן ניסו להוליד.

3. חידושים וביאורים

*** דיוק ב"חבושין בבית האסורין" (ר' יואל אשר):**

הרמב"ם כותב בלשון רבים ששניהם היו בכלא (או הוא לבדו), כי אם רק היא היתה כלואה, הרי הוא חייב לפדותה (לשחרר אותה)!

*** רופאים מודרניים מול החזקה של עשר שנים (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

כל ההלכה של המתנת עשר שנים בנויה על "חזקה" (שאחרי עשר שנות ניסיון מתברר שלא יכולים להוליד). לפי זה יוצא שבזמנינו, אם רופא (מומחה) אומר בבירור שחסר משהו ואין שום דרך להוליד, אין צורך לחכות עשר שנים. בירור רפואי ברור הוא לכל הפחות חזק כמו "טענת ברי" (אף שר' יצחק מעיר שגם טענת הברי קודם ברמב"ם היתה רק אחרי עשר שנים). רופא יכול גם לדעת בבירור יותר אם הם באמת ניסו כראוי ("באיזה אופן").

*** שיעור "הלך בסחורה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

כמה זמן הוא צריך להיעדר כדי שזה לא ייספר? הרמב"ם לא אומר זמן מדויק (הוא לא דורש עשר שנים של "עונה אינטנסיבית"). ברור שלא לוקחים מחשבון ועושים חישובים מדויקים כמה פעמים הוא נסע לאומן לשבוע או נעדר לחודש; הכוונה היא שהוא נסע למסעות ארוכים, כמו למשל ששה חודשים.

הלכה י"ב: הפלה והחזקה של נפלים

1. דברי הרמב"ם

הפילה מונה מיום שהפילה, הפילה וחזרה והפילה שלשה פעמים הוחזקה לנפלים ושמא לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן כתובה.

2. ביאור הפשט

אם היא הפילה, מתחילים לספור עשר שנים חדשות מאותו יום (כי העובדה שהיא התעברה מבטלת את הטענות הקודמות ומראה שהיא כן יכולה להוליד). אבל אם היא הפילה שלוש פעמים, יש לה כבר חזקה שיש לה נפלים, ואומרים שאולי הוא לא זכה להיבנות ממנה, ממילא עליו לגרשה ולתת את הכתובה.

3. חידושים וביאורים

*** דיוק ב"הוחזקה לנפלים" ו"שמא לא זכה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

אדם היה יכול לחשוב להיפך: העובדה שהיא מתעברת שלוש פעמים היא ראיה שהמערכת שלה עובדת! אומר הרמב"ם לא, זה הופך לחזקה של נפלים. אבל הרמב"ם משתמש בלשון מדויק: הוא לא כותב "הוחזקה למפלת" (שהיא עצמה אשה שעושה נפלים, כמו "קטלנית" שאסורה לשאת עוד), אלא "הוחזקה לנפלים" – ומוסיף "שמא לא זכה להבנות ממנה". זה אומר שהחזקה היא רק ביניהם; שניהם אינם שידוך טוב לילדים, אבל היא יכולה לשאת אחר (כמו שכתוב בהלכה י"ד).

*** מקור הלשון (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

הלשון "להבנות ממנה" בא מהפסוק אצל שרה ורחל ("אולי אבנה ממנה" / "ואבנה גם אנכי ממנה"). המילה "זכה" ("שמא לא זכה") היא לשון חז"ל.

הלכה י"ג: נאמנות האשה בהפלות

1. דברי הרמב"ם

הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שישהה והיא אומרת לא הפילה נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקרות, הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת שלשה נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפילות, ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלש שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה.

2. ביאור הפשט

אם האשה רוצה לצאת בגט, והוא טוען שהיא הפילה באמצע עשר השנים (כדי שיוכל להישאר איתה עוד זמן), והיא אומרת שמעולם לא הפילה – מאמינים לה, כי אשה לא מחפשת לעשות על עצמה שם של עקרה. כך גם אם הוא אומר שהיא הפילה רק פעמיים, והיא אומרת שלוש פעמים (ורוצה גט), מאמינים לה, כי אשה לא רוצה להחזיק את עצמה כמפלת. אבל בכל המקרים הללו הוא יכול להשביעה "שבועת היסת" לפני שישלם את הכתובה.

3. חידושים וביאורים

* **הבדל בין חרם סתם לשבועת היסת (ר' יואל אשר):**

בהלכות הקודמות היה רק "חרם", אבל כאן הוא יכול להשביעה ממש "שבועת היסת" (שבועה שצד אחד מטיל על השני). הסיבה היא כי כאן היא באה להוציא כסף ממנו דרך טענתה ("שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה"), יש לו זכות להתנות שהיא תקבל את הכתובה רק עם שבועת היסת.

הלכה י"ד: אשה שלא היו לה ילדים עם שני גברים

1. דברי הרמב"ם

נישאת לאחד ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני, שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי, ואם נישאת לשלישי תצא בלא כתובה אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה.

2. ביאור הפשט

אם אשה היתה עם בעל עשר שנים בלי ילדים והוא גירשה, היא רשאית לשאת שני (כי אומרים שהראשון לא זכה). אבל אם היתה עם השני גם עשר שנים בלי ילדים, כבר נעשית חזקה שהבעיה אצלה, והיא אסורה לשאת שלישי – אלא אם כן השלישי כבר קיים פריה ורביה או שיש לו אשה אחרת. אם היא לא ציתתה ובכל זאת נשאה לשלישי (שאין לו ילדים), היא יוצאת בלי כתובה.

3. חידושים וביאורים

* **מדוע היא מאבדת את הכתובה אצל השלישי? (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

על יסוד הכלל שלמדנו קודם ברמב"ם הטעם ברור: החכמים בכלל לא תיקנו עיקר כתובה לאשה המוחזקת כלא "בת בנים" (כשהבעל עדיין חייב בפריה ורביה וכופים אותו לגרשה).

הלכה ט"ו: טענת "אינו יורה כחץ" לפני עשר השנים

1. דברי הרמב"ם

האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שימוש שמוליד או שאינו יורה כחץ, יעשו הדיינין פשרה ויאמרו לה ראוי לך שתתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי ואחר כך תתבעי, ומגלגלין עמה בדבר, אין כופין אותה לישב ולא דנין אותה דין מורדת אלא מאריכין בדבר עד שיעשו פשרה.

2. ביאור הפשט

אם אשה באה לבית דין *לפני* עשר השנים וטוענת שבעלה לא יכול לשמש באופן שמוליד או שהוא אינו יורה כחץ, לא כופים אותו עדיין לתת גט. הדיינים מדברים איתה ומבקשים ממנה לחכות עשר שנים. לא כופים אותה להישאר איתו, וגם לא נותנים לה דין של "מורדת" (כי יש לה טענה חזקה), אלא מושכים את העניין ומנהלים משא ומתן עד שיגיעו לפשרה.

3. חידושים וביאורים

* **ההבדל של לפני עשר שנים לאחרי עשר שנים (ר' יצחק):**

עד כה דיברנו *אחרי* עשר שנים, שבהן לאשה יש נאמנות. כאן מדובר *לפני* עשר השנים (היא אומרת: מדוע אחכה עשר שנים אם אני כבר יודעת עכשיו שהוא אינו יורה כחץ?), ואז לאף אחד אין דין נאמנות לכפות את השני.

* **פירוש "ומגלגלין עמה בדבר" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *ר' יואל אשר (פסיכולוגית):* הדיינים נכנסים איתה לנושא, כי נשים אוהבות לדבר על איך הן מרגישות לגבי זה.

* *ר' יצחק (מילולית):* "מגלגלין" הוא לשון של סיבוב (כמו סיבוב חובות); מסובבים לה את הראש ומושכים את הזמן.

* **מה פירוש "פשרה" במקרה זה? (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

"פשרה" כאן לא יכולה להיות באמצע – אי אפשר להיות חצי נשואים! אלא הפשט הוא שמכיוון שלבית דין אין כוח לכפות שום צד לפני עשר השנים, עובדים איתם עד ששניהם מסכימים על תוכנית: או שהוא מסכים לתת גט תמורת חצי כתובה, או שהיא מסכימה לא לחכות עשר שנים אלא לתת לו עוד שישה חודשים לנסות, וכדומה.

הלכה ט"ז: המצוות מדרבנן – להוסיף ילדים ולא לגור בלי שידוך

1. דברי הרמב"ם

אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח,

שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב איש בלא אשה שלא יבוא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

2. ביאור הפשט

אפילו אחרי שאדם כבר קיים את המצווה מן התורה של פריה ורביה, הוא מצווה מדרבנן להוליד עוד ילדים כל עוד יש לו כוח, כי כל מי שמוסיף נפש אחת בכלל ישראל כאילו בנה עולם. גם יש מצוות חכמים שאיש לא יהיה בלי אשה (כדי שלא יבוא לידי הרהורי עבירה), ואשה לא תהיה בלי איש (כדי שלא יחשדו אותה).

3. חידושים וביאורים

*** המדרגות ברמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

הרמב"ם הולך לפי סדרו: תחילה פירט את המצווה מדאורייתא של פריה ורביה (ועונה), ועכשיו הוא מביא שלב שני – המצווה מדרבנן ("מדברי סופרים") להוליד עוד ילדים ("לערב אל תנח ידך") ולא לשבת בלא אשה. (ר' יצחק מעיר שכאן עומדים בבירור שני הדברים שחיפשו קודם היכן כתוב).

*** דיוק ב"כאילו בנה עולם" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

מדוע כתוב "**כאילו** בנה עולם"? כי הרי הוא רק הוליד אדם אחד, לא עולם שלם! אלא מכיוון שמאותו אדם אחד יצאו מאוחר יותר הרבה ילדים ודורות, זה נחשב "כאילו" הוא בנה עולם.

*** ההבדל בין איש ("שלא יבוא לידי הרהור") לאשה ("שלא תחשד") (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

גם לאשה יש מצווה לא להיות בלי איש, אבל הטעם אינו "הרהור" אלא "שלא תחשד" (שאנשים לא יחשדו שיש לה קשרים לא חוקיים עם גברים בלי קידושין). האם אין איסור הרהור לנשים? ההסבר הוא ש"הרהור" כאן פירושו כמו שלמדנו קודם: הגבר הוא בדרך כלל זה שמתחיל ויוזם את העבירה; האשה אינה עסוקה כל כך בהרהור עצמו, אבל כשהיא בלי איש היא "מטרה קלה" שמישהו ישכנע אותה, ולכן באים לחשוד בה שהיא מתירה למישהו.

הלכה י"ז: קנאה והנהגה נכונה בעונה מצד הבעל

1. דברי הרמב"ם

חובה על כל איש לקנאות לאשתו... אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה, ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה.

2. ביאור הפשט

כאן מסתיימות הלכות פריה ורביה ומתחילות הלכות שלום בית וההנהגה בין איש לאשתו. חובה על כל איש לקנא לאשתו, וחז"ל אמרו שאדם מקנא לאשתו רק כשנכנסת בו רוח טהרה (רוח טהורה). לכן אסור לו לקנא לה יותר מדי. גם אסור לו לכפות עליה תשמיש המיטה בעל כורחה, אלא זה צריך להיות בהסכמתה (לדעתה), ודרך שיחה שמחה ושמחה.

3. חידושים וביאורים

*** המשך הלכה ט"ז וגדר "מקנא" כאן מול הלכות סוטה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *ההמשך (ר' יואל אשר):* ההלכה באה מיד אחרי המילים "שלא תחשד" בהלכה הקודמת: בעל לא רשאי להיות "טוב מדי" ("too nice") ולומר "אני נותן לה לעשות מה שהיא רוצה"; עם אהבה אמיתית באה גם מידה מסוימת של קנאה, ואם יש לו חשד שיש לה קשרים עם גברים אחרים הוא חייב להגיב.

* *הלכות אישות מול הלכות סוטה:* ר' יצחק מראה שבמסכת סוטה יש מחלוקת תנאים אם קנאה היא "מצווה" או "רשות", והמאמר חז"ל כאן ("אין אדם מקנא לאשתו אלא א"כ נכנסה בו רוח טהרה") הוא ממש השיטה שקנאה היא מצווה. האם הרמב"ם מתכוון כאן ל"גדר קינוי" הפורמלי של הלכות סוטה (בפני עדים), או להנהגה כללית בבית?

ר' יואל אשר אומר שזה לא הקינוי של סוטה, כי בזמן הזה בלי בית המקדש אין מנחת סוטה. ר' יצחק משיב: להיפך! בלי מי סוטה הקינוי ההלכתי עובד אפילו יותר חזק, כי אם היא נסתרה אין לה דרך להיטהר דרך שתיית המים והוא חייב לגרשה! אבל ר' יצחק מביא ראיה שכאן לא מדובר בקינוי פורמלי: בהלכות סוטה פוסק הרמב"ם בבירור שלא לקנא כל כך מהר בפני עדים (אלא קודם לדבר בינו לבינה). מוכרח שהקינוי דאורייתא עם עדים הוא שלב שני, וכאן בהלכות אישות הוא מדבר על ההנהגה הכללית בשלום בית (שקשורה לשורש דין קינוי): בעל לא צריך להיות סתם "נחמד" שבו שני אנשים גרים ביחד בלי שום תשומת לב, אלא צריכה להיות רוח טהרה – טוהר של "איש אחד ואשה אחת".

*** [הרחבה: פירוש המילה "קנאה" בלשון הקודש (ר' יצחק ור' יואל אשר)]:**

באנגלית מתרגמים קנאה כ"jealousy" (קנאה), אבל בלשון הקודש פירושה "כעס" או "זעם". ראיה לכך מרש"י בחומש על "קל קנא", שמתרגם שקנאה היא לשון כעס (כועס) ומקפיד.

*** המידה הממוצעת בקנאה ובשליטה ("ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה...") (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

אף שקנאה היא מעלה ומצווה ("תשוקה" שהתורה מצווה לקיים), היא צריכה להיות במידה ממוצעת ("ולא יקנא לה ביותר מדאי"). הוא לא רשאי להיות אובססיבי, כי – כמו שהרמב"ם אמר קודם – היא לא בכלא והיא רשאית לצאת למשפחתה פעם בחודש.

ר' יצחק מעיר על ההמשך ("ולא יאנוס אותה... אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה"), שאף שכמעט אפשר היה לעשות הלכה חדשה ב"ולא יאנוס", הכל הולך בהמשך אחד על הסדר והאיזון של איש ואשה: הבעל צריך אכן להיות קצת בשליטה בבית, אבל יש שיעור כמה בשליטה הוא רשאי להיות – הוא לא רשאי להיות חיה.

יותר מכך: ההלכה שהוא חייב לבעול "לדעתה ומתוך שיחה ושמחה" משמשת כסיום ומשקל נגד כל ההלכות הקשות הקודמות

של "מורדת". אף שרואים בהלכה שזה דבר נורא כשאשה לא מסכימה לתשמיש (והיא מאבדת את כתובתה וכו'), מזהיר הרמב"ם את הבעל שבפועל הוא לא רשאי להתנהג בכוח על סמך אותן הלכות; הוא לא רשאי לכפות עליה, אלא זה צריך לבוא מרצונה וממקום שמח ("שיחה ושמחה").

הלכה י"ח: הנהגת האשה בבית (צניעות ומניעת קנאה)

1. דברי הרמב"ם

וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה, ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה, ולא תתבע תשמיש המטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה, ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה, ותזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה, ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור.

2. ביאור הפשט

כך גם ציוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה: היא לא תרבה בצחוק וקלות ראש לפני בעלה; היא לא תבקש תשמיש המיטה בפיה, ולא תדבר על ענין זה. גם היא לא תימנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה, אלא תהיה נשמעת לו בכל עת שירצה. היא צריכה גם להיזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא תעבור עליו רוח קנאה, והיא

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות – פרק ט"ו: מצוות פריה ורביה והנהגת האיש עם אשתו

הקדמה לפרק ט"ו: הקשר בין מצוות עונה, פריה ורביה ושלום בית

ר' יצחק: [[#1]] טוב. היום זה יום שבו לומדים פרק ט"ו.

ר' יואל אשר: ברמב"ם, ספר נשים הלכות אישות, פרק ט"ו. והסיבה שאנו לומדים אותו, אומר ר' יצחק, כי היום זה יום, כל יום מביא עמו חובה חדשה בתלמוד תורה. זה מה שאתה אומר?

ר' יצחק: כן, כמו שלמדו אתמול בהלכות עונה,

ר' יואל אשר: כבר דיברנו,

ר' יצחק: דבר שלומדים כסדר צריך כל יום,

ר' יואל אשר: צריך כל יום, בדיוק. ורק תוודא **שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים**, הכל מחשבים על היום, שה... כשהקב"ה מחשב כל יום, יודע אני,

ר' יצחק: אה הקב"ה מסתכל דווקא בשקיעה. כן,

ר' יואל אשר: זה בא באמצע היום, זה עובר.

ר' יצחק: תלוי איזו שקיעה, אבל כן. טוב מאוד.

מה שאני רוצה לומר הוא כך, הקשר, כן, פשוט, אני מסכים. למדנו בפרק הקודם שיש מצווה, כלומר יש שני דברים שלמדנו בפרק הקודם:

* יש כמו חובה, מחויבים **ועונתה לא יגרע**, זה כמו חיוב בין איש לאשה.

* מלבד זה יש בזה לאו. כלומר, הלאו תלוי לפי החיוב, אז לא ברור למאי נפקא מינה. אבל כך אמר הרמב"ם, שאפילו למשל כשיש קנס דרבנן, כשמוסיף על כתובתה, לא נעלם הנושא של... מה זה אומר? של הלאו, זה בכל זאת איסור.

עכשיו נלמד שמלבד זה, ועם זה ההמשך, יש גם מצוות עשה. כלומר, לא רק יש מצוות עונה שהיא ממש חיוב בין איש לאשה ולאו, אבל מלבד זה יש בזה סתם מצווה, וזו היא מצוות פריה ורביה. ויכול לפעמים להיכנס אפילו כשהאשה מסכימה, או שניהם מסכימים לא לקיים עונה, לא עוזר להם כי יש את מצוות פריה ורביה.

אז ממילא מאוד מעניין שכאן מכניס הרמב"ם את כל הנושא של פריה ורביה, וזה מתרחב כל כך עד שהוא מסביר בכלל איך צריך להתנהג עם האשה, צריך להיות שלום בית, צריך להיות **אוהב את אשתו** וכו'. אז נראה שזה הכל כמו המשך של זה, שאחרי שסיימנו את הבסיס דאורייתא של שאר כסות ועונה, אומרים כמה מחויבים, צריך להבין שלא כל העניין של נישואין הוא זה. יש בכל זאת גם את המצווה, יש כמו רצון וכוונת התורה על פריה ורביה, צריך ללמוד את כל הפרטים: מי מחויב, כמה וכו'. ומזה שרואים שיש פעמים שלא מחויבים, ואחר כך יש מדרבנן פריה ורביה, ויש את החיוב על האשה על פריה ורביה, אף על פי שהיא לא מחויבת ממש, וממילא יש גם את החיוב שצריך לדאוג להישאר נשואים. זה נכון מה שאני אומר?

ההבדל בין שאר וכסות למצוות עונה (הגדר של "לצערה")

ר' יואל אשר: הייתי אומר את זה קצת אחרת, דומה. מאחר וזו ההלכה האחרונה של... לא,

ר' יצחק: זו לא האחרונה של אישות.

ר' יואל אשר: של דאורייתא. מכאן הולכים לגביית הכתובה. אוקיי, אבל הוא מסיים עם זה כשהוא מדבר לזוגות. עכשיו הוא הולך לדיונים, יותר פרטים של... סכסוכים בכתובה.

אז הוא כבר כיסה את הדברים החשובים של שאר כסות ועונה. ושאר כסות ועונה, כמו שר' יצחק אמר, יש חלק שהוא בין אדם לחברו, שהוא דומה לחושן משפט, ששני האנשים יש להם חיובים ושעבודים אחד כלפי השני, והחיובים והשעבודים יכולים גם הם לשנות לפי המנהג, ולפי ה... אפשר למחול. מה שעונה יש כן יותר מזה הוא שכאילו התורה מתערבת. אני לא רוצה לומר את המילה הזאת, אבל כאילו התורה אומרת לאו, לא שזה תלוי בכם. אף על פי שבעצם כל חושן משפט מבוסס על לאוים, כמו **לא תגנוב**, או

צריך להיות הגון עם שכן שזה **הישר והטוב**. אבל זה יותר חופשי מה שבינכם לבין עצמכם, מה שאין כן עונה יש גם לאו.

ועל זה אמר הרמב"ם שהלאו בא גם עם תנאי לכבוד זה שאם הוא עושה את זה כדי לצער, אם הוא עושה את זה בגלל איזו סיבה שהם עכשיו רבים, הם עוברים תקופה קשה, נכון. אבל זה עדיין שיש איך בבין אדם לחברו יש גם כמו שני דינים: יש כמה זה בכלל מסור לשני אנשים, וכמה התורה אומרת... לא, מה זה אומר, למשל אם אחד נותן לאחד לעשות דבר משוגע. אחד נותן שיכו אותו באמצע בית המדרש, יבזו אותו באמצע בית המדרש.

ר' יצחק: אבל הוא יהודי, אין לו זכות.

ר' יואל אשר: אבל יכול להיות שהתורה מתערבת, לא הכל פתוח בין שני אנשים. אבל בואו נחזור מהר.

ר' יצחק: לא, לא, אני רוצה להגיד לך דרך אחרת. אני חושב, זה יעזור... שזה יעזור להגיד מה שאתה אומר.

> **חידוש:** אני חושב דבר מעניין, שמה שלמדנו – זה לגבי הפרק הקודם קצת – מה שלמדנו ש**לצערה** הוא עובר על **ועונתה לא יגרע**, יכול להיות שכאן טמון דבר חדש. בדרך כלל אדם רב, אדם... אני לא יודע אם אסור להיות רב עם יהודי שני, אבל זה לגיטימי. אלא אם כן אחד אומר, אני לא מכבד את זה, כי הוא לא מכבד אותי. יש שאלה...

ר' יואל אשר: דיברנו פעם אצל ליסיקא.

ר' יצחק: עומד פשוט אבל במובן מסוים זה לגיטימי. אי אפשר להיות לך טענה. הרמ"א אפילו אצל ליסיקא מסביר שיש לו לפנים משורת הדין מסוים, יכול להיות שזו מצווה, אבל אנחנו מבינים אותו שהוא רב. כאן רואים שאם מצער אשה בעונה, אפילו אתה רב, כן? לא כתוב: אתה רב, עשה שלום. זה בסוף הפרק.

ר' יואל אשר: אבל... אבל מהצד השני רואים כן, אבל כמו מאיס עלי, הוא עובר על **לא תונו**,

ר' יצחק: היא לא עוברת.

ר' יואל אשר: כשהוא אומר, אה, כשהוא אומר **לא תונו** צריך לתת לה גט.

ר' יצחק: כן, תן גט, **צאינה וראינה**, זה אומר את זה. אין לך זכות, אתה יכול להיות רב. אם רבים עם אשה, או תתגרש או תעשה שלום. אין זכות למנוע עונה.

ר' יואל אשר:

> **חידוש:** יש דברים שהתורה לא נותנת להשתמש בהם כנשק.

ר' יצחק: כן,

ר' יואל אשר: כך זה נראה. אם האשה... שניהם כאן, שניהם כאן. הבעל מביא איך קוראים לזה? נו, הדבר הראשון שאר, הוא מביא כסף. היום הוא יביא לחמניות חלשות יותר כי לא הרווחת את זה, לא היית נחמדה אליי, אני קונה לחמניות פשוטות, כן? התורה לא אוסרת את זה. יכול להיות צריך לדעת **לא תשנא**, אבל לכאורה זה לא **לא תשנא**, אדם אין לו חובה כל יום לקנות את הלחמניות היקרות יותר, כן,

ר' יצחק: בוא נגיד דוגמה קטנה.

ר' יואל אשר: אבל התורה לא נותנת להשתמש בעונה כנשק. עונה צריכה להיות דבר מסודר, חז"ל נותנים את הגדר **כפי כחו** ו**כפי מלאכתו**, ואם אתה נותן פחות מזה בגלל חשבונות זה לא לגיטימי.

ר' יצחק: אותו דבר איתה כאן. אם היא מורדת לצערו, אה, אני רבה – רבה זה לא לעשות ארוחת ערב יפה כמו שאתה אומר, אבל זה לא... משהו כזה.

מקומה של מצוות פריה ורביה ושלום בית בהלכות אישות

ר' יואל אשר: אוקיי. אבל עכשיו נלמד אחרת, אני רוצה להגיע, אבל הרמב"ם רוצה לכסות את כל מה שנוגע כאן.

> **שאלה:** יש חלק כאן שהוא לא בדיוק בין אדם לחברו. פריה ורביה היא לא בין אדם לחברו, פריה ורביה היא הרבה יותר דבר גדול, זה קיום העולם. בגלל זה יש למונים אחרים של המצוות שמנו אותה כמצווה הראשונה. זה הגיוני, בפרשת בראשית ונח כתובה לדעתי ארבע פעמים מצוות פריה ורביה, או שלוש פעמים או ארבע פעמים. אפילו לפני אברהם אבינו מברך אותו הקב"ה כל כך הרבה פעמים, רואים בתורה שפריה ורביה היא ממש מהיסודות הראשונים. אבל זה, זה לא שייך ממש כאן, זה גם לא בספר נשים בכלל. אולי הרמב"ם היה צריך לעשות ספר, באמת יש כן, כמו יסודי התורה. יש, הרמב"ם שם את זה כאן, אבל אני אומר זה יכול להיות שייך בחלקים אחרים.

ר' יצחק: אוקיי, אז צריך לזכור,

ר' יואל אשר: בהלכות מלכים, אני לא יודע מה, שכלל ישראל יהיה לו קיום, כן? יש אנשים שיש להם הרבה ילדים כי המדינה צריכה לה... נפקא מינה, אני מתכוון לומר זה דבר אחר, זה לא אישות כל כך שתלוי באיש ובאשתו, אפשר אפילו לגרש אשה כי היא לא יכולה להוליד ילדים.

ר' יצחק: כן, בוא נגיד, אם כבר הזכרת את זה, בוא נגיד מה שאני יודע על זה. כלומר, יש כמו שאתה אומר, החינוך מונה פריה ורביה סתם כי הוא הולך על סדר הפרשיות, לא כי הוא סובר שזו החשובה ביותר, כי פשוט כי הוא הולך על סדר הפרשיות ופשוט אחרי זה כתוב,

ר' יואל אשר: אבל החינוך הולך עם הרמב"ם, בסך הכל שינה את הסדר, נכון? אבל לרמב"ם יש... לכאורה גם כן, פריה ורביה היא לכאורה גם משבע מצוות בני נח, זה לא כתוב מנוי... שבע מצוות בני נח, רואים מפרשים להם כאן שבע ברכות. אה, דבר טוב,

ר' יצחק: כן. [[#2]]

> **תירוץ (מחלוקת ראשונים בגדר מצוות קידושין):** אבל הדבר המעניין לגבי פריה ורביה הוא שיש מחלוקת מהי המצווה של נישואין. זוכר לגבי **מצוה בו יותר מבשלוחו** ואחרים, שלגבי ברכת אירוסין, הרמב"ם סובר שקידושין היא מצווה, והמצווה היא, כמו שלמדנו כל הזמן, שכשעושים חתונה תהיה באופן הזה של הקנין.

ר' יואל אשר: המצווה היא הקביעות, החשיבות שעושים.

ר' יצחק: יש אבל ראשונים אחרים שלא חשבו כך, הם סברו שזה רק דין, זה רק דאורייתא, אבל המצווה של נישואין היא רק מצוות פריה ורביה. לפיהם היה צריך ממש כל העניין של הלכות אישות להיות יותר תחת הכותרת של פריה ורביה. הרמב"ם עושה את זה הפוך: יש את החיובים, הקנין, שזה עצמו מצווה, ובזה יש פרט שמתחבר למצוות פריה ורביה, לכן הוא אומר כאן את הלכות פריה ורביה.

ר' יואל אשר: אני חושב שלכן חשוב אולי לרמב"ם להתחיל עם הסיפור. הוא אומר כך, שאנשים לוקחים נשים מבנות המלכים, כן? בני האלוהים ראו **כי טובות הנה** והם לקחו אותן, זה חלק מהחיים. אז התורה באה עם מצווה לומר איך לעשות את זה. כן, כן, זה ממש בא... ועכשיו הוא אומר, הלקיחת נשים צריכה גם להיות באופן שיהיה, שיהיה עם פריה ורביה ולמה לא יהיה [[#3]]

ר' יצחק: זה עוד דבר. זה אני אומר, עם פריה ורביה אתה צודק שזו באמת מצווה חיצונית. הרמב"ם מכניס את זה כי משום מה אישות אצלו היה יותר הקנין שהוא מצווה. וכאן נכנס שאף על פי שפטור, עדיין יכולה להיות מצוות פריה ורביה.

ר' יואל אשר: ולכן נכנס גם שלום בית, כי איך להתנהג עם אנשים אחרים, למשל כ**ואהבת לרעך כמוך** וכדומה, הרמב"ם כבר אמר בהלכות דעות. אבל יש דברים שהם מיוחדים לבעל עם אשה, שזה לא תחת הקטגוריה של דעות, כי כבר אמרנו שיש עונה, יש כל כך הרבה דברים שזה שונה, ושצריך להיות יותר רגיש גם. הרמב"ם אולי רומז לחז"ל של בני תשע מדות וכדומה, צריך לעשות את זה מתוך אהבה, הוא שם את זה כמו הסדר שלו, לשים את כל הדינים החיצוניים תחת אותה, באותה מצווה.

ר' יצחק: אוקיי, בוא נתחיל ללמוד.

הלכה א': מחילה על מצוות עונה והחיוב של פריה ורביה

ר' יואל אשר: [[#4]] אומר הרמב"ם כך:

> **האשה שהרשת את בעלה**

ר' יצחק: היא נתנה רשות לבעלה,

ר' יואל אשר:

> **אחר הנישואין שימנע עונתה**

> **דיוק:** זה לא אומר שעשו את זה כתנאי לפני החתונה. כמו שלמדנו זה לא היה עובד, כי אז זה היה נקרא **מתנה על מה שכתוב בתורה.**

אבל בעל ואשה דיברו אחרי החתונה, והאשה הסכימה. הבעל ביקש, נראה שזה המקרה?

ר' יצחק: או אולי הדרך האחרת? זה נראה כאילו מצוות עונה היא כל כך מובנית כמו שלמדנו, זה חיוב...

ר' יואל אשר: לא, זה שניהם, בין שני האנשים. שני האנשים עשו רשות שהולכים למנוע עונה,

> **הרי זה מותר**

הם יכולים לעשות את זה. זה אומר שזו לא תהיה הבעיה של **ועונתה לא יגרע. ועונתה לא יגרע** לא אומר. כל הדברים שדיברנו על מצוות עונה הם כדי לספק את בן הזוג, או כדי לקבוע סטנדרט כאן, אבל אם אנשים הסכימו במפורש שהם לא רוצים עונה, **הרי זה מותר** עם הדין הזה.

אומר הרמב"ם, זה טוב מאוד הכל עם הדינים שדיברנו עד עכשיו, עם הדינים של שייכות לעונה, אבל יש עוד משהו לתמונה. אומר הרמב"ם, ההלכה שאמרתי עכשיו שזה מותר היא רק כשאין את הבעיה האחרת של מצוות פריה ורביה. אז:

> **במה דברים אמורים בשהיו לו בנים**

יש לו כבר ילדים,

> **שכבר קיים מצות פריה ורביה**

כמו שהוא הולך מיד לפרט באיזה כמות ילדים מקיימים מצוות פריה ורביה. אם יש לו כבר את הכמות הזאת, הוא כבר קיים מצוות פריה ורביה. אז עכשיו נשארת רק מצוות עונה, ומאחר והם נתנו רשות אחד לשני, מצוות עונה נעלמת. אבל אם הוא עדיין לא קיים פריה ורביה, אז אפילו תאמר הכי שמצוות עונה נעלמת, יש את המצווה של פריה ורביה. ממילא:

> **חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים. אבל אם לא קיים**

אם הוא עדיין לא,

> **חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים.**

ר' יצחק:

> **מפני שהיא מצות עשה**

ר' יואל אשר: אבל אם אנשים הסכימו במפורש שהם לא רוצים עונה, **הרי זה מותר** עם הדין הזה. אומר הרמב"ם, זה טוב מאוד הכל עם הדינים שדיברנו עד עכשיו, עם הדינים של שאר כסות ועונה, אבל יש עוד משהו לתמונה. אומר הרמב"ם, ההלכה שאמרתי עכשיו שזה מותר, היא רק כשאין את הבעיה האחרת של מצוות פריה ורביה.

אז, **בשהיו לו בנים**, כשיש לו כבר ילדים, **שכבר קיים מצות פריה ורביה**, כמו שהוא הולך מיד לפרט באיזו כמות ילדים מקיימים מצוות פריה ורביה. אם יש לו כבר את הכמות הזאת, הוא כבר קיים מצוות פריה ורביה. אז עכשיו נשארת רק מצוות עונה, ומאחר והם נתנו רשות אחד לשני, מצוות עונה נעלמת.

אבל אם הוא עדיין לא קיים פריה ורביה, אז אפילו תאמר הכי שמצוות עונה נעלמת, יש את המצווה של פריה ורביה. ממילא **חייב לבעול בכל עונה, עד שיהיו לו בנים.** כאן כתוב חידוש גדול: **בכל עונה**, נחזור לזה. **עד שיהיו לו בנים.** למה? **מפני שהיא מצות עשה של תורה.** יש מצוות עשה אחרת, **שנאמר פרו ורבו**, יש מצוות עשה שצריך להוליד ילדים.

שקלא וטריא: הגדר של "בכל עונה" לגבי פריה ורביה

ממילא, אפילו אם שניכם דיברתם שאין יותר מצוות עונה, יש את המצווה של פריה ורביה. ופעם אחת שחז"ל מחייבים בפריה ורביה, הם ממשיכים לחייב בשיעורים הרגילים של מצוות עונה.

זה מאוד מעניין, כי אפשר לחשוב שהשיעורים של מצוות עונה הם כן תלויים בדבר הבין אדם לחברו, במידות שלהם איפה שהם עומדים. הזוג כבר לא רוצה את האישות,

ר' יצחק: הם כבר לא רוצים.

ר' יואל אשר: אבל פעם אחת שחז"ל עשו שיעור, זה נשאר השיעור.

ר' יצחק: יש כאן חיוב פריה ורביה, כלומר, יהודי מחויב להביא ילדים לעולם, עוד מעט נראה כמה. אז איך עושים את זה? דרך עונה, כך יודעים האבות, כך עושים את זה. אוקיי. עכשיו, מה אני צריך לעשות? האם אני צריך לקיים עונה כל שנייה, כל דקה, כל יום, מה הנוגע, עד שיהיו לו ילדים?

עכשיו, לכאורה, אני מתכוון שכך זה מתחיל: נו, אתה אומר, אין לי כוח, אין לי זמן, אין בעיה. מאותה סיבה שאתה פטור מעונה שבין אדם לחברו לפי מלאכתו, אתה גם פטור מלקיים עונה כל יום לעניין פריה ורביה, שאי אפשר, יש שיעור כמה מחויבים. אוקיי, אבל כל שבוע, מה שהשיעור, חיוב פריה ורביה חל באותו אופן.

כן, כאן אני יכול לחשוב, לרמב"ם יש לשון מעניינת, **"בכל עונה"**. אם היא כבר מעוברת, פשוט שזה לא נוגע, או אם הוא יודע שבזמן הזה היא עדיין לא יכולה להתעבר לפי מה שיודעים. גם כן זה אומר רק את עונתו.

ר' יואל אשר: את זה אמרתי גם קודם, **בכל עונה.**

ר' יצחק: כל עונה שיכול רק להיות.

ר' יואל אשר: זה דבר מעניין כן, כי אנחנו יודעים שיש ימים מסוימים שאז מסוגלים, מיד אחרי המקווה וכדומה,

ר' יצחק: כן? הגמרא כבר ידעה את זה, נכון? סמוך לטבילתה... כן.

ר' יואל אשר: אוקיי. אז למה אז לא היה הרמב"ם אומר שיש כאן כל עונה? הוא היה צריך לומר בזמן שזה הכי מסוגל שיהיה פריה ורביה.

ר' יצחק: אני מתכוון שזה אומר, אני מתכוון שזה אומר להוציא מה שאמרתי, שיש פטור, זה חידוש. הרמב"ם היה יכול לומר אחרת: אחד היה יכול לומר שאפילו זה שתלמיד חכם חייב רק משבת לשבת, זה מצד העונה. אבל מצד פריה ורביה הוא מחויב כל יום עד שיהיה לו תינוק, עד שהיא תתעבר. אומר הרמב"ם לא, בדיוק כמו שמבינים בשכל הישר שאי אפשר לחייב, אי אפשר לחייב לגבי פריה ורביה גם כן.

כמה צריך אדם לשנות את אורח חייו בשביל פריה ורביה?

ר' יואל אשר: אוקיי, צריך באמת להתבונן בדרך אגב לפי מה שאתה אומר. למשל זה שהוא יכול להיות נהג של ספינה, הניחו שמאחר ופרנסה היא דבר חשוב, כמו שנראה מאוחר יותר שכשמדובר בנישואין, פרנסה היא הדבר החשוב ביותר, אחד הדברים החשובים ביותר. ממילא אי אפשר למנוע אדם מלהיות נהג ספינה כזה. אבל כשמדובר במצוות פריה ורביה צריך לדעת כמה אדם צריך לשנות את אורח חייו כדי לקיים מצוות עשה.

ר' יצחק: קצת, כן. את ההלכות לומדים אנחנו בבית...

ר' יואל אשר: אבל זה תלוי בעונה, מאוד מעניין שזה הולך גם על הקיצוניות.

ר' יצחק: כן אוקיי. הוא מביא באמת, האגרות משה שואל את כל השאלות האלה כאן מלמטה, שאולי באמת מי שהוא ספן צריך אבל לוודא שיחזור הביתה.

אני רוצה לומר למשל פשוט שלמשל מי שמחזיק את עצמו תלמיד חכם כן, הוא צריך רק בלילה שבת, או משבת לשבת. אבל באמצע השבוע אומר הרופא ש– אני יודע מה הוא יודע, הטבלה אומרת שצריך היום כדי... הוא צריך לעשות באמצע השבוע. זה לא מובן? בטוח יש משהו כזה פריה ורביה שגובר.

אני מתכוון שכאן יש חידוש לקולא, שאפילו לא קיים פריה ורביה הוא רק מחויב בכל עונה. טוב מאוד. ר' משה פיינשטיין שואל באמת קושיה למה הוא לא יהיה מחויב כל שנייה. אני מתכוון שהתירוץ הוא כמו שנראה הלאה, פריה ורביה יש לה גם גדרים, כל הלכה יש לה גדרים. לא מחויבים עד אין סוף להתאמץ על כל מצוה, אנחנו הרי עכשיו לומדים אופנים שונים מתי מחויבים. אז זה אחד הגדרים.

הלכה ב': מי מצווה על פריה ורביה?

ר' יואל אשר: טוב מאוד. אז, אומר הרמב"ם כך:

ר' יצחק: האיש מצווה על פריה ורביה.

ר' יואל אשר: מי מצווה, כן. מי מחויב על פריה ורביה, מי יש לו את המצווה? המצווה על פריה ורביה היא על האיש, **אבל לא על האשה.** יש מפרשים מסוימים שאומרים שם, שמכיוון שזה כל כך קשה לאישה, לא יכולה התורה לחייב אותה בדבר כל כך קשה. במקום זה, הטבע הוא שנשים רוצות להביא ילדים. אבל את הגבר אפשר לצוות. אני לא זוכר מי,

ר' יצחק: אחד מהראשונים אומר תורה כזו.

שקלא וטריא: הפטור של אישה והאם יש לה קיום המצווה

ר' יואל אשר: זה רע לומר פשוט פשט. למה יש מצווה לגבר?

ר' יצחק: אין מצווה לנשים?

ר' יואל אשר: למה? זה לא הכול,

ר' יצחק: למה? אבל מה זה טעמי המצוות?

ר' יואל אשר: זה לא טעמי המצוות. זה הרי, בדרך כלל מצווה שאם זה לא מצוות עשה שהזמן גרמא, זה מאוד מוזר. היא מתייסרת, בוודאי יש לה את המצווה. כש אומרים **"מצווה"**, זה אומר שלא מחייבים אותה. אבל אם היא עושה את המצווה, בוודאי היא עושה מצוות עשה, זה דבר חשוב.

ר' יצחק: לא, היא לא עושה מצוות עשה? לא, זה לא אמת.

ר' יואל אשר: היא שייכת במצווה? לא. זה בדיוק כמו אינו מצווה ועושה. אבל כאן יש דבר קשה, שהיא זו שעושה את פריה ורביה, כן? היא זו תשעת חודשי הריון. למה לא לומר עליה את המצווה? זה הרי דבר מאוד מעניין. על זה שאומרים ספרים מסוימים, אני צריך להיזכר איפה ראיתי את זה, שמכיוון שזה קשה לה לא חייבה התורה אותה, לגבר יותר קל לחייב אותו, והאישה תמיד רוצה,

ר' יצחק: ותמיד תהיה לה מצווה. ואם היא לא תרצה, היא תהיה מורדת, זה לא כאילו שאפשר להתחמק, מבין? זה לא ממש כך כן.

ר' יואל אשר: אוקיי. אז, **האיש מצווה על פריה ורביה,**

ר' יצחק: אבל לא האשה.

ר' יואל אשר: אה. לא, לכאורה אתה לא צודק. לכאורה אם אישה במקום לומר מאוס עלי אומרת אני לא רוצה להביא ילדים.

ר' יצחק: היא גם בטוח, בטוח זה אותו דבר. אותו דבר, אין לה זכות לומר שהיא לא רוצה. נראה כבר עוד מעט, כבר ראינו קודם,

ר' יואל אשר: אם היא למה לא יכולה כן,

ר' יצחק: אוקיי, מצד הדין,

ר' יואל אשר: לכאורה. אוקיי, **אבל לא,** אז, **ומאימתי יתחייב האיש במצוה זו?**

ר' יצחק: עכשיו, אז קודם החזקנו רק חיוב. אגב, זו מחלוקת תנאים, היה רבי יוחנן בן ברוקה שהחזיק שאישה כן מחויבת. אבל אנחנו לא פוסקים כך. כן, אוקיי.

מאיזה גיל מתחיל חיוב פריה ורביה?

ר' יואל אשר: אוקיי, אומר הרמב"ם: **ומאימתי יתחייב האיש במצוה זו?** מאימתי נעשה האיש מחויב במצוה זו? כלומר, בניגוד למצוות אחרות שמתחילות מאימתי שנעשים בר חיובא, גדול, משלוש עשרה, אבל כאן הרי צריך כן להיות קצת בוגר לזה, כן? על כן נתנו חז"ל את השיעור: **"מבן שש עשרה או מבן שבע עשרה"**, מאימתי שנעשים מבוגרים יותר, שש עשרה שבע עשרה.

ואפילו אז, בואו נראה, אבל מאימתי קוראים ממש מבטל מצוות עשה? זה כך: **"וכיון שעברו עשרים שנה"**, אבל אחרי שעברו עשרים שנה **"ולא נשא אשה"**, הוא לא התחתן, אז **"הרי זה עובר"**, אז הוא עובר על המצוות, **"עובר ומבטל מצות עשה"**. מעניין הלשון, הוא מבטל מצוות עשה. כלומר, מבן שבע עשרה כבר יש את המצווה, כלומר,

ר' יצחק: אם עושים את זה תופסים מצווה,

ר' יואל אשר: אבל לא, אני מתכוון שכבר מצווים לעשות את זה, אבל עדיין לא מבטלים אם לא, משהו כך זה עובד.

שקלא וטריא: גדר החיוב בגיל 16–17 לעומת בר מצווה ו-20 שנה

ר' יצחק: מאוד לא ברור מה הרמב"ם אומר כאן, אמת. כלומר, בפשטות כל מצווה מחויבים כשנעשים בר מצווה,

ר' יואל אשר: אז בטוח אם אחד עושה

ר' יצחק: את זה כשהוא בר מצווה הוא מקיים מצווה, נכון? לא תאמר שלא מקיימים שום מצווה בכלל כי הוא עדיין לא שש עשרה. אז מה בכלל הפשט של השיעור הזה? לא ברור. הרמב"ם, אני מתכוון שהפירוש...

ר' יואל אשר: יש הרי את המשנה, כן? של **בן חמש למקרא,** מה כתוב שם?

ר' יצחק: הרמב"ם לא פוסק על פי אותה משנה, הרמב"ם פוסק על פי הגמרא בקידושין שאומרת את המספרים. לכאורה הרמב"ם, אני לא יודע, אני זוכר שהרמב"ם לא פוסק לעולם את אותה משנה, אז זה בכלל לא משנה, זה רק משהו ברייתא או משהו...

ר' יואל אשר: אני מתכוון שמאוחר יותר יהיה קצת ברור, כי רואים שמזונות הם דבר חשוב, שכשלוקחים אישה צריך לדאוג לנכסיה. אז כנראה על כן נתנו חז"ל זמן שכשהוא כבר יכול לקיים משק בית, כן. לפי מה שלמדנו מ

ר' יצחק: בשש אפשר כבר להתפרנס לבד...

ר' יואל אשר: לאכול לבד משהו, אבל להחזיק בית, הוא הרי צריך לתת לה מדור, כן? הוא הרי צריך לתת לה את כל שאר כסות ועונה. אז צריך לתת זמן לאדם לצבור קצת רכוש.

ר' יצחק: אז אני מתכוון, אני הייתי רק אומר את הפירוש המעשי שאני מתכוון שזה הפירוש. אני מתכוון שהפירוש של שש עשרה שבע עשרה אומר שאז צריך

ר' יואל אשר: להתחיל לחפש שידוך,

ר' יצחק: אבל כבר היית צריך למצוא בעשרים שתהיה כבר...

ר' יואל אשר: בעשרים צריך כבר לסיים, בעשרים צריך כבר לסיים.

ר' יצחק: היית כבר יכול להיות נשוי. בעצם, נותנים הרי, זה הרי לוקח זמן, צריך להתעסק עם למצוא שידוכים, שמונה בנות...

ר' יואל אשר: כלומר משש עשרה צריך להתחיל, אפשר כבר להתחיל לחשוב על שידוך, ולהתנהג כך שאפשר... כן.

ר' יצחק: צריך, לא אפשר, צריך. שש עשרה שבע עשרה אומר לפי הענין, לפי כמה כסף יש לו, כמה כוח יש לו וכדומה, אבל אחרי עשרים כבר אין תירוצים, זה הזמן. כך אני מתכוון שהפירוש.

למדנית זה קצת קשה להבין. התירוץ הוא כי המצווה בנויה לפי המציאות. אני מתכוון שטכנית אתה בטוח מחויב בשלוש עשרה כמו מצוות אחרות, אבל יש כמו שיעור, כמו כל חסד. מבין מה אני אומר? אני רוצה לומר דבר: מחויבים בכל המצוות בשלוש עשרה, כלומר תיאורטית. רק לכל מצווה יש הרי שיעור: מתי היא חלה, איך, כמה צריך? והחכמים הבינו שפריה ורביה דורשת מסוימים, כמו שאתה אומר, כסף, בגרות, מה שתרצה לומר, אז השיעור בן שש עשרה, שבע עשרה. מבין מה אני אומר? זה כמו גדר במצווה.

המשנה של "בן שמונה עשרה לחופה" והחשבון של פרנסה

ר' יואל אשר: אני רואה שהוא מסמן יפה מאוד שבמשנה באבות שם כתוב **בן שמונה עשרה לחופה.** אבל הרמב"ם לא קיבל את

אותה משנה, גם לא בהלכות תלמוד תורה, הדרך איך הוא מסביר את הדרך איך לומדים עם הילדים. כי הרמב"ם החזיק שאותה משנה היא ברייתא,

ר' יצחק: וזה לא נפסק כמו אותה משנה. נכון. אוקיי, זה לא באמת סתירה, כי שש עשרה, שבע עשרה הוא אומר שצריך להתחיל, אז בסביבות... מבין, שמונה עשרה יכולה להיות שבע עשרה, זה לא ממש סתירה לאותה משנה, אבל זה לא ממש הלכה לפי הרמב"ם.

ר' יואל אשר: אבל נראה שהרמב"ם אמר גם בספר המדע איפשהו בהלכות תלמוד תורה, שצריך קודם לדעת להתפרנס לפני שלומדים, נכון? שזה יהיה... אבל יטע כרם...

ר' יצחק: בהלכות דעות,

ר' יואל אשר: כן, שיהיה קודם פרנסה. בשלוש עשרה, ארבע עשרה אין לאף אחד ציפייה שאחד כבר יוכל להרוויח כסף.

ר' יצחק: אה כן, הוא צריך להתחיל אז.

ר' יואל אשר: שש עשרה, שבע עשרה זה כבר גיל שהוא כבר יכול...

ר' יצחק: כבר היה לו!

ר' יואל אשר: בשש עשרה יש לו כבר קריירה,

ר' יצחק: הוא כבר עבד, הוא כבר. אז הוא כבר הולך לחפש אישה. בוודאי, זו לא סתירה שתי ההלכות. כן.

ר' יואל אשר: ואומר הרמב"ם א...

לפתור את הסתירה עם הלכות דעות

ר' יצחק: בהלכות דעות.

ר' יואל אשר: צריך עוד לראות קצת, אבל **"יטע כרם"** בהלכות דעות, כן, שיהיה קודם פרנסה.

ר' יצחק: בשלוש עשרה-ארבע עשרה אין לאף אחד...

ר' יואל אשר: שום ציפייה שאחד כבר יוכל להרוויח כסף.

ר' יצחק: אה כן, הוא צריך להתחיל אז. שש עשרה-שבע עשרה זה כבר גיל שהוא כבר יכול...

ר' יואל אשר: כבר היה לו.

ר' יצחק: בשש עשרה-שבע עשרה יש לו כבר כרם, הוא כבר עבד, הוא כבר; אז הוא רק הולך לחפש אישה. בוודאי זו לא סתירה שתי ההלכות. כן.

הלכה ג': ההיתר להתאחר בגלל לימוד התורה

ר' יצחק: ואומר הרמב"ם: **"ואם היה עוסק בתורה"** – יוצא שהוא טרוד בלימוד תורה, הוא לומד והוא לומד...

ר' יואל אשר: הוא לומד תורה והוא טרוד בתורה, הוא עסוק בתורה. **"והיה מתיירא מלישא אשה"** – הוא מפחד מלהתחתן, **"כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה"** – הוא מפחד שאם הוא יתחתן זה ייקח ממנו הרבה זמן, כי הוא יצטרך להתחיל לעבוד למזונות. הוא הרי יצטרך לספק לה שאר, כסות ועונה.

כלומר, בעונה לבד כבר מצאנו עצה בזה שעשינו את עונת תלמיד חכם רק פעם בשבוע, אף על פי שהוא רך וענוג, אני מתכוון פלגנית. הוא לא.

ר' יצחק: בואו נאמר תלמיד חכם...

ר' יואל אשר: תורה מתשת כוחו.

ר' יצחק: כן, אבל מבחוץ לא רואים את זה.

ר' יואל אשר: רואים את זה כן. נראה לי, אבל על כל פנים, אוקיי, אז. אבל כאן מדברים על זה שהוא הרי יצטרך לעבוד קשה, אז **"הרי זה מותר להתאחר"** – נותנים לו כן זכות, הוא יכול להתאחר. למה? **"שהעוסק במצוה פטור מן המצוה"** – מי שעוסק במצווה הרי פטור מן המצווה, **"וכל שכן בתלמוד תורה"** – בוודאי מי שלומד תורה פטור ממצוות אחרות שבאות בדרכו.

שקלא וטריא: הכלל של "עוסק במצוה פטור מן המצווה" בתלמוד תורה ומצוות אחרות

ר' יואל אשר: אז רואים מאוד מעניין: פשוט שאם הטעם הוא "עוסק במצווה פטור מן המצווה", חשבתי פשוט שאם אחד עוסק באיזו אחרת...

ר' יצחק: מצווה, הוא גם יהיה פטור מלישא אשה!

ר' יואל אשר: והרמב"ם מוסיף רק כאן "כל שכן". מה? יש לו אבא חולה והוא עסוק כל היום עם האבא לרפא אותו, מה שתרצה, מי שיש לו איזה אחר כזה מין "עוסק במצווה פטור מן המצווה". הרמב"ם אומר רק "כל שכן תלמוד תורה".

יכול להיות שלא, כי חשבתי שזה שרואים כאן שתורה פוטרת, זה לא פשוט כמו... אוקיי, הרמב"ם אומר שפשוט כי "עוסק במצווה פטור מן המצווה", אבל אנחנו רואים גם, כמו שראינו קודם, שאישה לא יכולה למנוע גבר מללכת ללמוד, ודברים כאלה. יכול להיות פשוט שהחכמים אומרים שתורה באה לפני הכול. לא צריך להיכנס לפירוש המקומי על המקום איך זה עובד. הרמב"ם אומר שיש כן את זה עם הכלל של "עוסק במצווה פטור מן המצווה".

ר' יצחק: אוקיי. הרמב"ם מכניס את זה בפירוש בתוך הכלל, שזה לא אחרת. אתה צודק, הוא אומר לך "כל שכן", אבל זה לא נשמט; לכאורה אתה צודק שמצווה אחרת גם, והכי נמי, בדרך כלל...

ר' יואל אשר: התירוץ הוא שבדרך כלל רוב מצוות לא.

ר' יצחק: רק זה יכול גם לא, יכול רק פריה ורביה להיות דבר כזה שמפריע ל... לא, אבל התירוץ פשוט: רוב מצוות הרי לא נוגע, כמו שאתה אומר אולי ציור של אבא זקן, יכול באמת להיות. אבל בדרך כלל, כשאדם עושה מצוות, נישואין לא מפריעים למצוות. להיות "טרוד בתורה" זה מפריע, כי נישואין אומר שצריך להתפרנס.

עדיין לא נפל סתם כולל שאפשר להתחתן ולא לדאוג לפרנסה, אז ממילא אם צריך להתחתן זו סתירה, לא יכול גם ללמוד וגם... כלומר אפשר, אבל לא כל כך, כן. זה הרי פירוש "טרוד", הוא יצטרך ללכת לעבוד ולא יוכל לשבת בבית המדרש. אוקיי.

הדין של "חשקה נפשו בתורה" כבן עזאי

ר' יצחק: אומר הרמב"ם: אם כך, ממילא יוצא – תמשיך את הרמב"ם, כך תראה שזה נכון, כן: **"מי שחשקה נפשו בתורה תמיד"**...

ר' יואל אשר: "ושגה בה כבן עזאי" – מעניין הלשון "שגה בה", כמו שהרמב"ם...

ר' יצחק: אמר את זה בהלכות תלמוד תורה גם. בהלכות תשובה ובהלכות...

תרגום לעברית

ר' יואל אשר: "שגה בה" פירושו שאינו יכול להפסיק לחשוב, אובססיבי לגבי זה, כמו בן עזאי. כן, אובססיבי היא מילה טובה ל"שגה בה". המשמעות היא שלא רק כשהוא עושה "לשם יחוד" שאני הולך עכשיו ללמוד הוא חושב על לימוד, אלא כל הזמן, כל עוד לא מפריעים לו במשהו אחר, הוא חושב על לימוד, אוטומטית הוא חושב על לימוד. זה המשמעות של "חשקה נפשו בתורה".

"ונדבק בה כל ימיו" – כל שנותיו הוא דבוק בתורה, הוא נדבק בתורה; בעצם הוא כבר התחתן, הוא כבר התחתן לתורה. **"ולא נשא אשה"** – הוא לא התחתן עם אישה...

ר' יצחק: מעולם לא.

ר' יואל אשר: הוא נזיר, הוא מעולם לא, כן – **"אין בידו עון"**.

שקלא וטריא: האם הפטור על כל החיים חל גם במצוות אחרות

ר' יואל אשר: המשמעות היא, אדם אחר, אפילו אם יהיה לו איזה תירוץ – לכאורה מדבר כאן הרמב"ם אפילו נניח שיהיה תירוץ של "עוסק במצוה פטור מן המצוה", אבל זה טוב לפרק זמן; אבל אם אדם יהיה כל חייו לא יהיה לו מצוה של פריה ורביה, יש לו בכל זאת עוון של ביטול מצוה.

ר' יצחק: אבל זה מה שלא ברור לי, כי לפי התיאוריה של "עוסק במצוה", מה ההבדל כמה זמן? כל יום שאני עוסק בזה...

ר' יואל אשר: אה, הפשט הוא שמן הסתם זה הדבר, כי הרמב"ם היה אומר שאין שום מצוה שכל ימיו לא יוכל לעולם להתחתן, אלא אחד – על זה הוא אומר באמת דבר גבוה מאוד: רק בתורה יש דבר כזה של מישהו שהשתגע, הוא השתגע לתורה, אין עם מי לדבר.

ר' יצחק: אני חושב שלכאורה תיאורטית, זה מה שהרמב"ם אומר: מכיוון שזה בנוי על המצוה של "עוסק במצוה", אז זה יכול לעבוד על כל החיים גם. אתה צודק שבדרך כלל לא, כי רוב האנשים אינם "שגה בה כבן עזאי", אז הם יכולים באמת לקיים שניהם או לא, אבל מה שלא יהיה, הם סיימו ללמוד בשלב מסוים. בן עזאי מעולם לא הפסיק ללמוד, אז מותר לו. אומר הרמב"ם אבל תנאי, תנאי מעניין.

ר' יואל אשר: אבל כן, זה יכול להיות, צריך לחשוב אם יש מציאות אחרת, לא של תורה, אבל איזה סוג של דבקות. נניח רופא שמרפא ממש כל יום שבע עשרה שעות, הוא מרפא אנשים.

ר' יצחק: אפשר לומר שאין סתירה, יש לו זמן להתחתן גם. הבעיה היא רק שתורה היא דבר עבור אדם שעובד. רופא מרוויח כסף עבור... אגב, הרמב"ם אומר שרופא אסור לקחת כסף, צריך לדעת.

ר' יואל אשר: אבל אני מדבר היפותטית. אם יש סוג של דבר כמו "חשקה נפשו" תמיד באותה מצוה, נניח מתפלל, נעשה איזה ריבניצר, ממש הוא רוצה כל היום רק דבר אחד: להתפלל לקב"ה, ו"נדבק בה כל ימיו", יכול להיות גם ש"אין בידו עון". אבל הרמב"ם מדבר בדרך כלל, כי תפילה הוא יכול בזמן שהוא עובד גם. בתורה אתה יכול גם למצוא איזה דבר שהוא... לא, אי אפשר.

ר' יצחק: אי אפשר, אי אפשר. תפילה אפשר. שניהם, תפילה לא עולה כלום, הוא יכול להתפלל כל היום ו...

ר' יואל אשר: כל הלילה בבת אחת. הדבר הוא שכתוב כאן הלאה:

ר' יצחק: "כדי שלא יטרח במזונות", כן?

ר' יואל אשר: כן, בדיוק. "שגה בה כבן עזאי", ממילא הוא לא יכול לעבוד ולקחת אישה.

ר' יצחק: כי מה יש ל"יטרח במזונות" סתירה עם תפילה? להיפך, הוא מתפלל על פרנסה כל היום, ובזמן העבודה גם. כלומר, תורה מוצגת שיכול להיות מצב כזה שיש סתירה. אתה צודק שתיאורטית – אני חושב שאתה צודק תיאורטית, אני חושב שמעשית זה לא נוגע; גם בתורה זה בקושי נוגע, צריך להיות בן עזאי. אוקיי, אומר הרמב"ם אבל תנאי...

ר' יואל אשר: מאוד מעניין. "אין בידו עון" היא מילה מעניינת, המשמעות תראה הלאה.

ר' יצחק: פשוט...

ר' יואל אשר: כי כל הזמן יש לו "עוסק במצוה פטור מן המצוה".

ר' יצחק: "והוא" – אבל הרמב"ם עושה תנאי, צריך להבין את התנאי. בוא נסיים את התנאי.

ר' יואל אשר: לא, על זה אני חושב שהדבר הוא משהו אחר: שאפילו כשיש פטור של איזה "עוסק במצוה פטור מן המצוה", אבל אם כל החיים יתחמקו מזה, יש עוון; ורק תורה היא משהו שייך כל החיים.

ר' יצחק: אני לא מסכים. תיאורטית אני לא רואה למה. תיאורטית זה עובד תמיד, ה"עוסק במצוה". אולי הכוונה... אתה שוכח כל הזמן את החלק הבא! תראה את החלק הבא, זה ה"לא-אופן" שיש לו.

התנאי: "והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו"

ר' יואל אשר: "והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו" – שהאדם ש"חשקה נפשו בתורה" יש לו גם דבר שאין לו יצר הרע חזק, היצר הרע לא מתגבר עליו, הוא שולט בעצמו. **"אבל אם היה יצרו מתגבר עליו"** – יש לו יצר הרע חזק מאוד, והוא בכל זאת מבטל תורה כי היצר הרע מפריע לו הרבה...

ר' יצחק: לא, לא כי הוא בכל זאת מבטל תורה, אלא כי...

ר' יואל אשר: **"חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים"** – בוא נראה: אז הוא צריך כן להתחתן, אפילו אם הוא כבר קיים מצוות פריה ורביה, הוא צריך להתחתן. למה? **"שמא יבוא לידי הרהור"** – כי הוא יגיע לעבירה, הוא יגיע להרהור עבירה.

ר' יצחק: להיות עסוק בעבירות. אבל לא כתוב שהוא הולך להפסיק ללמוד, הוא עדיין לומד, רק איכשהו באותו זמן יש לו הרהורי עבירות.

שקלא וטריא: המשמעות של "יצרו מתגבר עליו" ו"שמא יבוא לידי הרהור"

ר' יואל אשר: בוא נחשוב כמה דברים. קודם כל מדובר כאן **"אפילו היו לו בנים"**, אז זה לא רק המצוה של פריה ורביה. נו ודאי, אז אנחנו לגמרי מבולבלים. אז שוב, הרמב"ם עדיין לא אמר לנו את הסוד שאפילו אחרי שיש ילדים צריך להיות נשוי. את זה הוא הולך לומר לנו מאוחר יותר, מדרבנן. את זה הוא רומז?

ר' יצחק: כאן הוא הולך... לא, לא, לא.

ר' יואל אשר: אלא הוא מדבר עכשיו מ... שאפילו היו לו בנים הוא חייב להתחתן, בגלל שזה יעשה לו הרהור? בדיוק, ואישה...

ר' יצחק: זה יעשה לו הרהור? זה הולך...

ר' יואל אשר: ודאי זה יעשה, זה יחליש את זה. זה לא משנה. נו, נניח שזה כן הולך...

ר' יצחק: ודאי לעשות הרהור! אין דבר כזה, אין דבר כזה. מדברים עכשיו על בני אדם, לא מדברים עכשיו על, אני יודע מה, חולים. אדם נורמלי, ודאי. אגב, לכן צריך שזה יהיה ברור, בוא קודם נבין: "יצרו מתגבר עליו" פירושו ההתגברות שנעשית רק על אדם שאין לו אישה. זה לא אומר שיהיו לו הרהורים כמו בחור ישיבה חסידי.

ר' יואל אשר: אה, אז בוא...

ר' יצחק: זה אומר משהו אחר. אי אפשר לומר שיש לו יצר הרע חזק, זה לא נכון. זה אומר שהוא משתגע כאדם שאין לו אישה, הוא משתגע כל היום לחשוב על נשים. ואגב, "הרהור" היא מילה יפה; לא רק הוא חושב, ודאי שלא רק הרהור.

ר' יואל אשר: אבל האדם אינו אז "נדבק בה כל ימיו" ולא "שגה בה כבן עזאי"! אז זה לא תנאי, זה לא קונדישן במה שהוא אמר עכשיו.

ר' יצחק: לא.

ר' יואל אשר: הייתי כן אומר: **"והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו"** – נניח שרוב הזמן "חשקה נפשו בתורה", אבל יש ימים שהוא מתחיל לתכנן עבירות, והוא לא יכול לשלוט בעצמו, הוא משתגע כמו שאתה אומר. הוא **"חייב לישא אשה"**, כי הוא יכול להיות בסכנה, הוא יכול להיכשל בעבירות גדולות.

"שמא יבוא לידי הרהור" פירושו כמו שאתה אומר: הוא הולך עכשיו לתכנן איך לתפוס את העבירות, מלגור עם אישה שלא בחופה וקידושין. כן, זה מה שמתכוונים כאן. כזה יעשה, או אני לא יודע מה, ייכשל עם אשת איש. הוא יעשה פראות, הוא יעשה מתוך תאווה, לא מתוך שכל, אז הוא יכול להגיע לעבירות יותר חמורות.

זה מעניין, נותנים כאן רישיון מפריה ורביה למצוה אחרת. איזו מצוה? מצוה של לא להיות הרהורים, שכלולה בלהתחתן?

ר' יצחק: לא להרהורים. אני אומר שהרהורים...

ר' יואל אשר: זו לא הבעיה. יש מצוה. אז אנחנו יודעים למה כתוב כאן הרהור עבירה...

ר' יצחק: זה לא כי הרהור עבירה הוא איזה איסור חדש. הסיבה היא, זה רק מסביר את האדם. יש סוג כזה של אדם ש, נניח הוא כן – אגב, אני לא מסכים עם זה: אם הם סוברים שזו סתירה ל"חשקה נפשו בתורה", צריך לכתוב איך הוא לא בטלן שעוסק בהרהור עבירה ורק אומר שהוא בחור רגיל. לא, מדברים על מישהו ש"חשקה נפשו בתורה".

אבל אפילו "חשקה נפשו בתורה", איכשהו הרמב"ם הבין שיש דבר כזה שיש לו גם הרהור ועושים שניהם בבת אחת. אין לו כוח להתחתן, אבל יש לו כן כוח לחשוב על זה כל היום, וזה לא עולה כלום, כן? ההבדל בין אישה לגיטימית להרהור עבירה הוא שזה עולה יותר זול, נכון? או שזה לא עולה כלום, הוא לא צריך לעבוד בשביל זה, הוא לא יצטרך לעבוד, הוא ילך כל לילה לעשות עם ההרהור עבירה. זו לא בעיה, זה ההבדל!

אז אומר הרמב"ם: כאן על זה לא אמרו את הפטור. למה? יש לך איסור אחר, אתה עובר על עבירות! ודאי כשהחכמים אמרו שיש היתר לא להתחתן אם "חשקה נפשו בתורה", זה לא היתר להיות לאולייף באותו זמן, אדם של הרהור-עבירה. זהו.

סך הכל: שלוש סיבות להתחתן

ר' יואל אשר: אז צריך לחשוב כך: בעצם למדנו כאן כך בדרך אגב מצוה שלישית למה להתחתן:

1. אחת, כן, המצוה של קדושה, כמו שהרמב"ם אמר במקור.
2. המצוה השנייה של פריה ורביה.
3. ועכשיו אנחנו יודעים שלא להתחתן יכול להביא את התוצאות, או יביא לעתים קרובות, או תמיד.

סיבה שלישית להתחתן: להינצל מהרהורים ועבירות

ר' יצחק: ודאי כשהחכמים אמרו, שיש היתר לא להתחתן כי **חשקה נפשו בתורה**, זה לא היתר להיות לאולייף באותו זמן, אדם של הרהורי עבירה, זהו.

ר' יואל אשר: אז צריך לחשוב כך, אז בעצם למדנו כאן כך בדרך אגב מצוה שלישית למה להתחתן:

1. אחת, כן, המצוה של קדושה כמו שהרמב"ם אמר במקור.
2. המצוה השנייה של פריה ורביה.
3. ועכשיו אנחנו יודעים שלא להתחתן יכול להביא את התוצאות, או יכול, או זה יביא לעתים קרובות, או תמיד זה יביא יצר הרע עם הרהורים.

ר' יצחק: לא הרהורים, עבירות. אומרים כאן שזה לא אומר סתם הרהורים. כן, אוקיי. זה אומר עבירה.

ר' יואל אשר: הרהור פירושו אפילו הרהור, אפילו לא יצא מזה כלום, אבל רגע הוא עסוק בעבירות.

שקלא וטריא: מה הכוונה של הרמב"ם ב"יצרו מתגבר עליו" ו"הרהור"?

ר' יצחק: אני לא מסכים. אני לא מסכים. זה לא יכול להיות, כי זו הטענה החסידית, אני חושב שזו טעות. החסידים אומרים למשל – זה בכלל לא מה שהרמב"ם אומר – אבל החסידים למשל אומרים שבעולם הליטאי בישיבות היה המנהג שפעם התחתנו מאוד מאוחר. למה? הם אמרו שמצוות תלמוד תורה דוחה, צריך לדעת ללמוד כמה שנים. והם גם הבינו שאחרי החתונה אי אפשר ללמוד. כן, היום שהם מתנהגים בכל זאת ללמוד אין להם את התירוץ הזה, אז אני לא יודע מה התירוץ היום. אבל לפחות במנהג הישן שאחר כך הולכים לעבוד – אפילו שיש לו תורה פאסטן, עדיין הוא עובד, הוא לא יכול ללמוד כראוי – אז הם איחרו.

אמרו החסידים: כן, אבל מה עם הרהורי עבירה?

זה לא נכון. הרמב"ם אומר אחד, קודם כל **יצרו מתגבר עליו** לא אומר שבחור חסידי ש**אין אנו ניצולין מהן בכל יום**. את השאלה אפשר לשאול על החתם סופר: כשהוא בן חמש עשרה אין לו הרהורי עבירה? איך יש תירוץ להתחתן בגיל שש עשרה? הגמרא אומרת רב חסדא התחתן בגיל ארבע עשרה. טוב מאוד, הרמב"ם אומר שהנורמלי הוא שאדם נעשה בגיל הזה. אה הרהורי עבירה? לא מדברים על זה.

הוא מדבר על מישהו שהוא בן ארבעים וחמש, והוא כבר לגמרי משוגע, כל היום הוא מתכנן עבירות, הוא עושה עבירות, לא רק שיש לו הרהורי עבירה, זה לא אומר את זה. אז שני דברים: גם זה לא אומר את הסדר הנורמלי – זה לא נקרא **יצרו מתגבר עליו**, לא כתוב כאן שתלמוד תורה נדחה כי למישהו יש פעם הרהור עבירה – ובדרך כלל עבור זה, עבור אותה רמה של הרהור עבירה לא עוזר להתחתן גם.

ר' יואל אשר: וזה לא נקרא **יצרו מתגבר עליו**, להיפך הוא מתגבר על יצרו. היתה לו מחשבה, הוא נתן קצת זמן למחשבה, והוא התגבר, הוא הלך הלאה. **יצרו מתגבר עליו** פירושו שבסופו של דבר המחשבה תנצח אותו, הוא ילך למקום או יעשה משהו שהוא ענין של עבירה. צריך לחשוב למה הרמב"ם אומר **שמא יבוא לידי הרהור**.

ר' יצחק: אני חושב שזה אומר את זה.

ר' יואל אשר: זה אפילו דרך יפה. הרמב"ם אומר איפשהו ש**הרהורי עבירה קשים מעבירה**, כי כל עוד הוא לא הוציא את זה מהמערכת שלו...

ר' יצחק: לא, לא.

ר' יואל אשר: ...זה לא יפסיק לייסר אותו. כך יש, אני חושב שהמהר"ל אומר כך. המשמעות היא כך: אם הוא אדם ש**יצרו מתגבר עליו**, אפילו הוא יתמודד שנה עם ההרהור, אבל בסוף, כי הוא לא מתגבר, כי אין לו את הכוח להרדים את היצר ואת ההרהור דרך תורה מה שלא יהיה, הפשט הוא שזה לא מפסיק לרתוח, אז בסופו של דבר זה יקח נקמה בו.

ר' יצחק: אני לא יודע אם התורה נכונה. יש, הרי כתוב בגמרא **משביעו רעב ומרעיבו שבע**.

ר' יואל אשר: אז זו לא תורה טובה.

ר' יצחק: ושנית אני חושב שהרהור פירושו מעשה. זו רק דרך יפה לומר – זו לא רק דרך יפה, זה מוציא למה האדם הוא בעיה. הרהור פירושו האדם, לא שהוא עשה. בדרך כלל להיפך: הוא עשה פעם עבירה הוא לא נעשה תלמיד חכם, כמו שהגמרא אומרת **עבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום**. לא מדברים עכשיו על זה, מדברים על זה שהוא נעשה אדם של הרהור עבירה, הוא מסתובב כל היום, אז לא כל היום...

יישוב הסתירה בין "חשקה נפשו בתורה" ל"יצרו מתגבר עליו"

ר' יואל אשר: הוא עדיין **חשקה נפשו בתורה!** מזה אני חייב ליישב את הסתירה. בוא נאמר כך: הוא עדיין **נפשו חשקה בתורה** שהוא לא רוצה לעבוד כל היום לפרנסה עבור אישה, הוא רוצה ללמוד. אבל מה כן? בלימוד יש ימים ש...

ר' יצחק: ממש היצר מתגבר עליו.

ר' יואל אשר: הוא לא כאן... לא, הוא כן כאן, אבל הוא עדיין **נפשו חשקה בתורה** שהוא לא רוצה להחליף ולהיעשות בן תורה וללבוש בגדי עבודה ולעבוד כל היום.

ר' יצחק: העבירות לא לוקחות כל כך הרבה זמן, זו לא בהכרח בעיה של זמן, אפשר בהחלט לעשות שניהם.

אוקיי, טוב, זה לגבי ההיתר של תורה. הרמב"ם מבהיר שמותר כל החיים, בתנאי של הרהורי העבירה. והאמת היא, הרמב"ם כנראה חושב שאם מישהו שוגה בתורה – כמו שהרמב"ם אומר בהלכות איסורי ביאה, נגיע לזה – שלא יהיו לו כל כך הרבה הרהורי עבירה. אבל הרבה פעמים אנשים מרמים את עצמם, זה בעצם הדבר.

ר' יואל אשר: לא מתכוונים אליו. אוקיי, אומר הרמב"ם הלאה:

הלכה ד': השיעור של פריה ורביה – זכר ונקבה, סריס ואילונית

החיוב להוליד זכר ונקבה

ר' יצחק: "כמה בנים יהיו לו לאיש"

ר' יואל אשר: אה, אחרי כמה ילדים קיימו מצוות פריה ורביה?

ר' יצחק: הרמב"ם אמר שאם אין...

ר' יואל אשר: ...מקיים געווען, דעמאלטס איז מען מחויב. כמה בנים צריך אדם להוליד **"ותתקיים מצוה זו בידו?" אומר הרמב"ם, השיעור הוא: **"זכר ונקבה**

שנאמר זכר ונקבה בראם". כלומר, כאשר הקב"ה עשה את הבריאה, כביכול כאשר הקב"ה קיים מצוות פריה ורביה, עשה זאת עם זכר ונקבה. מעניין. אפשר גם להבין פשוט: זכר ונקבה יכולים להמשיך להוליד ילדים. עם זכר ונקבה הציבו לעולם סט שלם.**

חידוש בדרשת הפסוק "זכר ונקבה בראם"

ר' יצחק: חשבתי שכתוב באותו פסוק. איך לומדים זאת מהפסוק? אינני יודע בבירור. אוקיי. אדם, **זכר ונקבה בראם**, אני רוצה לומר פירוש: פריה ורביה פירושו שצריך לעשות בני אדם, נכון? אבל מה פירוש אדם? כתוב **זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם**. אומר הוא, "אדם" פירושו זכר ונקבה. אם רוצים לעשות בני אדם, אי אפשר לצאת בעשיית רק זכר, כי זכר הוא רק חצי אדם. זכר ונקבה זה פירוש אדם. כך כתוב בפסוק, זה פירוש הדרש.

ר' יואל אשר: מה שהגמרא אומרת **פלגא גופא**. כן. אבל אני חושב שאולי יותר פשוט, לא זה הפירוש...

ר' יצחק: זכר ונקבה בראם.

ר' יואל אשר: זה פשוט. אני חושב יותר פשוט שרק משום שהקב"ה עשה אדם, זכר ונקבה, יכלו להוליד ילדים נוספים ולעשות פריה ורביה.

ר' יצחק: כי זה הפירוש, התורה שלך. לא, לא, זה הפסוק, אין פשט טוב יותר.

ר' יואל אשר: אלפי פעמים נקרא כן אדם, אדם יחיד, אדם.

ר' יצחק: לא, לא אלפיים, דרך אגב, לא, לא נכון. זה הפסוק שכתוב הפוך. כתוב תמיד שאדם פירושו רק אדם כפול.

ר' יואל אשר: אדם אחד לא יכול להביא קרבן, כי כתוב **אדם כי יקריב מכם**, צריך להיות זכר...

ר' יצחק: ...ונקבה ביחד להביא קרבן.

ר' יואל אשר: עכשיו מדברים לגבי פריה ורביה. אני חושב שהסיבה היא כי זכר ונקבה יכולים להמשיך להביא עולם. אמנם השניים לא יכולים, הם אחות ואח, הוא ימצא בחורה אחרת, והיא תמצא בחור אחר, אבל זכר ונקבה זו דרך לעשות פריה ורביה שהעולם ימשיך להתקיים. רבי יצחק אומר שה...

ר' יצחק: ...דרש מהפסוק פירושו מה שהוא אומר.

ר' יואל אשר: אבל לא כתוב בפריה ורביה שצריך להוליד אדם. פריה ורביה פירושו שצריך להתרבות.

ר' יצחק: בוודאי זה פירושו, לעשות יותר בני אדם. אבל אדם...

ר' יואל אשר: מינימום בני אדם, נעשתה תורה עם ארבעה שלבים: שאדם פירושו זכר ונקבה, וכשהתורה אומרת פריה ורביה, פירושו לומר שתלידו אדם. אבל מה אז? פריה ורביה, שתתרבו, פירושו שתוליד ילדים.

ר' יצחק: הוא מביא את הפסוק **זכר ונקבה בראם**. צדיק, אם הוא היה רוצה לומר את הסברא שאתה אומר לא היה צריך שום פסוק, הוא היה אומר זאת סתם, לא צריך פסוק. הפסוק **זכר ונקבה בראם** אומר רק מה שאני אומר, כי הסברא שלך היא סתם סברא טובה. אני מסכים שזו סברא טובה, אבל הפסוק לא חסר, אין לזה שום קשר לפסוק. אוקיי.

הלכת סריס או אילונית

ר' יואל אשר: ממשיכים הלאה. **"היה הבן סריס"**, אם הבן הוא סריס, הוא לא יוכל להוליד ילדים, **"או שהיתה הבת אילונית"**, היא לא תוכל להוליד ילדים, **"לא קיים מצוה"**, לא קיים את המצווה.

למה? כי פריה ורביה היא שהעולם ימשיך להתקיים, כמו שלמדנו שזו הסיבה שצריך להיות זכר ונקבה, כדי שיוכלו להמשיך ולהוליד ילדים. אז אם הוא סריס או אילונית – הוא נקרא עדיין אדם, הסריס או האילונית – אבל הוא לא יכול להוליד ילדים.

ר' יצחק: אפשר היה להתווכח על ההלכה, אם היה כתוב אחרת, הוא גם היה מבין. אבל הסברא היא שהוא צריך להיות כזה שיכול להמשיך. איי, מה רע? עכשיו יש אדם? הוא לא יודע.

ר' יואל אשר: והגמרא משתמשת בפסוק **לשבת יצרה**. התכלית של פריה ורביה היא שהעולם יהיה מיושב באנשים.

ר' יצחק: אבל **לשבת** לדור הזה זה כלום? צריך תמיד לדאוג למחר?

ר' יואל אשר: עדיין לא יצאו ידי חובה. הוא עשה דבר יפה מאוד, הוא מקבל צביטה בלחי, אבל עכשיו תמחל... מצווה! תמחל ותלד עוד שני ילדים, כי אנחנו רוצים כן את הטווח הארוך.

הלכה ה': נולדו לו ומתו – קיום המצווה דרך נכדים

בני בנים הרי הן כבנים

ר' יואל אשר: "נולדו לו ומתו", מה קורה כך? **"נולדו לו"**, אדם הוליד ילדים והם מתו. אבל **"והניחו בנים"**, הם השאירו ילדים, **"הרי זה קיים מצות פריה ורביה"**, כי היו להם ילדים, והם עשו המשך דורות, הם עשו המשך...

ר' יצחק: "...בני בנים הרי הן כבנים". על זה כתוב הפסוק, **בני בנים הרי הן כבנים**, לגבי זה, שפריה ורביה – כלומר, השאיר נכדים – כלומר לא כתוב בנים, צריך להוליד ילדים; יש לו ילדים, יש לו נכדים. כן, הסברות...

"במה דברים אמורים בשהיו בני הבנים..." כשאומרים שבבני בנים יוצאים, זה דווקא:

ר' יואל אשר: "בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באין מזכר ונקבה".

ר' יצחק: הוא צריך להוליד זכר ונקבה, ממילא צריך להיות לו נכדים זכר ונקבה. אבל לזה מתווסף תנאי שלישי, שהזכר והנקבה חייבים לבוא איכשהו מהזכר והנקבה שלו, אבל לא ישירות. כן? **"אף על פי..."**

ר' יואל אשר: **"אף על פי שהזכר בן בתו, והנקבה בת בנו".** כלומר, אדם הוליד זכר ונקבה, ולבתו יש בן, ולבנו יש בת. אז למעשה יש לו עכשיו שני נכדים, מזכר ונקבה, בת ובן.

ר' יצחק: יש לו בת ובן מבת ובן. דווקא הפוך, זה לא מפריע. **"אבל..."**

ר' יואל אשר: **"אבל אם היה לו בן או בת ומתו"**

ר' יצחק: **"והניח אחד מהן זכר ונקבה, עדיין לא קיים מצוה."**

ר' יואל אשר: יש לו אמנם שני נכדים, אבל אין לו שני ילדים, כי ילד אחד לא נחשב. כי עם ילד אחד עדיין לא קיים פריה ורביה. עם אחד לבדו עדיין לא קיים את מצוות פריה ורביה.

גדר הנכדים בקיום המצווה של הסבא

ר' יצחק: הוא צריך להוליד עוד ילד שיהיה לו אחר. זו הלכה מעניינת. כלומר, הוא צריך להוליד משני ילדיו שני ילדים, וצריך להיות זכר ונקבה. כלומר, אותו דבר למשל, אם הוליד זכר ונקבה ילדים, ולאחד מהם היה זכר ונקבה – זו בעצם הנקודה – לא, זה לא מספיק. אוקיי. צריך להוליד שני ילדים, שהם עצמם הולידו שני ילדים.

זה מאוד חשוב. כאן רואים גם – אני לא יודע אם רואים זאת מכאן, אבל אני אומר שאפשר שכאן רואים שהנכדים הם כאילו חלק מקיום המצווה של הסבא, כן? לפעמים אומר סבא: "מה לי עם הנכדים שלי? זה עניין של הבן שלי." לא, הילדים שלך... מבין מה אני אומר? כן. אבל אני לא יודע כמה אפשר ללמוד מזה. אוקיי, זו הלכה בסוף.

הלכה ו': היו לו בנים בגיותו – גר שהוליד ילדים בגיותו

ר' יואל אשר: כן. הנה, יש הלכה כזו. מה קורה, הוא יכנס עכשיו לפרטים קטנים. **"היו לו בנים בגיותו"**, הוא היה גוי. אדם יש לו את המצווה כשהוא יהודי. מה קורה כשהוא עדיין היה גוי הוליד ילדים, **"ונתגייר הוא והן"**, הם כולם התגיירו, הוא עם הילדים. **"הרי זה קיים מצוה זו"**, כי הוא עשה את המעשה של הולדת ילדים, והילדים הם יהודים, אז הוא השאיר ילדים יהודים. הוא קיים מצווה.

זה מעניין, כי זה לא קרה... כלומר, כשהוליד אותם, עדיין לא הייתה לו מצווה. או אולי כן? אולי לבני נח יש גם איזו שייכות מסוימת לפריה ורביה? צריך לחשוב. ואז ההתחלה הייתה שהוליד ילד, והסוף הוא שיש לו ילד יהודי, אז יש לו את המעשה ואת התוצאה.

ר' יצחק: הייתה מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש על זה. לא ברור. כך פוסקים. כשאני מביא מחלוקת, אני מתכוון לומר, שאם אומרים שהסברא ברורה – זה לא ברור, כי היה גדול...

ר' יואל אשר: ...אמורא שסבר אחרת.

גדר פריה ורביה ולשבת יצרה אצל גויים ויהודים

ר' יואל אשר: הרבה מצוות יש מעשה עם תוצאה.

ר' יצחק: אני אומר, פריה ורביה קשורה ליהודים. אוקיי, מתעוררת קושיה.

ר' יואל אשר: צריך לחשוב אם אצל גויים יש איזו שייכות למצוות פריה ורביה. אם לא, הרי המצווה היא מצווה על יהודים. כשלא היית יהודי, לא היית מצווה, הרי...

ר' יצחק: אז לגויים אין פריה ורביה? כך כתוב בגמרא סנהדרין, אומר, שגוי לא מצווה. אז מה? אין... פריה ורביה פירושה שיהיו יהודים, לא שיהיו בני אדם? בכלל דבר חדש. אין שום ענין שיהיו גויים? למה יש כל כך הרבה גויים? צריך להיות "לשבת יצרה". זה לא יכול להיות.

ר' יואל אשר: צריך הרי להיות "לשבת יצרה" שיהיה מיושב באנשים. צריך הרי כנראה גם להיות גויים. איפשהו כתוב ש"לשבת" היא מצווה גם על בני נח. אני זוכר משהו.

ר' יצחק: משהו מצלצל פעמון. אפשר את הגמרא בסנהדרין, הגמרא שהוא מצטט... הוא לא מביא אותה. גויים לא מחויבים.

החילוק בין מעשה המצווה לתוצאה בפריה ורביה

ר' יואל אשר: אבל אני אומר שזה קצת מעניין, כי במצוות פריה ורביה, יש הרבה מצוות שיש מעשה ותוצאה.

ר' יצחק: אוקיי.

ר' יואל אשר: מצוות פריה ורביה, אבל זה על פני תקופה גדולה, כמו שיכול להיות שנים רחוקות. מה שהאדם לא יודע אם קיים פריה ורביה עד הנכדים שלו.

ר' יצחק: אז... כמעט כל המצוות צריך, אין אף מצווה אחת שצריך רק לעשות את המעשה.

ר' יואל אשר: אין דבר כזה... כן, אבל בדרך כלל התוצאה מאוד קרובה למעשה.

ר' יצחק: זה לא שנים ארוכות. חוץ מאם אומרים שחלק ממצוות תלמוד תורה היא להיות תלמיד חכם, מתחילים לעשות כשמתחילים ללמוד, והתוצאה היא כשהוא בן ארבעים או באיזה גיל שהוא... אני חושב שכל המעשים... בכלל, מעשים אנושיים הם מעשים כאלה שעושים תוצאה. אחרת זה לא נקרא מעשה בכלל. אתה צודק שזה מעשה ארוך יותר, אז, הכי נמי. מתי מקיימים? לשאול באיזה רגעים צריך לעשות את זה, לכוון את הכוונה, כל החיים עוסק בפריה... הרי כתוב **"עסקת בפריה ורביה"**, כן, שואלים אותו שאלה על החיים שלו, נכון? כשאדם מת, כתוב במסכת שבת, שואלים **"עסקת בפריה ורביה"**. מה זה אומר? הכל, בעצם. נכון.

ר' יואל אשר: אבל זה, זו בוודאי סיבה למה לא מברכים, כן, שכבר דיברנו על זה משהו.

ר' יצחק: הזכרנו.

ר' יואל אשר: על התוצאה הזו תתוודע בעוד שבעים שנה בערך.

ר' יצחק: מברכים על החתונה, אבל השאלה היא אם זה על מצוות פריה ורביה, נו.

החילוק בין גוי לעבד לענין ייחוס

ר' יואל אשר: לא כתוב ממש שם. מעניין. אוקיי, טוב מאוד. זה כשהוליד אצלו ילדים כשהיה גוי.

ר' יצחק: שניהם נתגיירו, אבל אחד היה עבד.

ר' יואל אשר: הוליד ילדים כעבד, והוא נעשה עבד משוחרר, הוא נעשה עבד משוחרר שמקבל עכשיו דין כמו יהודי.

ר' יצחק: נשתחרר הוא והם, שניהם.

ר' יואל אשר: זה לא עוזר. והיינו חושבים שיהיה לזה אותו דין כמו גוי? הוליד ילדים, ועכשיו הם יהודים, אבל **לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר**, עד שיוליד ילדים אחרי שנשתחרר. למה? **שהעבד אין לו ייחוס**.

גוי אין לו מצוות, אבל עבד הוא הרבה יותר מין אחר, האחרות שלו היא מין אחר של דבר. כלומר, הוא אמנם היה, אפילו כעבד כנעני היו לו הרבה דינים כמו יהודי, אבל יש לו בעיה אחרת, שלעבד אין ייחוס. עבד שייך לאדון, גם הזרע שלו שייך לאדון. כמו שרואים שהאישה יכולה לחלק, האדון, האדון יכול לחלק עם מי הוא יתחתן וכדומה, הוא שייך לבעל הבית, ממילא אין לו ייחוס. אפילו עכשיו הם עבד משוחרר, אבל הם מעולם לא נעשו דין של אב עם ילד לענין ייחוס.

ר' יצחק: נכון, אין לו ילדים. מה שאין כן גוי, זו הגמרא בפירוש שם, נכון, מה שאין כן גוי, הוא מביא ראיה, גוי נקרא זה בגמרא, לגוי יש ייחוס. אמנם גוי עם יהודי אין להם ייחוס. **"גר שנתגייר כקטן שנולד"**, אומר שכשאדם מתגייר, הוא מאבד את הייחוס שלו בעיקר הדין עם אביו הגוי. אבל שניהם התגיירו, אז כביכול נשאר הייחוס, הוא נשאר אביו. זו ההגדרה של זה. כך נראה, כך כתוב בגמרא כאן.

ר' יואל אשר: אני חושב שבגמרא עצמה יש שיטה **"זרמת סוסים זרמתם"**, שגם זרע של גוי הוא...

ר' יצחק: הפקר או שאין... אם יהודי, יהודי עם גוי, אומרת הגמרא, כך אומר רבי יוחנן: **"בגיותן אית להו יחס"**, כלומר, שני גויים הם, הם אבות עם ילדים. יהודי עם גוי לא, אבל כאן שניהם נעשו גויים ביחד. ואותו... זה מעניין, למה כאן כתוב הלשון **"נתגיירו עמו"**, מה אם התגייר מאוחר יותר? כך כתוב הרי.

המשמעות של "נתגייר הוא והן" – גירות של משפחה

ר' יואל אשר: יש פסול זרע... מה כתוב כאן? **נתגייר הוא והן**. אהה. אוקיי. לא. **נשתחרר הוא...**

ר' יצחק: מה כתוב כאן? **נשתחרר הוא והם**. אוקיי. אני חושב מה התכוונתי לומר? אבל זה נעשה ביחד שניהם באותו זמן? אני חושב ש, אבל אני מרגיש שיש מושג כזה למדנו גם בחתונה, כן? אם הוא עם אשתו התגיירו, יש דבר כזה שמשפחה מתגיירת, לא רק אדם. כך אני חושב. הייתי חושב שהוא היה טוב יותר. הסוגיה שלנו היא שפריה ורביה...

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם שהם לא נקראים קרובים.

ר' יצחק: האב עם הילדים כן, כן, בוודאי. אבל לענין עוד פריה ורביה, כן. מעניין.

כיבוד אב וירושה אצל גר ועבד משוחרר

ר' יואל אשר: מעניין, בשני המקרים זה כמו חלוקה כזו ו, מחלקים את ההלכה. כלומר למשל עבד שהוא עכשיו יהודי אין לו מצוות כיבוד אב גם לא על אביו? צריך לחשוב. אולי רק לענין ייחוס. האם יש לו מצווה של כיבוד אב?

ר' יצחק: למשל על האב היהודי? לא, אין לו. לא.

ר' יואל אשר: כתוב בפירוש. כתוב בפירוש שלא. אז אין מצוות כיבוד אב? עכשיו כששניהם משוחררים?

ר' יצחק: ממם. נכון. אתה זוכר משהו?

ר' יואל אשר: כן. כששניהם משוחררים גם אין מצוות כיבוד אב? מעניין. הנה.

ר' יצחק: הלאה אומר הרמב"ם: **"עבד לא יירש את אביו"** כי זו גזירה, נעשה קל וחומר וכדומה. אוקיי. זה...

ר' יואל אשר: כן, יש כהכרת הטוב או משהו אני זוכר משהו.

ר' יצחק: משהו ש...

ר' יואל אשר: כמו אב שהוא אב חורג יש, לומדים אולי, איפה? אני לא זוכר. איפה יש את ההלכה? שאב חורג גם יש איזו מצווה כיבוד אב, אני לא יודע, מגדר כיבוד אב.

ר' יצחק: אוקיי, הלאה. שוב צריך, רגע, שכל, מנטליות צריך להיות, עכשיו מדברים את ההלכה אם...

ר' יואל אשר: הוא יוצא פריה ורביה.

ר' יצחק: אוקיי. פריה ורביה הוא יוצא, לא עבד. כך פוסק רבי יוחנן במחלוקת ריש לקיש וכך פוסק הרמב"ם. אוקיי, הנה.

הלכה ז': להתחתן עם אישה שלא יכולה להוליד ילדים, ולהמתין עשר שנים

איסור להתחתן עם עקרה, זקנה, אילונית או קטנה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: מדין פריה ורביה צריך להתחתן עם אישה שיכולה להוליד ילדים. **לא ישא אדם עקרה**, אישה שלא יכולה להוליד ילדים, או **זקנה** שכבר לא יכולה להוליד ילדים, או **אילונית** שאין לה מסוימים... מה, אילונית פירושו שהיא ממש...

תרגום לעברית

ר' יצחק: היא לא יכולה ללדת ילדים. רואים את האיברים שלה. ועקרה היא סתם, עקרה היא, לא יודעים את הסיבה.

ר' יואל אשר: כן. או **קטנה שאינה ראויה ללד. אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה**, אבל אם כבר קיים מצות פריה ורביה, **או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה**, אם יש לו אישה אחרת שאיתה הוא הולך להיות לו פריה ורביה, אז מותר לו גם עם עקרה, אין בזה איסור, אינו מבטל מצות עשה.

ר' יצחק: לא, זו מצות עשה. כן.

הדין של המתנת עשר שנים והמקור מאברהם אבינו

ר' יואל אשר: הרמב"ם כך: **נשא אשה**, מה קורה כאן במקרה שאדם נשוי, היתה לו חתונה, אבל עשר שנים המתין איתה, **ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה**, היא עדיין לא ילדה. **הרי זה...** הא? **הרי זה יוציא...** מותר לו לגרשה. **ויתן כתובה**, הוא צריך לתת כתובה. הוא צריך לגרש, כן. הוא חייב מדין פריה ורביה, כלומר, הוא יכול לשאת עוד אחת. או. כן. בקיצור, מדין פריה ורביה אחרי עשר שנים הוא צריך כבר לחשוב שאולי היא לא יכולה ללדת ילדים.

ר' יצחק: אולי זה הדבר. הוא הרי מחויב. אולי אז.

ר' יואל אשר: אה, כי עכשיו היא מקבלת את המילה "עקרה" שעמדה קודם. כלומר, היה איתה בהיתר, אוקיי, נראה, **או ישא אשה הראויה...** אהה, יכול הרי שם לומר או ישא אשה אחרת. **הרי זה יוציא ויתן כתובה**, הוא צריך לגרשה, הוא צריך לתת כתובה, כי היא לא עשתה שום עוולה, זו מחלה, זו לא אשמתה. **או**, או שיכול להחזיק אותה ולשאת עוד אישה שכן **ראויה לילד**. ואת זה לומדים ממה שלמדנו בפרשת לך לך, שאחרי עשר שנים שאברהם אבינו לא היה לו ילד משרה, הוא מעלה את הבעיה. כן, כתוב בפסוק עשר שנים. אז היתה לו חתונה עם הגר, כן?

ר' יצחק: כן. גם זה צעק וגם זה. אתה יכול להסביר לי דרשות? תרחם עלי קצת, אני הולך להביא סוללה אחרת.

ר' יואל אשר: אוקיי, משהו מפחיד... אבל עם אחד...

ר' יצחק: אוקיי. כן, זה עדיין עובד, זה עדיין נוסע. כן. אוקיי, המשך. הרמב"ם סובר שזה ממש חיוב כמו מדין פריה ורביה, ממילא, עד כדי כך, איפה אני כאן?

כפייה על פריה ורביה והדיוק "עד שיוציא"

ר' יואל אשר: עד כדי כך ש**אם לא רצה להוציא**, מה קורה, אם הוא לא רוצה לתת גט לאישה או לשאת בת בנים, אחת שיכולה ללדת ילדים, **כופין אותו**, כופים אותו, **ומכין אותו בשוט**, מכים אותו בשוט. שוט, כן, שוט, זו המילה הנכונה.

ר' יצחק: עד שיוציא, עד שיגרשנה.

ר' יואל אשר: מעניין שאומרים **עד שיוציא**, למה לא אומרים "עד שישא אשה הראויה"? בדרך כלל אנשים גרים...

ר' יצחק: לא עם שתי נשים.

ר' יואל אשר: כך אני יודע. זה יקר, אולי אין לו...

ר' יצחק: כסף לשתיהן. הם למדו.

ר' יואל אשר: אבל בעיקרון מה שכתוב כאן הוא שעל מצות פריה ורביה, על זה בית הדין, או שלא כתוב בדיוק מי, משטרת הפריה ורביה, יכולים לכפות על זה. אהה. זו כפייה אחרת מאשר מצוות עשה אחרות, האם אפשר תמיד לכפות על מצות עשה? לא, לכאורה זה אותו דבר.

ר' יצחק: אהה. ובכל מקום **מכין אותו בשוט**?

ר' יואל אשר: לא יודע איך זה הולך? כן.

ר' יצחק: לכאורה אותו דבר. בשולחן ערוך כתוב שיש עצות, לא מבצעים את הכפייה למעשה. אף על פי שכך כתוב ברמב"ם, הרמ"א מביא ש, בקיצור. היו הרי גדולי...

ר' יואל אשר: ישראל שלא גירשו אישה אחרי שלא היו להם ילדים הרבה שנים, כן? כן, לא הרבה.

ר' יצחק: הרבה פעמים עושים את זה כן. צריך לדעת, אבל כפייה זה דבר אחר. אתה אומר שאדם כבר היה לו ריזן, הוא בעצמו לא יכול היה, אני לא יודע, אי אפשר לדעת. בהלכה כתוב כאן כופה להוציא. אני זוכר שבשולחן ערוך כתוב שלא נוהגים לכפות. כי הוא מביא את זה רק באופנים מסוימים, אז לא יודע. נכון.

הטענה של לגור ביחד בלי אישות

ר' יואל אשר: אז מה הוא משתמש בדבר כזה? **ואם אמר**, אם הוא אומר שזה לא פשוט שאני נשאר עם אישה שאין לה ילדים, אלא **איני בועלה**, אין לי איתה בעילות. ועוד. אוקיי, זו גם פעולה גדולה, אבל בואו נראה קודם מה הוא אומר: **והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתייחד עמה**. נראה כאן שיש כאן איזה איסור של כשיודעים שאין שום סיכוי לפריה ורביה, אז משהו לא לגיטימי, כך זה נראה כאן.

ר' יצחק: בין שאמרה היא בין...

ר' יואל אשר: שאמר הוא אין שומעין להן אלא יוציא או ישא אשה הראויה לולד. אבל יכול להיות שהפשט קצת יותר פשוט, שאנחנו לא סומכים עליו, שאנחנו סוברים שהסיבה שהוא לא לוקח עוד אחת היא כי הוא תקוע עם אישה. למרות שהוא באמת...

שיחה: למה כופים לגרש למרות שמותר לשאת אישה שנייה

ר' יואל אשר: נראה שאישה שנייה היתה דבר נדיר מאוד, אז קודם כופים אותו להתגרש. ואפילו אם הוא אומר: "אפילו לא אני איתה, אני מחפש אישה שנייה". לא? לא זה הפשט? **"הריני שוכן עמה בפני עדים שלא אתייחד עמה,**

ר' יצחק: אני רוצה רק בסך הכל עדיין לא לגרשה". נו, למה לא? מה הוא הולך לעשות? סתם, הוא אוהב אותה. זה הרי הרעיון הבסיסי, נכון?

ר' יואל אשר: הוא לא רוצה להתגרש. הוא מתבייש בפניה.

ר' יצחק: למה צריך לרצות להתגרש? אבל זה משהו לא מספיק,

ר' יואל אשר: זה לא עוזר. אבל אני אומר, לא חייבים לומר שהמגורים איתה הם האיסור, הם עדיין לא היה להם שיקרא השחתת זרע או מה שזה לא יהיה לא כשר.

ר' יצחק: אבל זה נראה משהו כזה. לא, זה בטוח לא איסור, מתברר,

ר' יואל אשר: הוא יכול לשאת עוד אחת. נכון, בגלל זה אני חושב שהוא אומר את זה רק כי אנחנו מניחים שהדבר הראשון צריך לגרש, כי אתה לעולם לא תהיה לך אחרת כשרה. זה לא היה דבר נוח, דבר תדיר שלוקחים אישה שנייה. כן, לא מוכן. כופים לגרש.

ואם הוא בא עם תירוצים כאלה שלא יכפו אותו לגרש, ש"עכשיו עכשיו אני לוקח עוד אישה, אפילו לא גר אני עם האישה הנוכחית", **"אין שומעין להן"**, אלא אם רואים שהוא באמת לוקח אישה אחרת. אין פשט אחר,

ר' יצחק: זה לא הפשט. זה מעניין, מה אני אגיד. זה כתוב בגמרא ההלכה?

ר' יואל אשר: אנחנו לא סומכים, אנחנו סוברים שהיא הולכה... הוא אומר שהיא מונעת אותו, נשים לא רוצות לשאת, היא לא רוצה, צודקת היא, אני מבין. היא הולכת גם למנוע אותו מאישה נוספת,

ר' יצחק: ממילא הוא צריך לגרשה.

ר' יואל אשר: אומרים שהכל כתוב במסכת כתובות. אוקיי, הפשט כך. אוקיי.

המשמעות של "כופין אותו ומכין אותו בשוט"

ר' יצחק: **"כופין"**, אני לא יודע. עם שוט. אה, השוט, כי בגמרא כתוב שיש לפעמים שכפייה היא רק במילים, אבל זה אחד מאלה שעם שוט.

ר' יואל אשר: מעניין, כי לעבד צריך לתת שוט, כן? אני חושב שהחכמים הסתכלו על מישהו כזה כעבד לאשתו. צריך לתת לו שוט.

ר' יצחק: אני לא יודע. שוט פירושו קיצור, תעשה את זה.

ר' יואל אשר: ממש לכפות, כן.

ר' יצחק: כן. אוקיי, זה.

ר' יואל אשר: הפשט, שלא תחשוב לטון חמור. לא טון רבני עדין דיפלומטי כזה.

ר' יצחק: ממש חמור.

הלכה ח': כשהמניעה היא ממנה או ממנו ("יורה כחץ") והדינים של כתובה

כשהוא "יורה כחץ" – חזקה שהמניעה היא ממנה

ר' יצחק: "נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה."

ר' יואל אשר: מה קורה, אישה המתינה עשר שנים והיא לא ילדה, וכמו שלמדנו נעשה אז הדין שאתה צריך לשאת

ר' יצחק: שנייה או לגרשה.

ר' יואל אשר: אבל מה קורה כשיש כאן שאלות של...

ר' יצחק: צריך לדעת מי הבעיה. כל הגירושין רק יעזרו אם היא הבעיה.

ר' יואל אשר: אם הוא הבעיה, זה לא עוזר כלום. אז כך, אם **"והיה הוא יורה שכבת זרע כחץ"**, כשיוצא אצלו שכבת זרע זה יוצא בצורה שזה מתיז, או שזה הולך חזק כמו חץ, הפשט שהשלו עובד.

ר' יצחק: חזקה.

ר' יואל אשר: זה יכול עדיין להיות משהו לא בסדר, אבל חזקה. אבל פחות או יותר אתה יודע שהחזקה היא **"החולי ממנה"**, שזו הבעיה שלה, אז אז **"ותצא שלא בכתובה"**.

שיחה: הסתירה עם הלכה ז' וההשגה של הראב"ד

ר' יצחק: למה קודם היה כתוב **"יוציא ויתן כתובה"**?

ר' יואל אשר: **"יוציא ויתן כתובה"** כשלא יודעים בוודאות.

ר' יצחק: אהא, אבל כאן מה הוא יכול לומר שלמה זה... מאוד לא ברור. הראב"ד אכן חולק על ההלכה הזו. אומר הראב"ד הקדוש: **"אין לי חלק בדבריו, שאין אומרים כן אלא בבעל שלישי"**. הוא רואה...

ר' יואל אשר: הראב"ד אומר את זה רק ב... מאוחר יותר,

ר' יצחק: כשאותה אישה נישאת יותר, כתוב שהיא לא מקבלת כתובה, אבל סתם, היא נישאה בחזקת שהיא אישה רגילה, בחזקת שהיא יכולה ללדת ילדים, למה לא תהיה לה כתובה? הרמב"ם סבר משהו שאם יודעים בבירור שהיא הבעיה,

ר' יואל אשר: אה, היא לא מקבלת כתובה. זה מעניין כי משהו תמיד יש כאן קושי בסוגיה, כי קודם הוא אמר את זה מאוד פשוט. הרמב"ם היה יכול לסדר את זה אחרת ולומר: **"נשא אשה ושהה עמה עשר שנים"**, מתחילה שאלה, צריך לעשות כך או כך. אין סתירה. בדרך כלל לא בודקים. **"יוציא ויתן כתובה"**, לא מציק לה.

החילוק בין עיקר כתובה ותוספת כתובה

ר' יצחק: "ויש לה תוספת."

ר' יואל אשר: "ויש לה תוספת"?

ר' יצחק: כלומר תוספת הכתובה שהוא בעצמו הוסיף. מה הרמב"ם הבין שהחכמים תיקנו כתובה לאישה כזו שלא רוצים שהוא יוציא. אם החכמים עומדים והורים להוציא, איך יכול להיות שעושים כתובה **"שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"**?

ר' יואל אשר: נכון, כמו שלמדנו שמי שאסור להינשא אין לו כתובה.

ר' יצחק: נכון, אז מה אתה אומר? איי, קודם לא ידעו? אין בעיה,

ר' יואל אשר: עכשיו יודעים. והחכמים יכולים להפקיע את הכתובה. כלומר בשעת... איי, עיקר הכתובה הוא מ

ר' יצחק: החכמים, לכן אומר הרמב"ם **"ויש לה תוספת"**, כי את זה הוא עצמו עשה.

ר' יואל אשר: תוספת זה מה שהבעל כתב לה בעצמו, לא עיקר הכתובה שהיא תקנת חכמים אלא הוא בעצמו הוסיף, הוא התחייב, הוא צריך לשלם. **"לא תהיה זאת פחותה מאילונית שלא הכיר בה"**, זה לא יהיה אחרת מהדין שאישה היא אילונית, שהוא לא ידע שהיא אילונית,

ר' יצחק: שיש לה דין תוספת כתובה. נו מה אז? תגיד, זה יהיה בלי הוידאו לשנייה.

ר' יואל אשר: אז עיקר הכתובה שהיא תקנת חכמים תיקנו החכמים שאם היא אישה, אישה כזו שאינה בת בנים, וכשיש איסור להיות איתה, אין כתובה,

ר' יצחק: אבל תוספת צריך להיות. כי את זה הוא בעצמו, תוספת הוא בעצמו נתן, זה כי אני חושב עדיין כאן... כן, זה מסביר.

כשהוא "אינו יורה כחץ" – הדיוק של "וכשיוציא"

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, אבל **"ואם אינו יורה כחץ"**, אם שכבת זרעו לא יוצאת באופן יורה כחץ, אז **"חזקת החולי ממנו בלבד"**, חושבים אנחנו שהבעיה באה ממנו עצמו. **"בלבד"** כתוב כאן. **"וכשיוציא"**, אם זו הבעיה שלו, ממילא **"וכשיוציא יתן כתובה כולה"**, שיתן את כל הכתובה עיקר ותוספת.

אבל כאן כתוב, הרמב"ם לא אומר לנו במקרה כזה, **"וכשיוציא"** פירושו רק אם הוא רוצה לגרש, האם היא יכולה לדרוש גט במקרה כזה? למה? כי אז לא אומרים לו שהוא צריך לגרש, כן? **"אם אינו יורה כחץ"**, הוא יכול להישאר איתה, כן? זו הבעיה שלו, הוא לא יכול ללדת ילדים.

ר' יצחק: לא אומרים בכלל?

ר' יואל אשר: אתה בטוח? למה הם צריכים, למה היא צריכה לגרש? מה הוא צריך לגרש אם הוא אינו יורה כחץ?

ר' יצחק: כן, אז בקיצור איך סוברים

ר' יואל אשר: אנחנו אולי היא אומרת,

ר' יצחק: יודעים שזו בעיה שלו, אז הוא צריך לתת את כל הכתובה, זו הנקודה. זו חזקה זו כל הכתובה.

ר' יואל אשר: לכאורה... כן, לכאורה הוא לא היה צריך לגרש, אבל בואו נראה הלאה. אם הוא רוצה לתת גט, הוא צריך לתת את הכתובה,

ר' יצחק: כי זו הרי הבעיה שלו.

ר' יואל אשר: אין כאן את ההלכה שאישה שלא יכולה לקיים פריה ורביה החכמים

ר' יצחק: ביטלו את הכתובה.

ר' יואל אשר: זו הבעיה שלו.

נאמנות האישה בוויכוח על "יורה כחץ"

ר' יואל אשר: מה קורה עם ויכוח? **"הוא אומר ממנה נמנע הולד, והיא אומרת ממנו נמנע, מפני שאינו יורה כחץ, היא נאמנת."**

ר' יצחק: אי אפשר לדעת אם זה יורה כחץ, זה דבר שהם יודעים.

ר' יואל אשר: אז **"היא נאמנת"**, האישה יודעת. מעניין, האישה יודעת יותר טוב מהבעל?

ר' יצחק: אני לא יודע... לא, אולי יש לה אמונה ממשהו הוצאה, כי הוא הרי מוציא כלי...

ר' יואל אשר: לא, זה גם כמו ענין, זה לא ענין של "ברי ושמא", היא אומרת אני יודעת בבירור, הוא לא יורה כחץ.

ר' יצחק: איי איי, אם אני מבין נכון, נכון, הוא לא יודע...

ר' יואל אשר: הוא לא יודע מה קורה ברחם שלה, היא כן יכולה לדעת מה קורה עם שכבת זרעו.

ר' יצחק: כך מתכוון... אני חושב שכתוב כן משהו כזה.

ר' יואל אשר: ש... אוקיי, היה ה...

ר' יצחק: שהוא לא מרגיש, יכול להיות שהוא לא מרגיש, כך כתוב בגמרא. אפילו הוא טוען שכן, יש לה יותר נאמנות על זה.

ר' יואל אשר: גם לא ברור. **"ויש לו להחרים"**,

ר' יצחק: מה הוא כן יכול לעשות,

ר' יואל אשר: הוא יכול לעשות חרם **"סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי"**. לא על שמה, אבל על מי שטוענת משהו שהיא לא יודעת בוודאות. כלומר במקרה שהיא לא יודעת באמת ש

ר' יצחק: הוא לא יורה כחץ,

ר' יואל אשר: שיהיה עליה חרם. את זה הוא יכול להחרים. אבל אחר כך **"ויתן כתובה"**. הוא צריך לתת את הכתובה. הדבר היחיד שהוא יכול לעשות הוא לעשות חרם. אפשר להתפוצץ. **"ואם אמרה..."** חרם מוקם... רש"י...

טענת שמא ("איני יודעת") והטעם לנאמנותה

ר' יצחק: אם אומרת היא, אני לא יודעת. **"איני יודעת אם ממנו אם ממני"**, כן?

ר' יואל אשר: "ואם אמרה איני יודעת

ר' יצחק: אם ממנו אם ממני", היא לא יודעת.

ר' יואל אשר: אז **"אין לה עיקר כתובה"**, למה? אומר הרמב"ם, **"כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו"**, כי בעצם הכתובה היא שהאישה רוצה להוציא מהבעל. אז כשאין שום ראיה, לא יכולה האישה להוציא מהבעל. אבל כשהיא אומרת בוודאי, **"עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ"**, כשהיא טוענת בוודאי שהוא לא יורה כחץ, והוא הרי אין לו דרך להדוף את זה, אז האישה מקבלת את הזכות גם להוציא מחזקת בעליו, אבל כשאין את הטענת ברי החזקה, אי אפשר להוציא את זה מרשות הבעל שהוא מוחזק.

אומר הרמב"ם, למה בעצם? **"ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם ירה כחץ או לא ירה"**, היא זו שמרגישה את זה, זה קורה בה, ממילא היא יכולה להרגיש את זה, **"והוא אינו מרגיש"**, הוא לא מרגיש את זה כך.

ר' יצחק: יכול להיות שהיורה כחץ הוא ספציפית כשזה איתה. אני לא יודע... אוקיי. והיורה כחץ מדבר על מה שזה לא יהיה,

ר' יואל אשר: אם זו מחלה שזה לא עובד כראוי,

ר' יצחק: אבל זה לא קשה,

ר' יואל אשר: אדם ברור.

פירוש המשנה של הרמב"ם על סיבות רפואיות לעקרות

ר' יואל אשר: מעניין את הלשון של הרמב"ם שהוא מביא בצד בפירוש המשנה. הרמב"ם אומר: **"גורמי מניעת הלידה רבים ידועים אצל הרופאים"**. יש שונות... הרופאים יודעים הרבה סיבות למה הם לא צריכים

ר' יצחק: לא יכולים ללדת ילדים.

תרגום לעברית

ר' יואל אשר: נכון. זה הכל חזקות שהאנשים עצמם יכולים להיות... אבל מה אז? הגרסה הפשוטה, הגרסה שהאנשים מדברים, ומה שאנשים עושים בעצמם דברים בבית, זה או יורה כחץ או היא. והיא יכולה לדעת יורה כחץ. טוב מאוד. בואו נמשיך.

הלכה ט'—י': אישה שתובעת גט לאחר עשר שנים

הטענה של "צריכה היא לבנים לזקנותה"

ר' יואל אשר: **"האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה"**, מקרה הפוך. לא היו לה ילדים איתו עשר שנים, והיא רוצה לצאת. כלומר, אין לה מצוות פריה ורביה, אבל היא רוצה להיות לה ילדים. היא רוצה לצאת. והיא טוענת: **"האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה"**, והיא אומרת שזו הבעיה שלו, **"והיא אומרת שאינו יורה כחץ"**, הסיבה שאין להם ילדים היא בגללו, הוא אינו יורה כחץ. אז **"שומעין לה"**, שומעים לה שיש לה טענה, והבעל יצטרך לתת לה גט.

הרמב"ם... בניגוד למצוות פריה ורביה... עד עכשיו דיברנו

ר' יצחק: כשהוא רוצה לצאת,

ר' יואל אשר: או שהוא חייב לצאת כמצוות פריה ורביה. כאן מדברים שהיא תובעת גט. בדרך כלל אישה לא יכולה לתבוע גט, אלא אם יש לה טענות מסוימות, מאוס עלי וכדומה. בדרך כלל אישה לא יכולה לתבוע גט. אבל במקרה כזה **"שומעין לה"**.

אה, למה? כשהוא מבטל אותה ממצווה, מילא. אבל היא לא מצווה? אומר הרמב"ם: **"אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה"**, יש לה טענה צודקת למה היא רוצה להיות לה ילדים, כי אדם רשאי גם לרצות ילדים לעצמו, לעצמו... פריה ורביה היא כביכול לטובת העולם. **"צריכה היא לבנים לזקנותה"**, היא צריכה להיות לה ילדים שיהיו לה לחברה, ויעזרו לה כשהיא זקנה. ולאישה יש זכות לתבוע זאת. מילא צריך לתת לה גט, **"וכופין אותו להוציא"**,

הטענה של אישה להיות לה ילדים לזקנותה

ר' יואל אשר: בדרך כלל אישה לא יכולה לתבוע גט, אבל במקרה כזה **שומעין לה**. אה, למה? כשהוא מבטל אותה ממצווה מילא, אבל היא לא מצווה? אומר הרמב"ם: **אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה**, יש לה טענה צודקת למה היא רוצה להיות לה ילדים, כי אדם רשאי גם לרצות ילדים לעצמו, לעצמו פריה ורביה, רווחה וטובת העולם. **צריכה היא לבנים לזקנותה** – היא צריכה להיות לה ילדים שיהיו לה לחברה, ויעזרו לה כשהיא זקנה, ולאישה יש זכות לתבוע זאת, ממילא צריך לתת לה גט.

וכופין אותו להוציא – אפילו כופים אותו להוציא, **ויתן עיקר כתובה בלבד** – כאן צריך לתת את הכתובה שהחכמים תיקנו. אומר הרמב"ם: התוספת, מה שהוא מוסיף, כאן יהיה פטור מתוספת כתובה. למה? התוספת כתובה הוא לא נתן שהיא תוכל לעזוב. תוספת כתובה היא הייתה "אם את הולכת להישאר" כל עוד אני רוצה, תקבלי את התוספת. **שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה** – שהיא תצא מתי שהיא רוצה, **ותיטול** – ועוד תקבל את תוספת הכתובה. אבל עיקר הכתובה כן, כי כאמור, יש לה טענה לגיטימית לתבוע גט, ממילא נותנים לה החכמים את עיקר הכתובה.

הלכה י"א: הפסקות בעשר השנים

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: מה קורה אם בעשר השנים לא היו עשר שנים שכל הזמן בודקים אם יכולים להיות ילדים? **הלך בסחורה בתוך עשר שנים** – הוא נסע נסיעות ארוכות לסחורה בעשר השנים. **או שהיה חולה, או שהיתה היא חולה** – היה להם תקופה של מחלה. **או שהיו חבושין בבית האסורין** – היו שניהם, כן, כי אם רק היא הייתה, הרי יש לו חיוב לפדותה. היו כלואים, **אין עולה להן אותו זמן מן המנין** – לא מונים את הזמן, כי עשר שנים זה לא סתם מספר מזל.

שיחה: רופאים היום מול החזקה של עשר שנים, והשיעור של "הלך בסחורה"

ר' יצחק: זה עשר שנים שניסו. זה גורם ש... כל ההלכות האלה הן חזקה. אני מתכוון שלמשל היום, אם יש רופא, אני לא יודע אם יש דבר כזה, צריך לשאול את המבינים, כמו שהרמב"ם אומר, אם הרופא אומר ברור, חסר לו משהו א', אני לא יודע, אין שום דרך להיות ילדים, אז לא צריך לחכות את עשר השנים.

ר' יואל אשר: הכל חזקה. שיהיה חזק כמו ברי לכל הפחות.

ר' יצחק: כן, אבל ההוא גם רק אחרי עשר שנים, אותה טענת ברי.

ר' יואל אשר: אוקיי, אבל צריך גם לדעת כש הרמב"ם אומר **הלך בסחורה**, כמה זמן, כי שלוש שנים מה... הרמב"ם לא אומר שעשר שנים של עונה אינטנסיבית.

ר' יצחק: הרמב"ם לא אומר את זה בדיוק.

ר' יואל אשר: כן, רגיל. אז **הלך בסחורה בתוך עשר שנים** מתכוון שהוא חיסר שישה חודשים, לא שאדם חיסר איזה חודש.

ר' יצחק: כן, בוודאי.

ר' יואל אשר: אני אומר זה מאוד קשה, לא הולכים לומר שאם רוצים לעשות את זה צריך עכשיו לקחת מחשבון ולעשות חישובים מדויקים, כמה פעמים הוא נסע לאומן, ובגלל שהוא חיסר שבוע.

ר' יצחק: לא לא, זה לא מתכוון לזה.

ר' יואל אשר: בוודאי לא זה. טוב, הלאה. כן, גם, הא? לכאורה, גם כאן. רופא יכול לדעת יותר, כמה פעמים ניסינו, באיזה אופן. אוקיי, והכי נמי.

ר' יצחק: יש לי סברא שזה עצמו יכול להיות מפחיד.

הלכה י"ב: הפלה והחזקה של נפלים

ר' יואל אשר: אומר הלאה: **הפילה** – אם האישה הפילה. כלומר, היא הראתה בזה שהיא יכולה להיות... אוקיי, היא הפילה, זה אומר שהיא לא ילדה ולד של קיימא. כן, אבל רואים לפחות שהיא יכולה. מאימתי מונים את עשר השנים? אומר הרמב"ם: **מונה מיום שהפילה** – שמאז שהיא הפילה לא יכלה להיות לה ילד עשר שנים. כלומר כמו שההתעברות הרסה את כל הטענות מקודם. זה מראה שהיא כן יכולה.

אבל מה קורה אם היא הייתה כמה פעמים **הפילה**, הפילה, **הפילה וחזרה והפילה שלשה פעמים** – אז אדם היה חושב להפך, שזו ראיה שהיא יכולה להתעבר, אבל לא, אבל למעשה היא קיבלה חזקה שהיא לא יולדת ילדים חיים, היא יולדת נפלים.

דיוק ב"הוחזקה לנפלים" ו"שמא לא זכה להבנות ממנה"

ר' יצחק: ושמא לא זכה להבנות ממנה.

ר' יואל אשר: אז **שמא לא זכה** מתכוון לדבר מעניין. כלומר, בוודאי המערכת שלה עובדת, אבל הוא איתה זה לא שידוך טוב. הוא איתה עושים נפלים.

ר' יצחק: למה בעצם לא הוחזקה... זה לא נראה כך מדברי חכמינו, זה לא נראה שהיא אישה שעושה נפלים. מה הבא... נכון, זה בהלכה הבאה שהיא יכולה להתחתן עם אדם אחר. כן, ביניהם קורים נפלים.

ר' יואל אשר: אין כאן דין כמו קטלנית שיש, אם אישה שהרגה שלושה גברים היא לא יכולה יותר להתחתן, אבל זה לא הדין כאן. היא לא נקראת מפלת, היא רק **הוחזקה לנפלים**. ממנו, רק איתו. תראה את הלשון, לא אומרים הוחזקה למפלת, **הוחזקה לנפלים** – שיש לה כבר חזקה שיש לה איתו נפלים. **ושמא לא זכה...** מיד נראה שכשזה הולך על שלושה אנשים,

ר' יצחק: אז מתחילים כן לחשוב שהיא הבעיה.

ר' יואל אשר: ושמא לא זכה להבנות ממנה, זו לשון הפסוק: **אולי אבנה ממנה**? אולי תבנה ממנה, כך כתוב אצל, כן. אבל זכה... התבנה. המילה לא... לזכות, **שמא לא זכה.**

ר' יצחק: אוקיי. זכה אני לא יודע, אבל תבנה, **ואבנה גם אנכי ממנה**, כן, להיעזר בילדים דרכו.

ר' יואל אשר: ויוציא ויתן כתובה.

הלכה י"ג: נאמנות האישה בהפלות ושבועת היסת

ר' יואל אשר: מה קורה במקרה כזה: **הוא אומר**, הוא אומר: **הפילה בתוך עשר כדי שישהה** – הוא אומר שהיא כן הפילה, כי הוא רוצה להישאר איתה, **והיא אומרת** – היא אומרת שזה לא מתחיל, מעולם לא הפלתי, **נאמנת** – היא נאמנת. כלומר, מדברים במקרה שהיא רוצה לצאת והוא אומר,

ר' יצחק: היא עוד לא יכולה לצאת כי בעשר השנים לפחות התעברנו, היא אומרת שזה לא מתחיל, אז היא **נאמנת**. למה? **שאינה מחזקת עצמה בעקרות.**

ר' יואל אשר: אישה לא מחפשת לומר על עצמה שהיא עקרה. אם היא אומרת כך, מאמינים לה.

הוא אומר הפילה שנים – היא הפילה פעמיים, ממילא אני צריך יותר זמן, **והיא אומרת שלשה** – ממילא יש לי כבר את הזכות של הוחזקה לנפלים. הוא משחק את כל הצדדים, אוקיי, אז **נאמנת**, כי **שאינה מחזקת עצמה במפילות** – אישה גם לא רוצה להחזיק את עצמה שהיא הפילה איתו.

ר' יצחק: אהה, ממילא יוציא ויתן כתובה.

ר' יואל אשר: יוציא ויתן כתובה, כי כשאישה אומרת שאני לא יכולה להיות לי ילדים מאמינים לה, הנשים לא מחפשות את זה.

ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלש – בכל מקרה שלפי הטענה שלו לא צריך עדיין להתגרש, אלא לפי הטענה שלה צריך להתגרש, הוא יכול להשביע אותה. קודם היה לנו להחרים, כאן הוא יכול יותר מלהחרים, הוא יכול להשביע שבועת היסת. שבועת היסת מתכוונת תמיד לשבועה שהצד השני, המשביע, זורק על זו שהולכת להישבע. שהוא ישביע **שלא הפילה או שהפילה שלש שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה.** הוא הולך להתחייב לתת כתובתה, יש לו זכות לעשות כתנאי לתת את הכתובה שלך צריך להיות עם שבועת היסת.

הלכה י"ד: אישה שלא היו לה ילדים עם שני גברים

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **נישאת לאחד** – מה קורה אישה התחתנה לגבר, והיא חיכתה איתו עשר שנים **ולא ילדה**, ואחר כך **והוציאה** – הם התגרשו, אז **מותרת להנשא לשני** – היא רשאית עכשיו להתחתן לגבר אחר, לא אומרים שהיא חזקה, שה...

ר' יצחק: שני אנשים אין להם ילדים.

ר' יואל אשר: הפעם לא היה לה –

ר' יצחק: כאן הדבר.

ר' יואל אשר: לא זכה להבנות ממנה. **שהתה עם השני** – האדם השני שאיתו היא התחתנה היא חיכתה עשר שנים, אז **לא תנשא לשלישי**. פעם אחת שזה כבר קרה פעמיים היא צריכה כבר כן לדאוג שזו כן הבעיה שלה, ושלא תתחתן לאדם שלישי. ואם היא לא ציותה והיא כן התחתנה לאדם שלישי, **תצא בלא כתובה** – הוא יכול לגרש אותה בלי כתובה. **אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה.**

ר' יצחק: או שהוא יכול להחזיק אותה. למה בלי כתובה?

ר' יואל אשר: כי למדנו, יש לרמב"ם כלל, הוא לא חייב לתת לה כתובה כי היא לא בת בנים. החכמים לא תיקנו לאישה שאינה בת בנים עיקר כתובה. או שיש לו **אשה אחרת**, אז הוא רשאי להישאר איתה, או שהוא כבר קיים **מצות פריה ורביה**,

ר' יצחק: הוא רשאי להיות עם אישה שאינה בת בנים.

הלכה ט"ו: טענת "אינו יורה כחץ" לפני עשר השנים

ר' יואל אשר: אוקיי. אומר הרמב"ם: **האשה שבאה לבית דין ואמרה...** מעשה אחר. היא אומרת: **בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שימוש שמוליד** – הוא לא יודע איך לשכב עם אישה, הוא לא יכול, שימוש שמוליד ילדים. או **שאינו יורה כחץ** – אין לו כוח גברא.

ר' יצחק: זה מדברים עוד לפני עשר השנים. עד עכשיו ראינו אחרי עשר שנים, שאז יש לה נאמנות. כאן זה עוד לפני עשר שנים.

ר' יואל אשר: היא אומרת: מה יש לי לחכות עשר שנים? אני יודעת שהוא לא יורה כחץ, או אני יודעת שהוא לא יכול. לא מתגרשים עדיין. **יעשו הדיינין פשרה** – צריך בית הדין לנהל משא ומתן ביניהם. **ויאמרו לה,** הם אומרים כך: **ראוי לך שתתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי ואחר כך תתבעי** – הדבר הנכון לעשות הוא תני לו סיכוי עשר שנים.

ומגלגלין עמה בדבר – נכנסים לנושא, נשים אוהבות לדבר ולדבר איך הן מרגישות לגבי זה.

ר' יצחק: יורדים עם זה. **ומגלגלין** מתכוון תמיד שזו לשון... מסובבים, כן, כמו שהוא מסובב חובות, הוא מסובב, מסובבים ראש.

ר' יואל אשר: כלומר, לא אומרים את חייבת, וגם לא אומרים את יכולה כבר לקבל גט, אלא **אין כופין אותה לישב** – לא אומרים את חייבת להישאר לגור איתו, וגם אם היא לא נשארת... אומרים על פי הלכה זו עדיין מורדת, כי עדיין אין עשר שנים, אבל **ולא דנין אותה דין מורדת,** כי יש לה טענה חזקה, **אלא מאריכין בדבר עד שיעשו פשרה** – עובדים איתם שהם,

שיחה: המשמעות של "פשרה" במקרה זה

ר' יצחק: כן, שיסכימו. פשרה, אני מתכוון שפשרה כאן לא מתכוונת בין, אי אפשר, או נשואים או לא.

ר' יואל אשר: פשרה מתכוונת בסך הכל,

ר' יצחק: רואים ששניהם מסכימים על מה שזה לא יהיה, או שהוא מסכים לתת גט, הוא נתן חצי כתובה, מה שזה לא יהיה.

ר' יואל אשר: או שהוא אומר בתאריך הזה והזה, אל תחכי עשר שנים ותני לי עוד שישה חודשים, עובדים איתם.

ר' יצחק: אני מתכוון שהעיקר הוא ששניהם הולכים להסכים, אי אפשר,

ר' יואל אשר: אין יכולת לכפות,

ר' יצחק: על אחד, כי עד עשר שנים לאף אחד אין דין נאמנות, אלא מה? עובדים.

הלכה ט"ז: המצוות מדרבנן – להוסיף נפשות ולא לגור בלי שידוך

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה את הדין דרבנן של פריה ורביה. אומר הרמב"ם כך: **אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה,** עד עכשיו למדנו אף על...

ר' יצחק: פי שעונה צריך פריה ורביה, עכשיו בא שאף על פי פריה ורביה יש עדיין חיוב פריה ורביה, כן? עוד רמה.

ר' יואל אשר: למדנו פריה ורביה מדאורייתא, כך אני חושב, ותמיד הרמב"ם מונה אחרי דאורייתא הוא מונה דרבנן. אומר שיש מצווה מדרבנן להיות עוד ילדים: **הרי הוא מצווה מדברי סופרים** – יש מצווה מדרבנן **שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח** – כשיש לו כוח שיהיו לו עוד ילדים, **שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם** – מי שמוסיף עוד ילד ביהודים, שיהיה עוד נפש בישראל, הוא בנה עולם.

ר' יצחק: כאילו הוא בנה עולם.

ר' יואל אשר: כאילו בנה עולם.

ר' יצחק: כי לא עולם שלם, הוא רק עשה אדם אחד.

ר' יואל אשר: אבל מהאדם האחד הזה תלך בסופו של דבר,

ר' יצחק: יכולים לצאת הרבה ילדים. הוא עדיין מזה, לכן **כאילו.**

וכן, עוד דבר. אה, אתה אומר, קודם שאלת איפה זה כתוב, כאן כתוב ברור שני הדברים.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **וכן מצות חכמים היא שלא ישב איש בלא אשה** – שגבר לא יהיה רווק זמן רב, הוא לא יהיה רווק, בלי המילה זמן רב, **שלא יבוא לידי הרהור** – שהוא לא יתחיל לעסוק בעבירות והרהורי עבירה.

ואותו דבר אישה: **ולא תשב אשה בלא איש** – אישה גם לא תגור בלי גבר. כלומר, זו גם מצווה לאישה, אם כי באישה כבר לא אומר רש"י כל כך חזק את המילה הרהור: **שלא תחשד** – שאנשים לא יחשדו שיש לה קשרים עם גברים באופן לא לגיטימי,

שיחה: ההבדל בין גבר ("שלא יבוא לידי הרהור") לאישה ("שלא תחשד")

ר' יצחק: בלי קידושין. אוקיי. מעניין. אין איסור הרהור לנשים? או שזה לא מתכוון הרהור כמו שלמדנו, ובדרך כלל הגבר,

ר' יואל אשר: הוא זה שעושה את זה, כלומר, הגבר הוא זה שמתחיל,

ר' יצחק: החשד הוא שהיא מתירה למישהו.

ר' יואל אשר: היא לא עוסקת בהרהור, אבל היא מטרה קלה יותר, ומישהו עושה שם משהו. טוב.

הלכה י"ז: הלכות שלום בית – קנאה בין איש לאישה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם עוד הלכה. אומר הרמב"ם, דין ב...

ר' יצחק: עד כאן הלכות פריה ורביה.

ר' יואל אשר: עכשיו זה הלכות בין איש לאשתו, שלום בית וכדומה. אומר הרמב"ם כך: אדם לא רשאי להיות נחמד מדי ולומר: אה, אני נותן לה לעשות מה שהיא רוצה. לא, **חובה על כל איש לקנאות לאשתו** – עם אהבה בא משהו עם קנאה.

ר' יצחק: אפשר שזה יכול להתכוון,

ר' יואל אשר: אפשר לומר שאם יש לו חשד שיש לה שייכות... זה בא מיד אחרי המילים **שלא תחשד, נכון? אם לאדם יש איזה חשד על אשתו שיש לה שייכות עם גברים אחרים, שיהיה...**

דיון: האם הרמב"ם מתכוון להלכת קינוי של סוטה או להנהגה כללית?

ר' יצחק: לא ברור, יש בפשטות מחלוקת תנאים על כך במסכת סוטה, האם לקנא הוא רשות או מצווה. נראה כאן שהרמב"ם פוסק לפי השיטה שזו מצווה. מצד שני, לא ברור שהוא מדבר כאן על קינוי ממש, הגדר של קינוי. יכול להיות שהוא מתכוון יותר באופן מעשי, שלא ירשה.

ר' יואל אשר: פשוט, הרי אין מצוות מנחת סוטה בזמן שאין בית המקדש קיים. הכוונה לעצם הקינוי, לומר: "אני לא רוצה שתהיי עם אותו גבר."

ר' יצחק: אם אין מצוות סוטה, אין דרך יציאה; להיפך, הקינוי עובד טוב יותר! עובד טוב יותר. כאן הקינוי עובד, מה ההבדל? אין לה דרך להיטהר, הוא יצטרך לתת לה גט אם הוא קינא לה ונסתרה. אה, אז אולי זה טוב.

ר' יואל אשר: יכול להיות שהוא לא מתכוון לקינוי ההלכתי, אלא לעצם הדבר. אדם צריך להקפיד על אשתו בעניין של...

ר' יצחק: אבל תראה הלאה.

ר' יואל אשר: **"אמרו חכמים"**, לא תחשוב שלקנא לאשה הוא דבר בהמי, אלא להיפך, זה בא ממקום טוב: **"אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה"**, מפני שהוא רוצה טהרה, הוא רוצה איש אחד אישה אחת, זה לא דבר רע.

ר' יצחק: ה**"אמרו חכמים"** הזו היא בדיוק השיטה שאומרת שקנאה היא מצווה.

ר' יואל אשר: רוח קנאה, האם רוח קנאה פירושה רוח טומאה או רוח טהרה? מאוד מעניין. ריבונו של עולם...

ר' יצחק: מצד שני, בהלכות סוטה הרמב"ם אומר בבירור שלא יקנא כל כך מהר בפני עדים.

ר' יואל אשר: הוא אומר זאת כאן מיד.

ר' יצחק: הוא אומר זאת כאן מיד. לא, **"ביותר מדאי"** פירושו חזק מדי... שוב, לכאורה, למשל אבל להבין את הרמב"ם זה סתם לא ברור, כלומר, יש גדר של קינוי.

ר' יואל אשר: הוא לוקח עדים והוא אומר:

ר' יצחק: "אם תתבודדי עם אותו אדם." אולי כאן הוא מתכוון באופן כללי, שלא ירשה לה להסתובב עם מי שהיא רוצה, והוא לומד שזה מחובר לעיקר דין קינוי. אם רוצה לעשות ממש קינוי דאורייתא, זה כבר שלב נוסף, דווקא הרמב"ם סובר שגם זה מצווה. הרמב"ם פוסק בוודאי שזו מצווה לקנא לאשתו. אבל על זה הוא אומר שלא יעשה כך מהר, קודם יעשה בינו לבינה. אז יכול להיות שכאן הכוונה לשניהם, אבל כאן הכוונה לא לעניין הלכות קינוי של סוטה, אלא לדבר הכללי.

ר' יואל אשר: מעניין בכלל שהוא הביא זאת כאן, אם הוא כבר עושה נושא בסוטה.

ר' יצחק: זה חייב להיות שזה איזה...

ר' יואל אשר: על זה הוא חושב שכאן זה יותר דבר כללי איך שלום בית נראה, שצריך להיות סוג של יחסים שיש בהם קנאה. זה לא סתם נייס גיי,

ר' יצחק: שני אנשים גרים ביחד.

התרגום של המילה "קנאה" בלשון הקודש

ר' יצחק: כמו שאמרתי לכם, לקנאות, מי יודע מה פירוש לקנאות? לקנאות לא פירושו... באנגלית אומרים ג'לאס, אגב קנאה בלשון...

ר' יואל אשר: הקודש לא פירושו ג'לאס, פירושו כעס.

ר' יצחק: רש"י בחומש הקדוש אומר שקנאה פירושו כעס, כך אומר רש"י, אני חושב שהוא היה מפרש טוב. **"אל קנא"**, פירושו כועס. אבל ה... כן, אתה צודק שאולי כעס לא מילה מדויקת טובה. על כל פנים, פירושו שיקפיד עליה, נכון? כאן בעניין זה. אבל לשון קינוי, בא בוודאי מסוטה, אז בקיצור.

המידה הממוצעת בקנאה ובעונה ("ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה...")

ר' יואל אשר: אבל אומר הרמב"ם, זו אכן מעלה לקנא לאשתו, אבל צריכה להיות מידה ממוצעת, **"ולא יקנא לה ביותר מדאי"**.

ר' יצחק: בא עונה, כן, בדבר הבא אחר כך.

ר' יואל אשר: אוקיי, אבל קודם זה, **"ולא יקנא לה ביותר מדאי"**,

ר' יצחק: שלא יהיה עכשיו אובססיבי מדי.

ר' יואל אשר: כמו שהרמב"ם כבר אמר, היא לא בבית סוהר,

ר' יצחק: היא יכולה ללכת למשפחתה. פעם בחודש היא יכולה לצאת. כן. אומר הרמב"ם, עכשיו מעניין, אפשר אולי לעשות פרק נוסף אפילו כאן, **"ולא יאנוס"**, **"וכן"** זה כבר המשך. אבל זה איזה המשך של הסדר איש ואשה, לא לגמרי, הוא צריך להיות קצת בשליטה, אבל יש שיעור כמה בשליטה הוא צריך להיות.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, הרי יש מצוות עונה שהאיש צריך להיות עם האישה, אבל...

ר' יצחק: ויש חיוב שהיא חייבת, היא חייבת להסכים גם כן.

ר' יואל אשר: אבל... אומר הרמב"ם: **"ולא יאנוס אותה"**, הוא לא רשאי לכפות עליה **"ויבעול בעל כרחה. אלא לדעתה"**, צריך להיות לדעתה...

ר' יצחק: מרצונה פירוש זה, הא?

ר' יואל אשר: כן. **"ומתוך שיחה ושמחה"**, יותר ממרצונה, צריך לבוא משיחה ושמחה, צריך לבוא ממקום שמח.

ר' יצחק: *יכול להיות שזה כמו סיום על כל ההלכות מורדת. רואים שזה דבר נורא שהיא לא מסכימה, אבל אומר הרמב"ם, זה לא אומר שהאיש צריך להתנהג כך בפועל מההלכות, הוא צריך להתנהג עם שיחה ושמחה.*

ר' יואל אשר: אבל לא מסתבר ש**"ולא יאנוס"** מתחיל סוגיה חדשה...

ר' יצחק: חייב להיות שצריך...

ר' יואל אשר: אם זה יהיה כך, ה**"וכן"** הוא המשך של **"ולא יאנוס"**.

ר' יצחק: מסתבר. כן, כן, אמת. **"ולא תתבע"**, אה משהו כזה. לא יודע בדיוק. אוקיי.

הלכה י"ח: הנהגת האישה – "שתהיה צנועה בתוך ביתה"

מחלוקת בפשט: האם "צנועה בתוך ביתה" המשך של "שיחה ושמחה" או של קנאת האיש?

ר' יואל אשר: "וכן ציוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה."

ר' יצחק: כלומר, זה ההיפך מקנאות. היא לא תעשה דברים שגורמים ל...

ר' יואל אשר: שהוא יקנא. אממ, לא, אמרתי אולי שזה אחרת מכאן. **"מתוך שיחה ושמחה"** פירושו שיהיה איזו פתיחות מסוימת בעניין תשמיש המיטה, אבל צניעות...

ר' יצחק: אבל אני חושב שצנועה פירושו לאפוקי כמו שהיא עושה דברים. כלומר,

ר' יואל אשר: חובה לאשה. לא, כאן מדברים **"בתוך ביתה"**. לא, אני חושב שזה המשך של **"לא יאנוס בעל כרחה"**, אלא היא חלק מזה. אפילו היא חלק מזה, היא עדיין צריכה להיות בצניעות. **"ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה."** אז השיחה והשמחה היא הרי...

ר' יצחק: בוודאי מחובר איכשהו לנושא של קנאה, אני לא יודע איך. למה אתה אומר כך? למה מדברים על כזה דבר? צנועה לא פירושו... צנועה פירושו תמיד לאפוקי עניינים של פריצות.

ר' יואל אשר: לא, **"צנועה בתוך ביתה"**! **"צנועה בתוך ביתה"**, פירושו לא כשהיא יוצאת, אלא כשהיא בתוך ביתה, אלא עם בעלה. אז זה המשך של **"מתוך שיחה ושמחה"**, שאף על פי שצריכה להיות איזו שיחה ושמחה מסוימת, צריך לפרש... תראה קדימה, רגע אחד,

ר' יצחק: תראה קדימה.

ר' יואל אשר: "לא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה." פירושו, אף על פי שצריכה להיות שיחה ושמחה, כך אני אומר, אבל תהיה צניעות. מה פירוש צניעות? לא יהיה יותר מדי שחוק וקלות ראש אפילו בפני בעלה. פירושו, לגבי גבר שני בוודאי אין שום חשש שחוק או... בפני בעלה לא יהיה...

ר' יצחק: זה לא נושא כמו שיחה קלה, מבין מה אני אומר? כי זאת היית מוותר בדיוק לבעל על זה. זה חייב להיות נושא של האישה.

ר' יואל אשר: "ולא..." מבין מה אני אומר? כן, נו, אני אומר זאת: הוא לא רשאי לאנוס, אבל גם היא צריכה להיות בעלת דעה בעניין. והדעה גם מוגבלת בצניעות ובשום...

ר' יצחק: אני לא אוהב את הפירוש שלך.

ר' יואל אשר: משהו לא בסדר עם הפירוש, זה לא הולך כך. אתה לא יכול סתם לומר שמשהו לא בסדר, כי אני אומר... תן לי לסיים, תן לי לומר איך אני מרגיש את הפשט. כשיש לך קושיה זה דבר אחד; סתם אתה מרגיש שלא, תן לי לסיים לפחות.

ר' יצחק: כי מה שאתה אומר זה סתם נושא... תראה, קרא את כל ההלכה.

"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה"

ר' יואל אשר: אוקיי. אוקיי. **"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה."** למדנו שתשמיש המיטה צריך לבוא מתוך שיחה ושמחה, היית מבין שפירושו שמדברים על כך, אבל גם בזה יש הגבלה. כן. שגם בזה יש הגבלה שהיא לא תתבע בפה, בקשה ברורה אני צריכה תשמיש המיטה, שיהיה כאילו נואש. **"ולא תהיה מדברת בעסק זה"**, לא תדבר על זה.

ר' יצחק: כן. זהו? ועוד? ומה כן? לא, עוד דבר שהיא לא תעשה. **"ולא"**, אני חושב שזה נראה כמו זנות מסוימת, כמו נשים שמדברות על זה וכדומה.

ר' יואל אשר: אז הרמב"ם אומר כך: הוא לא יאנוס ויבעול בעל כרחה, אלא ברצונה, הוא בוודאי ידבר איתה. אז הדיבור איתה, איך מדברים על זה? אומר הרמב"ם, צריכה להיות צניעות, היא לא תדבר על זה בצורה גסה, לא יהיה שחוק וקלות ראש, וגם לא תבקש בעל פה בצורה גסה, אלא בכזה, ברמז, בדרך עדינה, ולא תהיה, **"ולא תהיה מדברת בעסק זה"**, לא תדבר סביב הנושא הזה.

"ולא תמנע מבעלה כדי לצערו..." והקושיה מהגהות מיימוניות

ר' יואל אשר: ואומר הוא הלאה: למדתי שהאיש לא רשאי לעשות בעל כרחה, אלא לדעתה, זה אומר שהיא יכולה לעכב, אבל היא צריכה להיזהר כשהיא עוכבת. **"ולא תמנע מבעלה כדי לצערו"**, היא לא רשאית לעכב מבעלה, לומר אני לא רוצה, סתם כדי לצערו. **"עד שיוסיף באהבתה"**, אלא אם הוא יאהב אותה יותר,

ר' יצחק: אז היא תרשה. כלומר, יש נשים שהן חושבות שהחכמה היא להיות שהיא דווקא תאמר לא, עד שהוא ירצה מאוד מאוד. גם זו לא דרך. *רב כהנא הרי אמר שמשחקים משחקים כאלה! **"אלא"**, אתה באמת שואל את הקושיה? הוא שואל את הקושיה.

הגהות מיימוניות שאל את הקושיה שלך, שרב כהנא אמר, סליחה רב חסדא. רב חסדא אמר לבנותיו לעשות כך.* **"אלא נשמעת לו בכל עת שירצה"**,

ר' יואל אשר: "אלא נשמעת לו בכל עת שירצה", שהיא תנסה לציית. החיוב עליו הוא, שיעשה זאת מתוך שיחה ושמחה, והחיוב עליה, שכשהוא מבקש, כשהוא עושה את הדבר הנכון, גם היא תסכים מצידה.

"ותיזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה"

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם הלאה: **"ותיזהר מקרוביו ובני ביתו"**. היא צריכה להישמר מקרוביו, שלא תהיה קרובה מדי לאנשים אחרים שמסתובבים בבית, מחבריו, מאנשיו שמסתובבים בבית. כי, **"כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה"**. הרי למדנו קודם, שתהיה קנאה, ויש אפילו חיוב, לא יותר מדי אבל משהו, ממילא גם היא תעבוד. זה לא רק חיוב עליו, אלא גם לה יש אחריות מסוימת על הקנאה. לא תחשבי שהקנאה היא לגמרי העניין שלו. זה קשור, את מתנהגת בצורה שהוא לא יביא רוח קנאה. **"ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור"**, תתרחק מכל דבר, כיעור פירושו דבר שאינו יפה, משהו שיכול להביא חשדות,

ר' יצחק: ואפילו **"מן הדומה לכיעור"**.

מהלך ר' יצחק: כל ההלכה של "צנועה בתוך ביתה" ו"לא תתבע בפיה" היא כדי לא לעורר את קנאת האיש וחשדותיו

ר' יצחק: *נראה לי שכל ההלכה, הרמב"ם שם מובן מאליו הוא שם כאן ביחד חבורה של הוראות אחרות. הרמב"ם מנסה הרי לעשות מעשה כאן מחבורה של שונות אחרות, אפשר לומר מאמרי חז"ל או הוראות שכתובות. נראה לי שכל העניין של מה שהרמב"ם קורא **"צנועה בתוך ביתה"**, יודע מה פירוש צנועה, לא צנועה שתתלבש בצניעות, נכון? פירושו צנועה שהיא לא תתנהג בפריצות כאילו ככה. ומה שאני מתכוון...*

ר' יואל אשר: המשל שזו הקדמה ל**"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה"**.

ר' יצחק: *זו אחת הצורות של להיות צנועה. יכול להיות. אבל מה שאני מתכוון לומר הוא שכל העניין, נראה לי שכל העניין קשור לכך שלאיש יש... הרמב"ם אומר שזו מצווה שיהיה לו קצת חשדות, לא יותר מדי, אבל הוא לא ירשה, הוא יקנא, כן? כלומר הוא לא ירצה שאשתו תהיה אחת שיוצאת החוצה. וכשאישה תובעת בפה יותר מדי, או יותר מדי כמו שנקרא פריצות אפילו בתוך ביתה, אפילו איתו, האיש מסתכל: אה, אתה מבינה קצת יותר מדי טוב. זה לא עניין של... מאיפה בא הדבר שלא תתבע בפה, מה רע? למה האיש רשאי לתבוע והיא לא? מאיפה זה בא באמת? זה בא מכך שאיש רוצה כמו דזיידר, הוא רוצה כאילו להיות בשליטה על זה.*

האיזון של קנאה והנהגה בבית

ר' יצחק: זה לא...

ר' יואל אשר: מה? שזה מצב של "היא למעלה".

ר' יצחק: כן, אוקיי, אני כבר אומר את המילה "שליטה". המילה שליטה נשמעת מצחיק, אבל אף על פי שקנאה פירושה בדיוק זה. אבל זה יותר שלשם כך אני מבין ששני הצדדים, שהיא לא תתנהג באופנים שגורמים לו לחשוד, בין מבני ביתו, אפילו איתו עצמו, אופנים שהיא מתנהגת, שיכולים לגרום לו כמו לא לסמוך עליה, ולומר שהיא יותר מדי, אפשר לומר עצמאית מדי, אני לא יודע אם זו מילה נכונה. יותר מדי כמו פרוצה, כלומר פריצות.

וכמובן, וממילא גם לא לעשות את המניעה, את המשחקים, בקיצור, תיתן לו לנהל את הדבר, כך נראה הדבר. ועל זה באה עכשיו ההלכה הבאה שמצד שני הוא לא יהיה חיה, כאן אנחנו חוזרים ל**וכן צוו**.

ר' יואל אשר: אבל אתה יכול לומר שההלכות הן כמו לאזן. לאיש יש גבורה מסוימת, כוח מסוים, והוא צריך לדעת מתי זה דבר טוב לקנא, מתי זה חשוב וטוב, אבל כשהולכים חזק מדי עם זה לא טוב. האיש הוא בעל הבית, אבל **ולא יאנוס עליה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה**, והיא מהצד השני, גם לא יכולה ללכת להיות הבוס ולתבוע בפה וכדומה.

ר' יצחק: שיהיה...

ר' יואל אשר: זה לא עניין של להיות הבוס, כן. אוקיי, ווטאבר, אולי להיות ה, אוי, יש מילים על זה, לא להיות זו שבשליטה, אלא להיות ה, לא המונה אלא המונע, זה לא עוזר כי זה אומר שליטה.

ר' יצחק: נכון, בדיוק, זה לא אומר זאת. יש כמו התנהגות שנראית פרוצה, שזה גורם לגברים גם לחשוב שאיי יודע מה קורה שם.

ר' יואל אשר: וכל זה בתוך הדבר שיש דבר שנקרא לקנא לאשתו, יש טבע כזה. לא טבע, מצווה. כן, ברגע שאני אומר שאדם נעשה קנאי אם הוא רואה שאשתו במצב מסוים. אז אפילו כשהיא תובעת אותו, זה מדליק לו את הקנאה.

ר' יצחק: קנאה לא פירושה ג'לאס, אבל בכל מקרה.

ר' יואל אשר: האופן, ה כן,

ר' יצחק: כן, זו מצווה. כתוב תמיד זו מצווה. אוקיי, **וכן צוו חכמים**,

---

הלכה י"ט: הנהגת האיש לאשתו

לכבד יותר מגופו ולאהוב כגופו

ר' יואל אשר: וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו, שאדם יכבד את אשתו יותר מכיבוד גופו. פירושו, **ואוהבה**, ולאהוב יאהב אותה **כגופו**. פירושו, אני חושב שהפשט הוא שאדם אוהב את עצמו, אז בדיוק כמו שהוא אוהב את עצמו, יאהב את אשתו. זה בעצם כמו הפסוק **ואהבת לרעך כמוך**, גם אותו דבר, כמו עצמך, יש אהבה כמו עצמך.

תרגום לעברית

ואבל לכבד רוצה לומר **יתר מגופו**, כי יש אנשים שמחליטים מסיבה כלשהי שהם אינם מכבדים את עצמם. אוהבים הם את עצמם, אין הבדל איך שהם מעוותים זאת, יש משהו אהבה. יש אנשים שמזניחים את מראיהם למשל. זה לא אומר שהם לא אוהבים את עצמם. אז הוא הולך לומר שהוא לא ייתן לאשתו בגדים יפים, "גם אני אוהב את עצמי ואני הולך עם מעיל קרוע." לא. לכבד אותה אינו אופציונלי. אדם יכול להיות לו משוגעת או סיבה מדוע הוא אינו מכבד את עצמו. הוא צריך כן לכבד את עצמו. אפילו מי שאינו מכבד את עצמו, את גופו שלו הוא אינו מכבד, את גוף האשה הוא צריך כן לכבד.

ר' יצחק: אני לא מסכים עם הפירוש הזה.

ר' יואל אשר: אבל מה הפירוש שלך? אם "אוהב יותר מגופו" אינו שייך, **מכבד יתר מגופו** פירושו מה?

ר' יצחק: מכבד יתר מגופו פירושו שהוא צריך לתת לה יותר כבוד ממנו בדרכים מסוימות. זה הפירוש. אדם חייב לכבד את עצמו, הוא מכבד את עצמו. לא כתוב שום נפקא מינה, למאי נפקא מינה, אבל אני מתכוון שלמשל דברים מסוימים הוא צריך לוותר לה.

ר' יואל אשר: להיפך, אתה לא יכול לומר פשוט הלכה שהוא צריך להוציא יותר על בגדיה היפים ממה ש...

ר' יצחק: על בגדיו היפים וכדומה?

מרבה בטובתה כפי הממון

ר' יואל אשר: כן, גם דבר כזה. הלאה, **ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון.** הוא צריך להוציא עליה. בעצם זה כבר למדנו על שאר כסות ועונה, "עולה עמו", אבל כאן כתוב כאילו לא רק שאר כסות ועונה. כשאתה מעלה את הסטנדרט שלך, אתה יהודי בעל-בית, ממילא יש לך דברים יותר מכובדים, הוא צריך גם להרבות בטובתה לפי כמה כסף יש לו.

ר' יצחק: כן, **ולא,**

ולא יטיל עליה אימה יתירה, ויהיה דיבורו עמה בנחת

ר' יואל אשר: ולא יטיל עליה אימה יתירה, לבעל יש משהו בעלות מסוימת, כמו שלמדנו קודם, הוא מקנא או וכדומה, ונראה מאוחר יותר שהאשה צריכה יותר מורא ממנו, אבל הוא לא רשאי לעשות פחד גדול. פירושו הוא צריך להראות כבוד מסוים או פחד מסוים, לא יותר מדי. **ויהיה דיבורו עמה בנחת,** הוא צריך לדבר איתה בנחת, בנחת פירושו שקט, עדין, או רגוע. **ולא יהיה** הממ?

ר' יצחק: כמו **דברי חכמים בנחת נשמעים.** כי זה כתוב בגמרא, **אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו.** הגמרא אומרת, איפה זה נאמר? זו גמרא בגיטין, שהגמרא, רב חסדא אומר שזה, לומדים זאת מפילגש בגבעה, שהוא התנהג עם יותר מדי אימה יתירה, ובגלל זה קרה כל המעשה. איך מבינים שהיה שם אימה יתירה? אני לא יודע בדיוק.

שיחה: הפירוש של "ולא יהיה עצב ולא רוגז"

ר' יואל אשר: אוקיי, הלאה אומר הרמב"ם: **ולא יהיה עצב ולא רוגז,** שאם אני לומד פשט זה, דיבורו איתה לא יהיה דיבורים של עצבות ודיבורים של כעס. כי אני מאמין שקשה **שולא יהיה** פירושו שהבעל לא רשאי להיות,

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: כי אם הבעל הוא נבך עצב כי קרה לו משהו, מה החיוב שלפני שהוא הולך הביתה הוא חייב להיות שמח? יש מצווה, ר' נחמן אומר "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד", לא על זה מדברים. דיבורו איתה, היחסים שלו, הוא לא צריך לעשות דיבור של עצב או כעס.

ר' יצחק: נכון פשט? פירושו מתוח. "עצב" לא פירושו עצוב,

ר' יואל אשר: פירושו עצב פירושו, אוקיי, בוא נגיד עצב פירושו מתוח וכעס פירושו זה. אבל זה לא אומר שהאדם לא רשאי להיות, אלא זה עולה על **לא יהיה, הדיבורו עמה** לא יהיה מצב של עצב או כעס. כן, בוודאי. זה שאדם לא רשאי להיות עצב וכעס היה לנו כנראה בהלכות דעות שאדם צריך להיות, שם היה כתוב שונות איך אדם צריך להיות. לא יותר מדי. לחשוב כל הזמן על הקב"ה, אוטומטית לא יהיה עצב וכעס, מה שזה לא יהיה.

ר' יצחק: זה לא כתוב בהלכות דעות, וזה לא אמת. זה לא דרך. צריך להיות לא עצב וכעס בלי הקב"ה גם.

ר' יואל אשר: אוקיי, צריך לדעת איך בהלכות דעות.

ר' יצחק: לא, לא, לא, זה לא מופיע, לא. אתה צודק. פירושו הוא לא צריך להתנהג איתה בכעס. שזה שהרמב"ם תרגם את הגמרא מ**צריך למימרינהו בניחותא,** דברים כאלה.

שיחה: המהות של "ציווי חכמים" והמבנה של הפרק

ר' יואל אשר: נכון. דווקא חשבתי שכשיש את סוג ההלכות האלה, שאנחנו יכולים לומר שזה אולי יותר הלכות, למשל במשנה זה היה כתוב במסכת אבות במקום במסכת גיטין, למשל, תגיד זה שאנחנו קוראים אגדה מול הלכה, זה לא שזה פחות מחייב, כי זה לא תחת מצווה מסוימת. כי חשבתי שזה יכול להיות יותר, כי המצוות שהחכמים אומרים כעצה טובה זה כנראה נוגע אפילו לגויים. זה יותר כאילו זה היה אברהם אבינו, עוד לפני משה רבינו היה אברהם אבינו אומר את הדברים האלה.

פירושו, איך לכתוב כתובה, ומתי תובעים כתובה, מה שנלמד בפרק הבא, חכמים חידשו, החכמים עם התורה שבעל פה שלהם, אבל זה עוד הבסיס לגמרי. זה הרי דרך ה' של איך אנשים צריכים להתנהג עם אנשים. אז אפילו למרות שאפשר גם לומר **ואהבת לרעך כמוך** וכדומה, אבל אפילו בלי זה זה עוד יותר יסודי.

ר' יצחק: זה לא פחות יסודי.

ר' יואל אשר: וזה מדרבנן. זה מדרבנן, אבל אני לא יודע אם זה מדרבנן. למשל שזה יהיה...

ר' יצחק: אבל תראה את זה לפני זה, כן?

ר' יואל אשר: ואוהבה כגופו, אני רק רוצה לחכות...

ר' יצחק: המבנה של הרמב"ם, הולך כאן כאילו יש חיובים בתורה, אני מתכוון פריה ורביה התחיל, אחר כך יש כאן פרק ט"ו דיבר על מן התורה פריה ורביה, אחר כך הולך מדרבנן פריה ורביה, מדרבנן. חובה, זו חובה, נשמע קצת יותר מאשר יכול להיות מצווה, כי... כן, מצווה דאורייתא. תלוי לפי מה שלמדנו שהמצווה לקנא לפי איך שהרמב"ם פוסק זו מצווה, זו חובה. אחר כך יש ציווי חכמים, וציווי חכמים, וציווי. פירושו,

ר' יואל אשר: יש שלושה ציוויי חכמים. אבל אתה, הרבה מציוויי החכמים, אם למשל יהודי כמו החפץ חיים רוצה לעשות שמאיפה כתוב בתורה? זה **ואוהבה כגופו**, כתוב **ואהבת לרעך כמוך**. אבל הרמב"ם לא דווקא...

ר' יצחק: חיפש לעשות כך.

ר' יואל אשר: לא נוגע בלשון... טוב, הלאה.

הלכה כ': ההנהגה של האשה לבעלה, וסיום הפרק

מכבדת ביותר מדאי, מורא, וכמו שר או מלך

ר' יואל אשר: וכן ציוו על האשה, זה מה שהחכמים... קודם הוא אומר מה החכמים ציוו על הבעל לעשות. עכשיו הוא אומר מה החכמים ציוו על האשה, **שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי**, היא צריכה מאוד לכבד את בעלה. אנחנו בסדר. מעניין, זה היה כתוב אצל הבעל **יתר מגופו**, כתוב כאן **ביותר מדאי**. היא צריכה לכבד אותו מאוד. **ויהיה לו עליה מורא**, היא צריכה להיות לו מורא מסוימת. אני לא מבין בדיוק.

ר' יצחק: מה הוא מתכוון לומר, פירושו?

ר' יואל אשר: הוא לא מצווה כאן על רגש. היא צריכה להתנהג בדרך של מורא.

ר' יצחק: תראה מה הוא אומר.

ר' יואל אשר: ותעשה כל מעשיה על פיו, היא צריכה לעשות הכל מה שהוא מצווה. **ויהיה בעיניה כמו שר או מלך**, היא צריכה לראות אותו כאילו הוא היה שר או מלך. כל בעל הוא חשוב, הוא מלך. איך? שוב יכול להיות שהוא מתרגם זאת למעשה, **מהלכת בתאות לבו**, היא עושה מה שהוא רוצה, היא נותנת לו מה שהוא רוצה, זה, היא הולכת לעשות. **ומרחקת כל שישנא**, והיא מרחיקה כל מה שהוא שונא, היא מוציאה מהבית, כאילו כן, בקיצור.

ר' יצחק: היא לא רק עושה מה שהוא מצווה, אלא גם מה שהוא רוצה.

ר' יואל אשר: מה פירושו? אני אומר, **ותעשה כל מעשיה** זה הפירוש של **ויהיה לו עליה מורא. שר או מלך** זה עוד יותר, כאילו. אוקיי, **ומרחקת כל שישנא**,

ר' יצחק: זה תלוי כאן בדבר. תיאור מסוים של המילים, לדייק את המילים זה קצת דבר מצחיק. זה תיאור של איך זה נראה, הוא מכבד אותה **יתר מגופו**, והיא מכבדת אותו **ביותר מדאי**. כן, זה הולך לשני הכיוונים. נכון. **וזה הוא דרך**, מסיים הרמב"ם,

ר' יואל אשר: מהלכת בתאות לבו זה לשון הפסוק? זה נשמע כמו לשון הפסוק.

ר' יצחק: והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך. לא, פירושו שהיא עושה מה שהוא רוצה. זה דומה,

דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים: יהיה יישובן נאה ומשובח

ר' יואל אשר: היא מתאימה את עצמה אליו. **וזה הוא דרך בנות ישראל**, מה שהוא אמר עכשיו כאן זה הדרך של **בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן**. זו הדרך איך יהודים קדושים עושים זיווג קדוש, מתוך האהבה והכבוד שהוא אומר. **ובדרכים אלו**, אם מתנהגים בדרכים האלה, **יהיה יישובן נאה ומשובח**, החיים שלהם ביחד, אולי ישוב עולם שלהם. כשבונים יהודי ביחד נישואין זה ישוב עולם. הוא לא מתכוון כאן להביא ילדים טובים. עצם הישוב שלהם צריך להיות טוב ביחד.

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: אני מתכוון כאן בסוף, הוא אומר, בדרך כלל הוא לא מתכוון כאן כמו ברכה. למרות שתמיד מסיים, אוקיי, זה גם לא סוף הלכות אישות. הוא אומר שכל הדברים האלה שנאמרו עד עכשיו זה כדי שיהיה לך נישואין טובים. לא שתכבד את בעלך כל החיים, תהיה לו מורא ממנו, ומה זה יביא? שתדע, אה, עשית כמו שהחכמים ציוו.

ר' יצחק: החכמים רוצים להגיע ל**יישובן נאה ומשובח**. כן. לא, אני רוצה לומר **בנות ישראל**, זו הדרך של הרמב"ם לומר שיהודי מתנהג כך. יש כאילו דרך גויית של חתונה, אולי יותר מבוסס, יותר... הגוי בא רק עם ההלכות זכויות וכן הלאה. אומר הרמב"ם: כן, אתה יהודי, ליהודי יש מצוות – **שארה כסותה ועונתה** יש מצווה, אחרת הוא מורד וכו' – אבל הדרך, הדרך היהודית היא לא להתנהג עם כוח. הדרך היהודית היא שהאשה רוצה לעשות מה שהבעל רוצה, והבעל מכבד את אשתו **יותר מגופו**.

*אגב, עכשיו אתה מבין "יותר מגופו" פירושו כך: למרות שמגיע לו הכבוד, כאילו במקור, הבעל הוא הרי ה... כמו שכתוב **"ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך"**, הוא אומר: אבל תהיה מוותר, עשה **יותר מגופו**, תן לה יותר כבוד. אבל המציאות היא, שככל שיתן לה יותר כבוד, הוא עדיין יישאר בעל הבית. אז כאילו זה פיצוי, לא פיצוי – הרי כתוב דבר שכשאדם באמת בשליטה על משהו, אנושית הוא צריך לתת לנכנעים תחתיו יותר ממה שמגיע להם, כי זה לא כאילו זה אמיתי, פירושו לא שהיא הולכת עכשיו להיות השר והמלך.*

ר' יואל אשר: אתה אומר שאדם שמאוד בטוח בעמדה שלו, קודם כל יכול לתת כבוד, ואחר כך מאוד ברור: כשמישהו בעלים על בית מדרש הוא יכול בקלות לתת שישי. מישהו שנמצא בבית מדרש ומכבדים אותו בשישי, אם הוא נותן את זה הוא לא נשאר עם זה. אז הבעל הוא בכל מקרה מספיק בשליטה, כמו שהוא אומר, הרי יש **עליה מורא**, רק הוא צריך להיות נדיב.

ר' יצחק: זה כאילו המבנה של זה, זה כאילו כמו **יותר מגופו** – נותנים לשני מה שמגיע לעצמו. אבל כן, זה דבר טוב. על זה מסיים הרמב"ם שלא תחשוב שזה יהפוך לבלגן; זה יהיה ישוב טוב כשמתנהגים כך, זה ה...

המשמעות של "בזיווגן" ו"קדושים וטהורים"

ר' יצחק: אני חושב ש**"בזיווגן"** יש כאן גם רמז על עונה, אני לא יודע בדיוק. כנראה הוא מתכוון לנושא של **ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה**. כן.

ר' יואל אשר: אבל **"זיווגן"** יכול להתכוון כשהם ביחד, זה רק לשון כללית כזו.

ר' יצחק: כן, אפשרי.

ר' יואל אשר: אבל יכול להיות שהוא מתכוון, וגם **היישובן נאה ומשובח** זה כאילו הוא עולה על **הבזיווגן**. אז הוא כן עולה על המקנא. באמת כל הדברים האלה קשורים, כן? **אוהבה כגופו** זה הרי גם – במילים טמון גם רמוז זיווג.

ר' יצחק: צריך לדעת ש**בנות ישראל ובני ישראל** הם **קדושים וטהורים**, זה קודם כל.

ר' יואל אשר: *וזה גם: הקדושה והטהרה של זיווג היא הכבוד והאהבה, לא...*

ר' יצחק: כן, כי חשבתי על...

ר' יואל אשר: *אצל צדיקים שמה שבחוץ נראה כמו...*

ר' יצחק: זה גם ענין.

ר' יואל אשר: אבל כן, אבל זה עצמו זה נפלא...

הסיכום של הלכות קידושין: קדושת ישראל מול "נבל ברשות התורה"

ר' יצחק: אני יכול גם לזכור. אני אסביר לך למה. *כי למדנו הרי, יכול להיות שזה כמו הסיכום של הרמב"ם של כל הלכות קידושין. אפשר לראות, מיד אחרי זה מתחיל כבר תביעת הכתובה ודברים כאלה, כן? לכאורה הסיבה העיקרית למה זה כתוב כאן, זה כי זה הסוף, כן?*

אז, למדנו בהתחלה, שכל כוונת התורה ומה שיש כתובה, מה שיש קידושין – הרמב"ם אומר במפורש, כן, אפילו שבע ברכות – כל הענין הוא שלא יהיה שתופס, פוגש אשה בשוק, אלא שיהיה עם דיבור, עם קנין. יכול להיות שכאן אחר כך, עדיין יכול להיות כמו בחינת "נבל ברשות התורה": הוא כבר עשה קידושין, עכשיו הוא חושב שהוא יכול לעשות בעל כרחה, או שהוא לא שואל אותה אם היא רוצה, וכן הלאה.

אז האהבה, שהיא קדושת וטהרת ישראל, יכול להיות שזה פשוט הקיום של כוונת התורה העיקרית של קידושין. כל הענין של קידושין הוא, שהוא לא יהיה "ארי דורס ואוכל", הוא יהיה אדם. פירושו, יש טהרה; פירושו שזה מנתק את האדם מהרצון הגופני – מה שהוא רוצה סתם "אני רוצה, אני תופס". יש סדר. וזה יכול להיות הקשר.

אוקיי. *ויכול להיות שה**"יישובן"** – כי הרמב"ם אומר כך בהלכות דעות, שאם מתנהגים בזיווג כמו דרך החכמים, יש ילדים חכמים. זה אולי דרש.* כן, נפלא. עד כאן הפרק. אוקיי.